

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

คนดีมีฝีมือ

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

เรื่อง

คนดีมีฝีมือ

คำนำ

หนังสือเรื่อง คนตมิมีมือ นี้ เดิมกรมวิชาการได้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ โดยมีคณะกรรมการตั้งรายนามท้ายเล่มเป็นผู้จัดทำ และได้มอบให้องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่ายมาโดยตลอดเป็นเวลาหลายปี

เมื่อได้มีการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ กรมวิชาการพิจารณาเห็นว่าหนังสือเรื่อง คนตมิมีมือ นี้ ยังคงมีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เพราะนอกจากจะประกอบด้วยเนื้อหาทั้ง ๓ แขนง ได้แก่ งานบ้าน งานเกษตร และงานประดิษฐ์และงานช่าง แล้ว ยังช่วยปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักฝึกทักษะอาชีพตามควรแก่วัยด้วย นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาสนุกสนานช่วยให้นักเรียนได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่านไปด้วยในขณะเดียวกัน เหมาะที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ต่อไป และเพื่อให้หนังสือมีความน่าอ่านมากขึ้น กรมวิชาการจึงได้ปรับปรุงเนื้อหาและสำนวนภาษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้ปรับปรุงรูปเล่มและภาพประกอบใหม่ให้สวยงาม

กรมวิชาการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนตามสมควร และขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

นาง อรุณ วรรณ
(นางเกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา)
อธิบดีกรมวิชาการ

สารบัญ

	หน้า
วลีลย์เลี้ยยาย	๑
ของขวัญของปอง	๔
บ้านสองฝั่งคู	๗
ชื่อของกับพ้อ	๑๑
ครอบครัววรรณ	๑๔
อาหารมือพิเศษ	๑๘
มะเคื่อ	๒๑
งานวันมะม่วง	๒๕
นักพูดรุ่นเยาว์	๒๙
ไฉนส่วนผสม	๓๓
นักประหยัคพลังงาน	๓๘
บ้านริมน้ำ	๔๓
บุญคุณนี้ไม่ลืม	๔๖
ไผ่ลู่ลม	๔๙
ชีวิตอย่างคั่นกล้วย	๕๓
การผจญภัย	๕๗
รักกันไว้เถิด	๖๑
ความสงสัย	๖๖
ความคิดสร้างสรรค์	๗๑
ตัวตายแต่ชื่อยัง	๗๔
สัญญาณก่อนจาก	๗๗
ลาก่อนคุณครู.....ลาก่อนศิษย์รัก	๘๐

วัลลีย์เลี้ยงยาย

เย็นวันหนึ่ง แป้มกลับจากโรงเรียน ยังไม่ทันเปลี่ยนชุดเครื่องแบบก็ตรงมาที่ชั้นวางหนังสือพิมพ์ของยาย เลือกหยิบหนังสือมาสองสามฉบับ ก้มหน้าก้มตาอ่าน ยายถามว่า “แป้มอ่านอะไร” แป้มตอบว่า “อ่านข่าวค่ะ” ครูสั่งให้หาข่าวจากหนังสือพิมพ์ไปรายงานหน้าชั้นแข่งชั้นกัน เพื่อนๆ สนใจข่าวของใครมากที่สุด ครูจะมีรางวัลให้คนนั้น

แป้มชอบเรียนกับครูสุรีย์ เพราะแป้มเป็นคนช่างพูด ชอบออกไปรายงานหน้าชั้น ครูสุรีย์สอนสนุกมักจะให้มีการอภิปรายและรายงานอยู่บ่อยๆ

แป้มเลือกข่าวพลเอกประจวบ สุนทราธุร รองนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เติร์ม “แบน” หนังสือที่มีแต่เรื่องต้องการแก้แค้น แป้มไม่รู้ว่า “แบน” หมายความว่าอะไร ต้องถามยาย ยายบอกว่า “แบน” เป็นภาษาอังกฤษ แปลว่า ห้าม แป้มเลยสนใจว่าจะห้ามฉายหนังสือจริงหรือไม่จริง แป้มชอบดูหนังสือเสียด้วย ยายสั่งว่าไปรายงานครูแล้วให้กลับมาบอกว่าข่าวของใครได้รางวัล

แป้มไปโรงเรียนเช้าวันรุ่งขึ้นอย่างกระปรีกระเป่า บทเรียนสนุก แป้มไม่ติดออก ตอนเย็นกลับมารายงานว่าข่าวที่แป้มเลือกไม่ได้รับรางวัล ข่าวของเพื่อนที่ชื่อตุ้มน่าสนใจกว่าจริง ๆ

“ข่าวที่ตุ้มรายงานนะค่ะ เป็นเรื่องของนักเรียนเมืองสมุทรสงคราม นักเรียนคนนั้นชื่อวัลลีย์ อายุ ๑๒ แก่กว่าแป้มไม่กี่เดือน เขาเก่งจริง เวลาหยุดพักกลางวันที่โรงเรียน เขาเดินกลับบ้านไปหาข้าวให้แม่และยายกิน แม่ของเขาเจ็บ ลูกขึ้นไม่ได้ต้องนอนอยู่อย่างนั้น ยายของเขาก็ตาบอดมองอะไรไม่เห็น วัลลีย์ป้อนข้าวป้อนน้ำแม่และยายเสร็จแล้วก็กินข้าวรีบกลับมาโรงเรียน บ้านของวัลลีย์อยู่ไกลจากโรงเรียนดิ่งกิโลเมตรค่ะ ครูของวัลลีย์ชื่อก่อนเพื่อน ครูเห็นวัลลีย์หายไปตอนกลางวันทุกวัน ครูเลยตามไปดู ไปพบแม่กับยายของวัลลีย์ด้วยค่ะ เพื่อนๆ บ่นสงสารวัลลีย์กันทุกคน แป้มก็สงสาร”

ยายถามแป้มว่าแป้มสงสารวัลลีย์เพราะอะไร แป้มหยุดนึกเป็นครูจึงตอบยายว่า

“ก็วัลลีย์เขาไม่ได้เล่นตอนหยุดพักกลางวันเหมือนแป้ม เขาต้องกลับบ้านไปเลี้ยงข้าวแม่กับยาย แป้มเคยแต่กินข้าวที่แม่กับยายทำให้ วัลลีย์เขาคงทำกับข้าวเป็นด้วยนะค่ะคุณยาย”

ยายบอกว่าวลีชัยเป็นคนเก่ง มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกินวัย เป็นคนกตัญญู แม่เจ็บทำงานบ้านไม่ได้ วลีชัยรับทำงานแทน เรียนหนังสือด้วยทำงานบ้านด้วย แสดงว่าวลีชัยรู้จักจัดแบ่งเวลา คิดกะว่าจะทำอะไรตอนไหน เวลาหยุดพักกลางวันมีจำกัด ต้องเสียเวลาเดินไปเดินกลับ ไปถึงบ้านต้องให้แม่ให้ยายได้กินข้าวทันที ตัวเองก็ต้องกินให้เสร็จด้วย ยายถามแม่ว่า “ถ้าเป็นแม่ แม่จะให้ยายกินอะไร-

แม่ตอบว่า “ยายถามเหมือนกับครูเปียบเลย เพื่อนๆ ช่วยกันคิดใหญ่ว่าจะให้แม่กับยายของวลีชัยกินอะไรดี แม่บอกครูว่าแม่จะทำมักกะโรนีผัด ทุกคนร้องอ๋อ ยายของวลีชัยกินไม่เป็นแน่ แต่แม่ชอบของแม่ เห็นแม่ทำประเดี๋ยวเดียวก็ได้อีก ครูบอกว่าต้องเป็นของที่ทำได้เร็วหรือเป็นของที่ไม่บูดเสียง่าย ทำไว้ตั้งแต่เมื่อเย็น ให้กินเข้ากันกลางวันได้ด้วย แม่คิดไม่ออก ให้กินไข่ต้มกับน้ำพริกปลาว่าดีไหมคะ-

ยายชมว่าแม่คิดรายการอาหารได้ไม่เลว ทั้งสองอย่างทำล่วงหน้าได้ ไข่มีคุณค่าทางอาหารสูง น้ำพริกปลาร้ามีผัก มีปลา มีรสชาติ ถ้าจะให้ดี เติมหั้วเหี่ยวหุงสุกลงไปด้วยก็ได้ เป็นการเพิ่มโปรตีน เหมาะสมกับสมัยเนื้อสัตว์แพง จึงต้องประหยัด

แม่แย้งว่า “ใช้ก็แพงนะคะคุณยาย วันนั้นแม่ไปตลาดกับแม่ แม่ซื้อไข่มาหนึ่งโหล ไข่ละตังบาทห้าสิบ-

“ลองเทียบดูซิว่าแป้มซื้อหวานเย็นราคาเท่ากับไข่หนึ่งฟอง อย่างไหนจะแพงกว่ากัน หวานเย็นมีแต่น้ำตาล ไข่มีโปรตีน วิตามินครบถ้วน ล้วนเป็นประโยชน์ต่อร่างกายทั้งสิ้น เราเสียเงินแล้วได้สิ่งตอบแทนคุ้มค่า นับว่าไม่แพง ผักผลไม้ที่เราปลูกไว้ในบ้าน ช่วยให้เราไม่ต้องเสียเงินซื้อ เป็นการประหยัดอย่างหนึ่ง และปลอดภัยจากยาฆ่าแมลงด้วย”

แป้มรำพึงว่า “ที่บ้านของวัลลีย์จะมีกล้วย มะละกอ หรือชมพู่ เหมือนบ้านเราหรือเปล่าหนอ แม้กับยายของเขาจะได้กิน แป้มอยากเก่งเหมือนวัลลีย์ จะได้ทำกับข้าวอร่อยๆ ให้ยายกิน ยายชอบไหมคะ”

ยายตอบว่า “ถ้าทำไดอย่างนั้นก็ดี แต่ว่ายไม่ต้องถึงขนาดนั้นหรอกแป้มเอ๊ย แคกลับมาจากโรงเรียน ช่วยในครัวบ้าง จัดโต๊ะอาหาร ล้างถ้วยชามก็ดีถมไป เห็นแต่ว่าดื่มด่ำที่ไหนวางแก้วที่นั่นให้คนตามเก็บ จะเก่งเหมือนวัลลีย์ได้ ต้องรู้จักช่วยตนเอง ทำอะไรๆ ได้ด้วยตนเองแล้ว จึงจะบาเพิ่ญคนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้”

ขอบใจวัลลีย์ที่ให้บทเรียน

ของขวัญของปอง

ปองเป็นลูกคนเดียวของพ่อแม่ ไม่มีพี่น้องเป็นเพื่อนเล่นอยู่หลายปี ปองเคยบอกแม่ว่า ปองอยากมีน้องสักคน เอาไว้เป็นเพื่อนเล่นกัน แม่บอกให้ปองรอไปหน่อย เอาไว้ให้ปองโตพอช่วยแม่เลี้ยงน้องได้ แม่จึงจะมีน้องให้ปอง

ปองอายุได้เจ็ดขวบวันนี้ แม่บอกปองว่าแม่มีของขวัญพิเศษจะให้ปอง แต่ต้องรออีกหกเดือนจึงจะได้รับ

พอปองรู้ว่าของขวัญที่แม่จะให้คือน้องตัวเล็ก ๆ ปองไม่แน่ใจว่าจะดีใจหรือเสียใจดี กลัวไปว่าพ่อแม่จะเลิกรักปอง แล้วไปรักน้อง แต่ก็ดีใจที่จะมีน้องเป็นเพื่อน

ปองคอยเฝ้าดูท้องของแม่ที่ใหญ่ขึ้น บางทีแม่ก็ให้ปองเอามือคลำท้องของแม่ดู ปองรู้สึกว่ามีน้องเคลื่อนไหวกระตุกกระคิกอยู่ในนั้น คงอยากจะทำกตัญญูด้วยเหมือนกัน

วันหนึ่งปอไปโรงเรียนตามปกติ กลับมาบ้านไม่เห็นแม่ ป้าสุชนในบ้านบอกปอว่าแม่ไปคลอดน้องที่โรงพยาบาล ปอได้ของขวัญแล้วละ

ปอไปดูน้องที่โรงพยาบาลกับพ่อ ไม่เห็นเหมือนตุ๊กตาตัวโตอย่างที่คิด ยังไม่รู้ว่หน้าตาเป็นอย่างไร เพราะมีผ้าห่อหุ้มไว้หมด เห็นแต่หน้ายุ่ยเล็กน้อย

น้องเกิดได้ห้าวัน พ่อไปรับน้องกับแม่กลับมาบ้าน ปอไม่ได้ไปกับพ่อด้วย แต่นั่งคอยน้องอยู่ที่บ้านอย่างใจจดใจจ่อ

พอพ่อแม่อุ้มน้องมาถึงบ้าน ปอรีบตรงเข้าไปรับ แม่รอให้ปอนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงส่งน้องให้ปออุ้ม บอกกับปอว่า “นี่ไง ของขวัญของปอ”

ปอรับน้องมาอุ้ม นั่งตัวแข็งไม่กล้ากระตุกกระตัก กลัวน้องจะตกจากอ้อมแขน ปอรู้สึกทั้งปลาบปลื้มดีใจและเป็นห่วงในฐานะที่แม่ให้น้องเป็นของขวัญ ปอต้องดูแลน้องให้ดี

ปอซอมน้องนั่งนิ่งๆ อยู่หลายวัน จนชักจะอึดทนด้นนี้เก่งขึ้น ตอนที่น้องมีผ้าห่อหุ้มทั้งตัว อึดง่าย ไมโครเกรงว่าน้องจะหลุดจากมือ

น้องตัวนิดเดียว แต่มีเครื่องใช้เสื้อผ้าเป็นตะกร้าใหญ่ ปอชอบช่วยจัดตะกร้าของน้องพับผ้าอ้อมเป็นตี่ให้เรียบ หยิบใช้ง่าย ผ้าห่มของน้องผืนน้อยน่ารักเป็นผ้าสาลิเนื้อนุ่ม ปักเป็นรูปดอกไม้เล็กๆ บางผืนก็เป็นรูปตัวสัตว์ ที่ปอเห็นว่าเข้าที่มากคือไก่แจ้ ทำไมแม่รู้จักไม่ทราบว่ น้องของปอจะเป็นผู้ชาย แล้วจะได้ชื่อว่า โตง

น้องนอนหลับปุ๋ยทั้งวัน ตื่นขึ้นมาดูนมแม่แล้วก็หลับต่อ ปอเร่งวันเร่งคืนจะให้น้องโตเร็วๆ จะได้เป็นเพื่อนเล่นกับปอ

เวลาที่น้องตื่นลืมตาดูโน่นนี่ได้นานที่สุดคือตอนอาบน้ำ น้องตัวเล็กน้อย แต่ใครๆ ทำไมชอบขุลงมนเวลาน้องตื่นมักก็ไม่วี่ น้องจะอาบน้ำสักทีเป็นเรื่องใหญ่ ปอก็เป็นไปกับเขาเหมือนกัน กำลังทำอะไรอยู่ พ่อแม่จะอาบน้ำให้น้อง ปอต้องละงานที่ตามมาคอยดู ขอให้ได้หยิบข้าวของช่วยแม่อาบน้ำน้อง หยิบอ่าง สบู่ ผ้าเช็ดตัวมาเตรียมไว้

ป้าสุชนบอกกับปอว่าคนแต่ก่อนไม่ต้องใช้อ่างอาบน้ำเด็ก เขานั่งเหยียดขาชิดกับพื้นเรือนให้เด็กนอนอยู่บนขา อุสบู่อบน้ำ แล้วน้ำไหลลดกระดานลงไปพื้นดินเลย เพราะบ้านเรือนแต่ก่อนเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ใต้ถุนสูง ปลูกอยู่บนดิน เวลาอาบน้ำเด็ก ผู้ใหญ่จะคัดแข้งขาเด็กให้เหยียดตรงดี โตขึ้นจะได้ขาตรงสวย ปอคิดว่าเป็นวิธีที่ดีอยู่เหมือนกัน แต่ถ้าป้าสุจะอาบน้ำให้น้องอย่างวิธีของป้าสุ น้ำคองของเลอะเทอะพื้นเรือนขัดมันของแม่เสียหมด

แม่ปูผ้ายางลบบนตักของแม่ เผื่อน้ำจะหกกระเซ็น จับน้องนอนลงบนผ้ายาง มือซ้ายประคองตรงคอของน้อง น้องคอยยังไม่แข็ง ต้องระวังตรงนั้นให้ดี ศีรษะของน้องเล็กน้อย แม่ใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วกลางของมือซ้ายพันหูของน้องปิดไว้ ไม่ให้น้ำเข้าหู มือขวาใช้พองน้ำ

และสบูทำให้ขึ้นพองไปทั่วตัวน้อง บิบบิซบ้องน้ำเช็ดด้วยน้ำสะอาดที่เตรียมไว้วันขึ้นพองหมดคราบ สบู แล้วจึงอุ้มน้องให้นอนเอนๆ ลงในอ่าง มือซ้ายประคองศีรษะน้องไว้อย่างเดิม คราวนี้น้อง ได้อาบน้ำอย่างหมดจดทั้งตัว น้ำที่อาบให้น้องเป็นน้ำอุ่นที่แม่ผสมไว้ แม่บอกให้บ้องเตรียมผ้าเช็ดตัวไว้ พอแม่อุ้มน้องออกจากอ่าง ก็รีบรับผ้าเช็ดตัวจากมือบ้องมาห่อตัวน้องไว้ บางทีก็ อนุญาตให้บ้องอุ้มน้องไว้บนตักของบ้อง ตัวน้องแห้งแล้วแม่จึงโรยแป้ง แม่ไม่โรยแป้งไปบนตัวน้อง โดยตรง แป้งจะฟุ้งเข้าตาน้องและรวมกันหนาอยู่ที่เดียว แม่โรยลงบนมือของแม่ แล้วมาทาที่ตัว น้องอีกทีหนึ่ง ระวังทาเป็นพิเศษตรงรอยพับที่คอและซอกแขนซอกขา

ทาแป้งเสร็จแล้วก็ใส่เสื้อ ใส่เสื้อน้องตัวเล็กๆ นี่ลำบากพิลึก ไม่เหมือนใส่เสื้อตุ๊กตา ปอดคิดเช่นนั้น เพราะตุ๊กตาอยู่นิ่ง แต่น้องแขนขาขี้ก๊ว บ้องต้องช่วยแม่จับแขนน้องไว้ ให้แม่ สอดแขนเสื้อเข้าไปได้สะดวก เสื้อตัวเล็กๆ สีสวยๆ ของน้อง บ้องมีส่วนช่วยแม่เย็บอยู่ด้วย เหมือนกัน แม่ใช้ผ้าอ้อมพันพันต่างกางเกงนุ่งให้น้อง เพราะจะต้องเปลี่ยนวันละหลายครั้ง น้อง ทำเพื่อนเก่ง

อาบน้ำเสร็จใหม่ๆ น้องคงรู้สึกสบาย ได้ดูคนแม่แล้วหลับปุ๋ย บ้องยังไม่ทันร้องเพลง กล่อมจบ น้องก็หลับแล้ว

บ้องช่วยแม่อาบน้ำให้น้องบ่อยๆ จนจำได้ แต่แม่ยังไม่ไวใจให้บ้องอาบน้ำน้องตามลำพัง แม่บอกว่าถ้าบ้องโตกว่านี้สักหน่อย เอาไว้ให้บ้องอายุสักสิบขวบ แม่จะอนุญาตให้อาบน้ำน้อง บ้องแย้งว่ากว่าบ้องจะโตอาบน้ำน้องได้ น้องก็คงโตจนไม่ต้องการให้บ้องอาบน้ำให้ แม่จะเดือดร้อนหาน้องให้บ้องใหม่อีกคน

บ้องพูดอย่างนั้นเอง บ้องคิดว่าได้น้องเป็นของขวัญมาคนเดียวก็พอแล้ว เพราะตั้งแต่มี น้องใหม่ บ้องรู้ว่าเลี้ยงเด็กแต่ละคนแสนจะยุ่งยาก บ้องสงสารและเห็นใจแม่ คุณแต่บ้องเองก็ยัง ต้องพลอยยุ่งไปด้วย

บ้านสองฝั่งคู

ณ เชิงสะพานข้ามคูในซอยเล็ก มีบ้านหลังน้อยตั้งอยู่โดดเดี่ยว ไม่มีรั้วรอบขอบชิด เป็นบ้านไม้หลังคามุงตองกะสีไม้สวยสะ ด้านหลังมีนอกชานยื่นออกมารับลมนำสบาย

ใครไปใครมาอดเหลียวดูบ้านหลังนั้นไม่ได้ ไม่ใช่ดูสิ่งปลูกสร้าง แต่ดูน้ำมือและน้ำใจคน ที่จะทำห้องไม้หลังคามุงตองกะสีให้เป็นบ้าน

รอบๆ บริเวณนั้นยังเป็นที่ลุ่ม น้ำท่วมถึง เจ้าของบ้านใช้ความเพียรไถดินในคูมาถม ยกร่องปลูกต้นไม้และพืชผักสวนครัว ซึ่งล้วนกินได้และให้ดอกงดงามน่าชม นั่นดอกกระเจียว คลี่กลีบสีเหลือง ถัดไปโน่นมะเขือ โหระพา กะเพรา ขึ้นเบียดกันเป็นพุ่ม ที่อยู่ในกระเช้าแขวนห้อยคือสระแหนและผักขี หน้ำบ้านมีผักบุ้งทอดยอดสดสู้คู่แข่งกับผักกระเฉด ตำลึงพันไม้ระแนงเป็นแผงบังตา

เจ้าของบ้านชื่อนายชด พันเพื่อยู่จังหวัดอ่างทอง เพื่ออพยพมาอยู่กรุงเทพฯ ได้ทำปกรณียาชื่อสาส์ มีลูกชายคนหญิงคน ลูกชายคนโตอายุห้าขวบ ไปโรงเรียนไม่ไกลจากบ้าน พอเดินไปเองได้ ลูกสาวคนเล็กอายุสองขวบกำลังซน แม่ของสาส์มาอยู่ด้วย ช่วยเลี้ยงหลาน

ในซอยมีบ้านหลังใหญ่ๆ อยู่หลายหลัง สมัยนี้ลูกจ้างทำงานบ้านหายาก คนออกทำงานนอกบ้านกันหมด ไม่มีเวลาซักรีดเสื้อผ้า จึงมาจ้างแม่สาส์เป็นประจำ ตกลงราคากันเป็นรายเดือนบ้าง จ้างเป็นรายชิ้นบ้าง

ยายพอมมีมือทำขนม ทำออกเช่าขายในซอยแต่เช้า ไม่ทันเพลก็ขายหมด ได้กำไรวันละ ๔๐-๕๐ บาท ทุกคนในบ้านช่วยกันทำมาหากิน คนขยันไม่ยอมมือองเท้าไม่มีวันอดตายและไม่ต้องพึ่งใคร

บ้านของนายชดเป็นห้องเดียวโล่ง นายชดต่อขึ้นตู้ต่างฝาเก็บหีอง มีส่วนโปร่งบ้างทึบบ้าง แบ่งเป็นสัดส่วนให้ลูกๆ นอนกับยาย ใช้ใส่เสื้อผ้าและเก็บวางของอื่นๆ ด้วย ไม่ต้องวางเกะกะอยู่ที่พื้นหรือแขวนห้อยไม่เป็นที่ นาฬิกา วิทยุ หนังสือ เหล่านี้เมื่อจัดวางให้เข้าที่ก็นับเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องตกแต่งห้อง

นายชดใช้ไม้กระดานต้อนกพื้นขึ้นปูเสื่อและที่นอน แม่สาลีเลือกผ้าผ้ายาวราคาเขาสวยดลยเล็ก ๆ ลีออนสดใส ปูที่นอนและปลอกหมอนเข้าชุดกัน มองดูแล้วน่านอนไม่แพ้เครื่องเรือนมีราคา พื้นเรือนกวาดเช็ดไว้ให้สะอาดอยู่เสมอ จะนั่งนอนตรงไหนได้สบายใจ

นายชดใช้ขานเรือนส่วนที่มีหลังคายื่นออกมาข้างเป็นที่รับแขกและกินข้าว คราวอยู่ถัดเข้าไปเป็นส่วนที่ยื่นออกมาจากตัวเรือนอีกเหมือนกัน ด้านหลังเป็นห้องน้ำ ห้องส้วม ซึ่งแม่สาลีเอาใจใส่ดูแลไม่แพ้ห้องนอน ทำความสะอาดไม่ให้มีกลิ่นเหม็น แสงแดดและลมโกรกช่วยให้ห้องไม่อับชื้น ทั้งความสะอาดและสปรกเกิดจากคน ถ้าสมาชิกในครอบครัวทุกคนตั้งใจไว้ว่าจะไม่ยอมให้สปรกก็จะไม่ลำบากในการทำความสะอาด

แม่สาลีสอนลูกชายวัยห้าขวบให้ช่วยพ่อแม่และยายทำงานบ้าน การไม่ทิ้งข้าวของเกะกะให้ผู้ใหญ่ตามเก็บก็เป็นการช่วยเหลืออย่างหนึ่ง แม่สาลีเรียกลูกชายว่าลูกต้อมทุกคำ ไม่เคยพูดจามีงมาหาไวยกับลูก ต้อมกลับมาจากโรงเรียนแล้วต้องเข้าไปกราบยายกับแม่ เก็บรองเท้า กระเป๋า หนังสือเรียนไว้ตามที่ ต้อมช่วยพอรคนำดินไม้ ช่วยยายห่อขนม ช่วยแม่ทำกับข้าว ต้อมไม่รู้สีก

ว่าเป็นงานที่ถูกบังคับให้ทำ เพราะพ่อแม่เลี้ยงด้อมอย่างให้ด้อมรู้ว่าด้อมเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และเป็นเจ้าของบ้านเหมือนกับคนอื่น ๆ

เชื่อกับบ้านของนายชดคนละฝั่งคู มีตึกใหญ่อยู่หนึ่งหลัง แม่สาส์เห็นเจ้าของบ้านผู้ชายและผู้หญิงแต่งตัวโอ้อวดงาม นิ่งรถออกจากบ้านคนละคัน ออกไปทุกวัน คงจะไปทำงาน แม่สาส์อยากเห็นว่าบริเวณภายในตึกใหญ่จะสวยงามสักปานใด แต่ไม่มีโอกาสได้เห็นเป็นบุญตา เพราะมีกำแพงทึบสูงกั้นอยู่โดยรอบ แม่สาส์รู้จักแต่ชื่อเสียงเจ้าของบ้าน บางทีก็เห็นภาพในหนังสือพิมพ์เป็นคนใหญ่คนโตเอการอยู่ มีคนในบ้านคึกคัก เคยได้ยินลูกชายพูดถึง “คุณเอ๋ย” ที่อยู่ในบ้านใหญ่อยู่เหมือนกัน ด้อมบอกว่าคุณเอ๋ยมีของเล่นเยอะ เคยนำมาให้ด้อมและเพื่อน ๆ เล่นที่โรงเรียนด้วย

วันหนึ่งด้อมกลับจากโรงเรียน มีเด็กผู้ชายรุ่นราวคราวเดียวกันกับด้อมและผู้หญิงรุ่นสาวคนหนึ่งตามมาด้วย ด้อมพาเด็กคนนั้นไปหาแม่สาส์ แล้วบอกว่า

“แม่ครับ ด้อมพาเอ๋ยมาด้วย เขาอยากมากับด้อมนะครับ เอ๋ยอยู่บ้านตรงข้ามนั้นยังโง่” พอลงด้อมก็ขี่มือไปที่บ้านใหญ่กำแพงสูง

แม่สาส์เห็นเอ๋ยทำท่าจะอะไรอย่างไม่รู้จะทำอย่างไร จึงเข้ามาทอดเอ๋ยไว้ พูดว่า

“อ้อ คุณเอ๋ยนะเอง ได้ยินลูกด้อมพูดถึงอยู่เสมอ เข้ามาซิคะ มากินขนมกับด้อม วันนี้คุณยายทำขนมกล้วย แล้วน้าใครมาด้วยละคะ”

แม่สาส์รู้จากเอ๋ยว่าสาวรุ่นคนนั้นคือคนเลี้ยงคนใหม่ของเอ๋ย มีหน้าที่รับส่งเอ๋ยไปโรงเรียนและไปส่งอาหารกลางวันด้วย เป็นสาวขออนแก่นเพิ่งมาอยู่กรุงเทพฯ

ด้อมรับรองเอ๋ยตามประสาเด็ก โดยนำกล่องไม้ที่มีรูปตัดต่อมาเล่น เป็นพวกแท่งไม้รูปต่างๆ ซึ่งทาสีน้ำแล้วซ้อนกันเข้าเป็นตึก ของเล่นเหล่านี้นายชดทำจากเศษไม้ ด้อมกับเอ๋ยเล่นกันเพลิน พอคืนนายชดกลับบ้าน หัวถุงผลไม้ติดมือมาด้วย ด้อมวิ่งออกไปรับพ่อ พ่อส่งของให้ พอลงด้อมก็รีบวิ่งกลับบ้าน ด้อมพาเอ๋ยไปสวัสดีพ่อ เอ๋ยฟังพ่อแม่และยายของด้อมคุยกับด้อม แล้วรู้ว่าด้อมเป็นคนสำคัญของบ้านไม่ใช่บ่อย

ครอบครัวนายชดกินข้าวมือเย็นแต่วัน ทุกคนช่วยกันทำช่วยกันจัดวาง น้ำพริกผักจิ้มปลาอย่าง หอมพุงนกกิน แม่สาส์บอกว่าด้วยของด้อมไม่ได้ใส่พริกเพราะด้อมยังเล็ก ไม่ควรหัดกินของเผ็ดๆ เอ๋ยเคยกินแกงจืดวันเล่นที่บ้านมาก่อน แต่เอ๋ยรู้สึกว่แกงของบ้านนี้ชวนกินมากกว่า เอ๋ยไม่รู้ว่าทำไมจึงรู้สึกเช่นนั้น ทั้งๆ ที่แกงจืดวันเล่นที่บ้านเอ๋ยมีหมูมีไก่มากกว่าด้วยซ้ำ

แม่สาส์ชวนเอ๋ยให้ร่วมวงกินด้วย เอ๋ยเคยกินข้าวล่ำกว่านี้ แต่เอาเถอะ เอ๋ยคิด ใครจะปฏิเสธได้ พ่อแม่ของด้อมช่างน่ารักออกอย่างนั้น

ตอนที่เอี้ยอยู่บ้าน เอี้ยกินข้าวคนเดียว เพราะพ่อแม่ยังไม่กลับจากทำงาน บางทีถึงกลับมาบ้านแล้ว ท่านก็แต่งตัวสวยออกไปไหนอีกไม่รู้ อย่างดีท่านก็เข้ามาตบหัวคนละที ไม่เคยกอดจูบเอี้ยเหมือนอย่างทีพ่อแม่ของต้อมกอดจูบต้อม เอี้ยมีคนมานั่งอยู่ด้วยเหมือนกันเวลาเอี้ยกินข้าวเขานั่งอยู่ที่พื้นไม่พูดไม่จา

วันนั้น เอี้ยรู้สึกว่าได้กินข้าวอร่อยที่สุดในชีวิต เอี้ยอายุเพียงห้าขวบ เอี้ยไม่รู้ว่่าที่กินอร่อยเป็นพิเศษนั้นอยู่ตรงที่เอี้ยกินข้าวกับต้อม และต้อมกินข้าวพร้อมหน้าพ่อแม่และยาย ทุกคนเอากะโหลกเพื่อตักเป็นอันดี ต้อมยกแก้วน้ำมาให้พ่อแม่ให้ยายและเพื่อน ยายแกะปลาเอาแต่เนื้อส่งให้ต้อมและเอี้ย พ่อขมว่าน้ำพริกของแม่วันนีรสกลมกล่อมเหลือหลาย ทำให้กินข้าวได้เป็นพิเศษ ใคร ๆ ก็สนใจอยากจะทำต้อมเรียนอะไรบ้างที่โรงเรียน ถูกครูดุหรือเปล่า

เกิดมาเอี้ยไม่เคยรู้เลยว่ากินข้าวอิ่มแล้วจะต้องเก็บถ้วยเก็บจานไปล้าง เมื่อต้อมทำ เอี้ยก็ทำตามด้วยความเต็มใจ รู้สึกสนุกที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น

แม่สาส์เห็นว่าเย็นมากแล้ว จึงบอกให้เอี้ยกลับบ้าน เดี่ยวคุณพ่อคุณแม่จะเป็นห่วง เอี้ยอึดอดไม่อยากกลับ เพราะโนใจเอี้ยบอกว่าไม่รู้จะกลับไปหาใคร นั่งกินข้าวที่โต๊ะใหญ่คนเดียว นอนเตียงใหญ่ก็คนเดียว บ้านใหญ่โอ้อ่าของเอี้ยหรือจะสู้บ้านเล็กที่อบอุ่นของต้อม

บ้านเล็กหรือใหญ่ไม่สำคัญ บ้านจะดีมีสุขก็เพราะคนในบ้านมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทุกคนมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะทำให้บ้านน่าอยู่

ชื่อของกับพ่อ

ป้อมมีชื่อจริงว่าชัยยุทธ ความเป็นลูกคนเล็ก ใครๆ รวมทั้งตัวป้อมเอง นึกว่าป้อมเป็นเด็กชายเล็กๆ อยู่เรื่อย

ปิ่นป้อมอายุ ๑๒ ขวบ ตัวสูงใหญ่เกือบเท่าพ่อ แม่บ่นเสมอว่าป้อมใช้กางเกงเปลือย ไม่ทันข้ามปี ซากางเกงสั้นเต๋อขึ้นไปแล้ว กางเกงเครื่องแบบนักเรียนซึ่งใช้ผ้าทนต์ ควรจะใช้ได้สองสามปี แต่ป้อมใช้ได้ปีเดียว แม่เลาะขายซากางเกงลงมาจนหมดผ้าแล้วยังสั้นอยู่ เลยต้องซื้อกางเกงเครื่องแบบใหม่กันทุกปี

ป้อมเป็นนักกีฬาของโรงเรียน ชอบเล่นฟุตบอล เวลาไม่เล่นกีฬาก็เล่นไล่ปล้ำกับเพื่อน เสื้อผ้าขมุกขมอมกลับมาบ้านทุกวัน เสื้อกางเกงเครื่องแบบที่ต้องซึกบอยและขี้นานกว่าเสื้อผ้าของพี่น้องผู้หญิง เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เสื้อผ้าเก่าเร็ว

ป้อมชอบนุ่งกางเกงขาสั้นเป็นประจำ เพราะชินต่อกางเกงเครื่องแบบ แม้ซื้อกางเกงขายาวให้ใส่อยู่เหมือนกัน ป้อมว่าร้อนไม่ใคร่ชอบใส่

วันเสาร์หนึ่ง พ่อชวนป้อมว่า “ป้อมไปเดินเที่ยวกับพ่อไหมลูก พ่อจะออกไปซื้อถุงเท้าใส่สัก ๒-๓ คู่ ปะเหมาะจะดูเสื้อและซื้อใส่อีกสักตัว”

-ไปซิครับ พ่อซื้อกางเกงขายาวให้ผมสักตัวได้ไหมครับพ่อ ผมอยากนุ่งกางเกงขี้นส์เหมือนเพื่อนๆ เขาบ้าง-

“อยากเป็นหนุ่มขี้นมาละซิเรา” พ่อเข้า

บ้านของป้อมอยู่ไม่ไกลจากศูนย์การค้าแห่งใหม่ แล่นนั้นมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่อยู่ติดๆ กันหลายห้าง ร้านเล็กๆ ก็มี จะต้องการซื้อหาอะไรก็ได้ทั้งนั้น

สองคนพ่อลูกเดินไป ไม่ต้องขึ้นรถโดยสารให้เสียค่ารถ ค่าซื้อของใกล้บ้านในระยะเดินได้ทุนสตางค์ค่ารถ ถ้าเสียค่ารถไปซื้อ เราต้องบวกค่ารถไปด้วยกับราคาของ ทำให้ของซื้อควรจะซื้อได้ในราคาถูกกลายเป็นแพง พ่ออธิบายให้ป้อมฟัง ป้อมไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้มาก่อน

เป็นอันว่าพ่อกับป้อมตั้งใจไว้แล้วว่าซื้ออะไร พ่อจะซื้อถุงเท้ากับเสื้อ ป้อมจะซื้อกางเกงขี้นส์

พ่อชวนบ้อมเดินดูในร้านทั่วๆ ไปก่อน แวะดูถุงเท้า เสื้อ กางเกงที่ตั้งใจไปซื้อ ดูราคาและป้ายที่บอกไว้หลายๆ ที่ เพราะของที่ขายในห้างสรรพสินค้ามันมาจากหลายบริษัท บางยี่ห้อได้ยินชื่อกับโฆษณา บางยี่ห้อไม่เคยรู้จัก พ่อบอกว่าอย่าไปเชื่อโฆษณานัก การโฆษณาต้องเสียเงิน โฆษณาเขาก็เสียเงินมาก ผู้ผลิตเขาต้องบวกค่าโฆษณาเข้าไปด้วยกับราคาของ ทำให้ของแพงขึ้น ชื่ออะไรอย่าผลิผลามตัดสินใจ ดูๆ ไปหลายแห่ง เปรียบเทียบกัน ดูให้จุใจเสียก่อนจึงค่อยซื้อ

ถุงเท้าของพ่อหาซื้อไม่ยาก ยี่ห้อไหนๆ ก็ราคาใกล้เคียงกัน ขนาดเล็กใหญ่ไม่ต่างกันมาก เพราะมักจะยัดได้ พ่อเลือกสีที่ไม่จูดจาดนัก เมื่อไว้ใช้เมื่อสวมชุดไปงานศพได้ด้วย ส่วนเสื้อเลือกยากหน่อย บางตัวพ่อชอบสี แต่ไม่ชอบลวดลายผ้า พ่อจะเลือกตัวที่เป็นผ้าพื้นก็มองเห็นตะเข็บบิดๆ เบี้ยวๆ มีเข็มไม่สม่ำเสมอ พ่อดูไปดูมาแล้วบอกว่าพักไว้ก่อน ยังไม่ซื้อ

บ้อมถามว่า "ทำไมพ่อไม่ตัดตามร้านล่ะครับจะได้ถูกใจ จะเลือกสีเลือกผ้าอะไรก็ได้"

"อย่างนั้นก็จริงหรอกลูก แต่บางทีไปให้ช่างตัดจะแพงกว่า เสียเวลาไปสองหนสามหน ถ้าไม่พอตัดตัวก็ต้องแก้กันอีก รวมค่าจ้างค่าผ้าแล้วแพงกว่าซื้อเสื้อที่เขาตัดไว้แล้ว มาซื้ออย่างนี้ลองตัวแล้วชอบใจก็ซื้อไปเลย บ้อมอยากได้กางเกงยีนส์ ตั้งใจไว้หรือเปล่านั้นจะซื้อยี่ห้อไหน กางเกงยีนส์มีเยอะแยะ"

"เพื่อนของผมคนหนึ่งนะครับ เขาแต่งตัวโก้กว่าใครๆ มีกางเกงยีนส์หลายตัว ยี่ห้อชื่อฝรั่งๆ นะครับ เขาบอกว่าของเขาของนอก ผมเลยอยากจะทำเหมือนของเขาบ้าง"

"บ้อม ที่ชื่อเป็นฝรั่งๆ ไม่ได้หมายความว่าคุณภาพจะดีกว่ายี่ห้อไทย เขาใส่ชื่อฝรั่งไว้ขาย คนที่เข้าใจผิดคิดว่ายี่ห้อฝรั่งจะต้องคุณภาพดีกว่ายี่ห้อไทยเสมอไป จะได้ตั้งราคาแพงๆ อย่างไรละความจริงกางเกงยีนส์ยี่ห้อไหนๆ ก็ทำในเมืองไทยทั้งนั้นแหละ ชื่อของควรดูยี่ห้ออยู่หรอกอะไรๆ ที่เขาบอกติดมากับของที่เราจะซื้อ เราควรดูทั้งนั้น แล้วดูให้รู้เรื่องด้วยว่าที่เขาบอกนั้นเขาหมายความว่าอย่างไร อย่างกางเกงยีนส์ก็ต้องดูที่ตะเข็บเย็บว่าแน่นหนาแบบเนียนหรือเปล่า มาดูตัวนี้สิลูก ด้ายปลายตะเข็บหลุดแล้วยังไม่ทันมีใครใส่เลย ส่วนทรงขาม้าขาตื้นสออะไรนั้นนะแล้วแต่ใจบ้อมชอบ บ้อมต้องเลือกเอง แต่พ่อว่าอย่าให้มันคับนัก บ้อมชี่ร้อนอยู่ด้วยไม่ใช่หรือลูก ช่วยกันซื้อของไทยทำเถละดี"

บ้อมเลือกไปเลือกมาพาลงบนว่า "แพงจังนะพ่อ ตัวตั้งหลายร้อย เดือนหน้าโรงเรียนก็จะเปิดแล้ว พ่อต้องเสียค่าเทอมให้ผมอีก ผมขอเจ้าตัวที่ถูกที่สุดนี่ละครับ ผ้าบางหน่อย ไม่ค่อยร้อน ถึงมันจะไม่มีหมดแวววาวเหมือนตัวพวกนั้น ผมก็ว่าน่าใส่กว่า"

"พ่อเห็นด้วย ตัวที่บ้อมเลือกสุภาพดีแล้ว ตกลงพ่อซื้อให้ ตรวจขนาดดูอีกทีว่าใส่พอดีหรือเปล่า เข้าไปลองใส่ตรงนั้น"

ป้อมเข้าไปลองกางเกง แล้วถือกลับออกมาหน้าเบ้ บอกพ่อว่า “ไมไหวครับมันติดไปหมด ผมลองทำทำนองลงแล้ว น่องไม่ลง ชีนใส่ไปทั้งวันเมื่อยตายแน่ ต้องหาขนาดใหญ่กว่าตัวนี้”

ในที่สุดป้อมก็ได้กางเกงยีนส์ตัวใหม่ พ่อซื้อเสื้อยืดเครื่องแบบนักเรียนแถมให้อีกหนึ่งตัว สำหรับใช้ในภาคเรียนใหม่ เสื้อยืดเครื่องแบบใช้ผ้าสีขาวเนื้อเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ พ่อดูที่ตะเข็บและความแน่นหนา คอปกไม่บิดเบี้ยว ติดกระเป๋าดรอตจี จับไหล่เสื้อวัดเข้ากับไหล่ของป้อมพอดีเป็นใช้ได้

พ่อลูกเดินวนเวียนอยู่ในห้างสรรพสินค้า ผ่านไปทางแผนกเสื้อผู้หญิงมีเสื้อขึ้นหุ่นบอกลดราคาตัวหนึ่ง เป็นแบบเสื้อยืดผู้หญิง พ่อดูแล้วปรึกษาป้อมว่า “เสื้อตัวนี้แม่ต้องชอบแน่ ชื่อไปฝากดีไหมลูก”

“อย่าดีกว่าครับพ่อ แม่จะชอบหรือเปล่านั้นไม่รู้ เดี๋ยวซื้อไปแล้วแม่ไม่ใส่ เสียสตางค์เปล่า ไปบอกแม่ให้มาดูเองก็แล้วกันครับ แม่ยังพิถีพิถันเรื่องเสื้อผ้าอยู่ด้วย”

ป้อมเป็นที่ปรึกษาที่ดีเหมือนกัน พ่อฟังแล้วก็ชอบใจ แต่พ่อรู้ดีว่าป้อมไม่รู้จักใจแม่เท่าที่พ่อรู้จัก แต่ก็ไม่ว่าอะไร

ป้อมคิดว่าตนเองโชคดีที่มีพ่อเป็นเพื่อนซี้ของ และพ่อคิดว่ากิจกรรมซี้ของช่วยให้พ่อลูกสนิทสนมกันได้เป็นอย่างดี ต่างคนต่างได้รับความพอใจ แม่มองดูลูกกับพ่อเดินกลับจากซี้ของเข้ามาในบ้าน คุยกันท่าทางสนุก แม่อึ้งใจไปด้วย พ่อลูกได้สิ่งที่มีค่าเกินกว่าราคาของที่ซื้อมาหลายเท่า

ครอบครัวรจนา

รจนาชื่อรจนา ไม่มีชื่อเล่นเหมือนอย่างเพื่อน ๆ ถ้าใครไปถามว่าทำไมจึงชื่อรจนา รจนาตอบว่าเพราะคุณพ่อชื่อสามล คุณแม่ชื่อมณฑา แต่เป็นคนละคนกับท้าวสามลในเรื่องสังข์ทอง

รจนาเป็นลูกสาวคนที่สี่ ไม่ใช่คนที่เจ็ดอย่างรจนาลูกสาวท้าวสามล พ่อบอกว่ามีลูกสาวสี่คนมากพอแล้ว พอรจนาเกิด พ่อจึงตั้งชื่อว่ารจนา ตั้งใจจะให้เป็นน้องนุชสุดท้อง

พอรู้ว่าแม่มีลูกสาวสี่คน ใครต่อใครชอบทักว่าน่าจะมีลูกชายอีกสักคน แต่แม่บอกว่ามีลูกหญิงหรือลูกชายก็เหมือนกัน เลี้ยงให้เติบโตแข็งแรงทั้งกายและใจเป็นคนมีประโยชน์ และเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติได้เท่ากัน

พ่อแม่ลูกรวมกันเป็นหกคน จะซื้อของอะไรใช้โนครอบครัวยังต้องซื้อทีละครึ่งโหลหรือหนึ่งโหลเพื่อจะได้ส่วนลดบ้าง แต่พ่อแม่ก็ยังต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมาก รจนาอายุ ๑๒ ขวบ พ่อเข้าใจแล้วว่าทำไมจึงมีคำกล่าว “มีลูกมากยากจน” พ่อแม่ต้องทำงานหนักมีใช้น้อยเพื่อจะเลี้ยงลูกแต่ละคนให้ได้ รจนา กับพี่สาวช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านเท่าที่จะช่วยได้

ท้าวสามลกับนางมณฑาและธิดาทั้งเจ็ดไม่มีตัวจริง เป็นเพียงเรื่องเล่าว่าเป็นท้าวพญามหากษัตริย์แต่โบราณ เพราะฉะนั้น “พริ้งพริ้วสาวสนมกำนัล เป็นสุขทุกนิรันดร์วันคืน”

เมื่อรจนายังเล็ก แม่มณฑาของรจนามีคนช่วยเลี้ยงรจนาเหมือนกันชื่อทองม้วน แล้วยังมีแม่สายคนทำกับข้าว ลูกสาวแม่สายก็มาอยู่ด้วยช่วยซักริดเสื้อผ้า จะเรียกว่าพริ้งพริ้วสาวสนมกำนัลก็พอได้

ตอนนี้ไม่มีใครช่วยทำงานบ้านสักคน เหลือแต่ยายทองม้วนซึ่งแก่มากแล้วทุดาผ้าฟางรจนาเลี้ยงหมาไว้หนึ่งตัว อายุเท่ากับรจนา ชื่อสิตุน แต่เนื่องจากสิตุนเป็นหมาอายุ ๑๒ ปี จึงเท่ากับคนอายุ ๘๔ แก่พอ ๆ กับยายทองม้วน

พ่อของรจนาทำงานบริษัท แม่เป็นครู พ่อแม่ลูกต่างคนต่างออกจากบ้าน พ่อแม่ไปทำงาน ลูกไปโรงเรียน โชคดีที่รจนาและพี่สาวได้อยู่โรงเรียนเดียวกัน โรงเรียนอยู่ริมถนนใหญ่ บ้านของรจนาอยู่ในซอยไม่ไกลมากนัก พ่อเดิน ๒๐ นาทีถึง รดเมล์ผ่านโรงเรียนหลายสาย แต่รจนา กับพี่สาวไม่ขึ้นรถเมล์ เดินไปเดินกลับทุกวัน ถ้าขึ้นรถเมล์จะเสียเงินค่ารถเที่ยวละ ๑.๕๐ บาท

ต่อคน ที่น้องสี่คนขึ้นรถเมล์ไปกลับจะเป็นเงิน ๑๒ บาทต่อวัน เก็บไว้ใช้เป็นค่าอาหารค่าหนังสือเรียนดีกว่า เดินไปโรงเรียนได้ออกกำลังกายด้วย แม่บอกว่าการทำงานเคลื่อนไหวทุกอย่างถือเป็นการออกกำลังกายได้ ไม่จำเป็นต้องลงสนามจึงจะเป็นการออกกำลังกาย

พ่อพูดเสมอว่าครอบครัวของเรามั่นคง ทำการงานอะไรจะต้องสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะมี "ทกแรงแข็งขัน" ทุกคนเปรียบเหมือนหุ้นส่วนของบริษัท พ่อแม่ยอมให้ลูกเป็นหุ้นลม รับงานไปทำร่วมกันบ้าง แยกกันทำบ้าง

พ่อชอบตื่นแต่เช้ามีด บางวันเดินไปจ่ายตลาดใกล้บ้าน ซื้อกับข้าวของกินมาให้แม่ แม่คิดกะรายการอาหารไว้ล่วงหน้า แม่ทำอาหารที่เก็บได้หลายวันโดยไม่บูดเสียง่ายหลาย ๆ อย่างเก็บเข้าตู้เย็นไว้ พอลูกกลับบ้านก่อน ลูกหยิบออกมาอุ่นได้ อาหารบางอย่างต้องกินร้อน ๆ อย่าง ผักผักทำได้รวดเร็ว ไม่เสียเวลา แม่จึงทำเตี้ยวนั้น ผู้ช่วยคนสำคัญขนาดแทนตัวแม่ได้แล้ว คือสมุนไพรรักษาโรคของรจนา รจนายอมรับว่าพี่มีฝีมือทำกับข้าวได้ร่อยทั้งเดียว

เรื่องกวาดบ้านเช็ดเรือน พี่คนกลางสองคนรับไป คนหนึ่งกวาด คนหนึ่งเช็ด ผลัดกันห้องน้ำมีสองห้อง แม่มอบให้ลูกสาวทั้งสองรับผิดชอบไปหนึ่งห้อง ไปจัดระเบียบการใช้และดูแลรักษาความสะอาดเอาเอง รจนาถูกพี่ตำหนิอยู่บ่อย ๆ ว่าไม่รู้แปร่งพินอย่างไร จึงเลอะออกจากอ่างมาเลอะที่พื้น

เรื่องซักเสื้อผ้าเป็นงานใหญ่ ไม่ใช่งานหนัก แต่เสียเวลามาก ในครอบครัวรจนาซักผ้ากะละมังใหญ่ รจนากับพี่สาวเข้าเวรกัน คนใดคนหนึ่งซักผ้าในขณะที่พี่ออกไปตลาด แม่ทำอาหารเช้า และคนที่ไม่ได้ซัก กลับจากโรงเรียนแล้วมารีดผ้าของวันนั้น

งานบ้านเกิดจากคนในบ้าน คนมาก งานก็มากขึ้นตามส่วน เพราะฉะนั้นแต่ละคนต้องรับไปทำ รจนาไม่ได้อ้างสิทธิว่าเป็นลูกสาวคนสุดท้อง อยากเก่งเท่าพี่ ๆ เหมือนกัน

เพื่อนของแม่เป็นกัณฑ์แทนว่ามีลูกสาวตั้งสี่คน คงจะสิ้นเปลืองค่าเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวไม่น้อย รจนาไม่เข้าใจว่าทำไมผู้หญิงจึงจะเสียเงินค่าแต่งตัวมากกว่าผู้ชาย เสื้อผ้าที่จำเป็นใส่ก็เหมือน ๆ กัน เป็นนักเรียนแต่งเครื่องแบบ มีกันคนละสามชุดพอใส่ไปได้ทั้งปี เสื้อผ้าอื่นไม่มีโอกาสจะใส่มากนัก ที่ว่าสิ้นเปลืองเงินค่าเสื้อผ้าเพราะมีใช้มากขึ้นเกินความจำเป็น

โรงเรียนปิดภาคปลายปีการศึกษา แม่พอมิวันว่างอยู่บ้านพร้อมกับลูกสาว กระปรองเครื่องแบบนักเรียนสิกรมท่ามกสิขิต แต่ผ้ายังคืออยู่ พ่อจะใช้ได้ต่อไปอีก แม่สอนให้เลาะตะเข็บออกมาแล้วกลับผ้าเย็บเข้าไปใหม่ เท่ากับสอนวิธีเย็บกระโปรงเครื่องแบบนักเรียนไปด้วย บางทีแม่ก็ต้องเนาให้ก่อน พี่สาวคนใดคนรองเย็บจักรคล่องแล้วรับหน้าที่เย็บจักร แล้วให้รจนาซอย แม่ซื้อผ้ามาตัดเสื้อเครื่องแบบนักเรียนทีละ ๔ ตัว เจียดผ้าเจียดสดางค์ค่าผ้าไปได้มาก เมื่อเทียบกับราคาเสื้อซื้อบางอย่าง แม่ก็บอกว่าซื้อเขาถูกกว่าเช่นเครื่องชั้นโน เพราะที่บ้านไม่มีจักรสำหรับเย็บ

ผ้ายัดได้ดีเท่าจักรอุตสาหกรรม เสื้อผ้าสำเร็จรูปส่วนใหญ่เย็บไม่แน่นหนาพอ ตะเข็บข้างในปลิ้นย้วย ผ้ายุ่ยไว้ ซื้อมาแล้วต้องมาเย็บยัดให้แน่นหนาอีกครั้งจึงจะใช้ได้ทน แม้ชมรมจะรู้ว่าตาแหลมเลือกซื้อผ้าได้ดีมาก

อย่างวันวาน แม่พารจนาไปกับพี่สาวออกไปหาผ้ามาตัดเสื้อ แม้จะอนุญาตให้มีเสื้อใหม่คนละตัว ภายในวงเงินคนละ ๕๐ บาท รจนาดูผ้าอย่างราคาเมตรละไม่เกิน ๒๐ บาท จำพวกผ้าฝ้ายผสมใยสังเคราะห์ ราคาไม่แพง ใส่สบายและสีไม่ตก ซักรีดง่าย รจนาตั้งใจตัวเองอยู่บ้าง ที่ผิวคล้ำกว่าพี่ๆ แต่พอนำผ้าที่ทุกคนซื้อมาเปรียบเทียบกันแล้ว ทุกคนต้องยอมรับว่าชิ้นของรจนาสวยทั้งลวดลายและสีเข้าที่กว่าของใครๆ คนสีคล้ำก็เสียค่าผ้าเข้าไป ๒๐๐ บาทแล้ว ถ้าไปจ้างเขาตัด จะต้องเสียค่าจ้างอีกอย่างน้อยที่สุดตัวละ ๕๐ บาท ซึ่งเท่ากับราคาผ้า รจนาเลือกผ้าชิ้นนั้นเพราะสวมเข้าได้กับกระโปรงหรือกางเกงที่รจนามีอยู่ ความจริงคนผิวคล้ำแต่งตัวขึ้น ไม่จิตตา หาเสื้อผ้าง่าย

ผ้าชิ้นนั้นพื้นเป็นสีเนื้อ มีลวดลายดอกไม้กระจุกกระจิมหลายสี สีฟ้า สีม่วง สีแดง ใบไม้เขียว สวยผุดผาดทีเดียว พี่สาวบ่นว่ามักจะเลือกซื้อชิ้นนี้อยู่แล้ว ทำไมถึงเปลี่ยนใจก็ไม่รู้ รจนาบอกว่าไม่เป็นไร ตัดเสร็จแล้วใส่ด้วยกันก็ได้ เพราะเป็นเสื้อตัวหลวม มีพี่น้องผู้หญิงวัยไล่เลี่ยกันก็ดีไปอย่าง ใช้เสื้อผ้าสับเปลี่ยนกันได้น่า

เย็บผ้าได้เองนี่ดีแน่ ที่บ้านของรจนามีเศษผ้าเก็บใส่ถุงไว้ เวลาครูสั่งให้หาเศษผ้ามาทำการฝีมือ รจนาไม่ต้องไปซื้อหาให้ลำบาก และเสียสตางค์เหมือนเพื่อนอีกหลายคน ครูสอนให้รู้จักใช้เศษวัสดุ ถ้าต้องไปซื้อใหม่ก็ไม่ใช่เศษวัสดุ ผิดวัตถุประสงค์ของบทเรียน เครื่องใช้ในบ้านหลายอย่างทำจากเศษผ้าได้ดี ปลอกหมอนอิง ใช้ผ้าหลายสีเย็บต่อกัน หรือปะเป็นลวดลายผ้ารองจาน ผ้าจับหูหม้อ กระตะ หรือแม้แต่เสื้อกีโย่เศษผ้าตกแต่งให้เกิดลักษณะพิเศษ เป็นเสื้อผ้าที่แปลกตา เพราะออกแบบดีใช้ได้นาน

พี่น้องนั่งเย็บปักถักร้อย ฟังวิทยุคุยกันไปพลางแสนจะเพลิน ในครอบครัวของรจนาไม่มีใครเคยบ่นว่าเบื่อไม่มีอะไรทำ

อาหารมือพิเศษ

แบ้มกับเพื่อนในห้องปรึกษากันว่าก่อนจะปิดภาคเรียน อยากจะกินข้าวกลางวันร่วมกัน ทั้งชั้นลักรวัน เชิญครูสมานมาด้วย บิหน้าก็ไม่ได้เรียนกับครูสมานแล้ว นักเรียนทุกคนรักครูสมานมาก

ครูสมานกำลังนั่งอยู่ในห้องพักครู นักเรียนเข้าไปร่ายล้อมบอกเรื่องที่คิดกันไว้ ครูสมานบอกว่าเป็นความคิดที่ดี ครูตั้งใจอยู่เหมือนกันว่าจะหาโอกาสเลี้ยงลูกศิษย์เพราะตั้งใจเรียนมาตลอดปีทุกคน ครูจะเป็นผู้ออกค่าอาหารทั้งหมด ลองปรึกษากันในชั้นเรียนพร้อมกันก่อนว่าจะทำอย่างไรจึงจะสะดวกที่สุดและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ครูสมานกำหนดเงินไว้ก่อนว่านักเรียนมี ๓๐ คน ครูจะออกเงินให้คนละ ๕ บาท แล้วเพิ่มให้อีกเป็น ๒๐๐ บาทถ้วน เป็นหน้าที่ของนักเรียนจะปรึกษากันว่าจะกินอะไรดี อะไรบ้างที่ต้องซื้อมาทำ หรือซื้อมาแล้วกินได้ทันที น่าจะมีผลไม้และเครื่องดื่มด้วย เพื่อให้ได้บรรยากาศว่ากินข้าวกลางวันกันเป็นพิเศษ

ครูสมานถามว่า "ใครต้องการกินอะไร ลองเสนอชื่ออาหารขึ้นมาให้ฟังกันดูซิ"

"ข้าวผัดกะปิคะรับ" รังสรรคือออกความเห็น

"ไม่เอาละ เปื้อข้าว กินกล้วยเดี่ยวลูกอื่นดีกว่า"

"บะหมี่เป็นไฉ่ ทำบะหมี่ราดหน้าก็ได้" เทพพูด

"หนูทำเป็น" ลัดดาเสนอ

แบ้มโผล่ออกมาว่า "แบ้มอยากกินสะปาคีตตี้"

เพื่อน ๆ หัวเราะบอกว่าน่าหั่นไส้ ของไทย ๆ มีตั้งเยอะแยะ แต่กลับอยากกินของฝรั่ง ครูสมานบอกว่าของฝรั่งของไทยก็ไม่มีเป็นไร ถ้ามีคุณค่าทางอาหารพอใช้ มีแป้ง เนื้อสัตว์ และผักอยู่ด้วยกันก็ดี ต้องเป็นอาหารที่ทำได้เร็ว ไม่แพง เสริฟ่าย ไม่เปลืองถ้วยชามทั้งตอนทำตอนกิน ทุกคนต้องนำยาม ช้อน และถ้วยมาจากบ้าน

มีคนเสนอชื่ออาหารขึ้นมาอีกสองสามอย่าง ลงท้ายหลายคนเห็นว่ากล้วยเดี่ยวราดหน้า ผักคะน้าใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ครูสมานแนะไว้กว่าอย่างอื่น ครูสมานบอกว่าจะนำถั่วงอกต้มมาสบทบใส่ในหน้ากล้วยเดี่ยว เพื่อเพิ่มโปรตีนและทำให้อร่อยขึ้นด้วย สถานศึกษาแห่งหนึ่งทดลองทำออก

มาแล้วกินเต็มอิ่มราคา ๒.๗๕ บาท ถ้าซื้อกินจานละไม่ต่ำกว่า ๕ บาท เป็นอันตกลงจะทำ
ถ้วยเดียวราดหน้าผักคะน้าใส่หมูใส่ถัวลิสง กันเงินไว้ ๑๐๐ บาทก็พอ

ผลไม้ที่หาซื้อง่าย กินง่าย ราคาไม่แพง คือ ส้ม มะละกอ อุ่นก็ใช้ได้ เป๊าะแอ้ยขึ้น
เสียงอ่อยๆ ว่าอยากกินแอปเปิ้ล เห็นเขาขายในตลาด สีแดงน่ากิน ลูกละ ๑๒ บาท เพื่อน
บอกว่าลูกละ ๑๒ บาท จำนวนนักเรียนมี ๓๐ คนคิดเป็นเงินเท่าใด ให้เป๊าะไปคุณเอาเอง

ครูสมานเปิดตารางแสดงคุณค่าอาหารไทยตรงหัวข้อว่าด้วยผลไม้ให้นักเรียนดู นักเรียนร้อง
โอโฮเมื่อพบว่ามะละกอสุกของเรามีวิตามินเอ ตั้ง ๓๖๕ หน่วย แอปเปิ้ลมีเพียง ๕๕ หน่วย วิตามิน
อื่นๆ ก็มีน้อยกว่าผลไม้ไทยอย่างเทียบกันไม่ได้ ถ้านักเรียนคิดว่าจะกินมะละกอสุก ต้องบอกและต้อง
ใช้ส้อมจิ้ม เปลือกจานเปลือกส้อมเขาไปอีก จะซื้อส้มหรือกล้วยหอม ฝรั่ง ชมพูก็สะดวกดี มีคุณค่า
อาหารสูงทั้งนั้น ไม่ต้องทิ้งเป็นเปลือกมากด้วย ส่วนที่ทิ้งไปนั่นคือเงินที่เราเสียไป เท่ากับเราทิ้งเงิน
เปล่า ถ้าซื้อมังคุดก็โลกวิมละ ๒๐ บาท กับอุนุ่นน้ำหนักเท่ากัน อุนุ่นกินได้ทั้งผล มังคุดทิ้งเปลือก
ทิ้งเม็ดไปเสียกว่าครึ่ง เพราะฉะนั้นเท่ากับว่ามังคุดก็โลกวิมละ ๕๐ บาท ตามน้ำหนักที่กินจริง

นักเรียนฟังแล้วได้คิดว่าที่หน้าที่หลังเวลาจะซื้อผลไม้ หรือของกินอย่างอื่นก็ตาม ต้องคิด
ราคาจากส่วนที่กินได้จึงจะรู้ว่าถูกหรือแพง นักเรียนบางคนก็ขยั้งๆ อยู่ แต่พอได้เค้าวความคิด
บอกว่าจะขอเงินสัก ๖๐ บาทเป็นค่าผลไม้

คราวนี้มีมาถึงเครื่องดื่ม ทุกคนลงความเห็นว่าจะไม่ควรซื้อน้ำหวานหรือน้ำอัดลมเพราะแพง
มาก และไม่มีคุณค่าอาหารอะไรเลยนอกจากน้ำตาลเล็กน้อย จำพวกน้ำสีเขียว สีแดง ยิ่งร้าย
ใหญ่ ไม่น่าจะจ้ะใช้สำหรับผสมอาหารทุกรายไป ทำเครื่องดื่มเองปลอดภัยกว่า ราคาถูกกว่า
มีผู้เสนอน้ำมะขาม น้ำสับปะรด น้ำลำไย สุรียหัวไว ตาเหลือบไปเห็นดินเคยขึ้นเป็น
กองใหญ่ข้างรั้วโรงเรียน จึงถามครูว่า “ไบเคยนี้ใช้ทำเป็นเครื่องดื่มได้ไหมครับ”

ครูตอบว่า “ทำได้ซิจ๊ะ หอมและมีสีเขียวจางๆ น้ำดื่มมาก ลองทำดูก็ดี ทำง่าย
กว่าน้ำมะขาม น้ำสับปะรดเสียอีก เพียงแต่นำมาต้มก็ได้อุ่นและสีเป็นน้ำไบเคย เดิมน้ำเชื่อมให้
หวานมากน้อยตามใจชอบ ใส่น้ำแข็งทุบตีมนั่นจิดนัก น้ำเชื่อมทำไว้ล่วงหน้าก็ได้ ไบเคยไม่ต้อง
ซื้อ ขออนุญาตครูใหญ่ตัด ทุ่นสดางค์ค่าเครื่องดื่มไปได้โย เสียแต่ค่าน้ำตาลกับน้ำแข็ง เงินที่
เหลืออยู่ ๔๐ บาท พอใช้หมดไป”

เป็นอันว่าอาหารกลางวันมีพิเศษจะเป็นถ้วยเดียวเล่นใหญ่ราดหน้าผักคะน้าใส่หมู ใส่
ถัวลิสง ผลไม้มีส้มกับกล้วยหอม และเครื่องดื่มคือน้ำไบเคย

นักเรียนแบ่งกลุ่มกันรับงานไปทำ พวกหนึ่งจัดโต๊ะ วางอาหารและภาชนะ ขาม ช้อน
ส้อม แก้วน้ำ ของใครเอามาจากบ้านก็มาจัดวางรวมกัน จะกินแบบช่วยตัวเอง ใครกินน้อยตก
น้อย กินมากตักมาก ตักไปแล้วต้องกินให้หมด เหลือทิ้งไม่ได้ กลุ่มจัดโต๊ะรับอาสาเก็บล้างจาน

ด้วย เพราะถ้าขึ้นให้ต่างคนต่างล้างจานของตน จะเสียเวลาเปลืองสบู่มากและเทอะทะกันใหญ่ ตรงกลางโต๊ะ วางแจกันดอกไม้สักทีก็จะงาม หรือจะจัดผลไม้สดให้เข้าที่ เป็นของตกแต่งโต๊ะไปด้วยในตัวก็ได้เหมือนกัน กลุ่มนี้รับหน้าที่ไปซื้อผลไม้ด้วย

สุวิตันความคิดน้ำไปเคย รับอาสาทำเองกับพรรคพวกสองสามคน อูชาจะไปทำน้ำเชื้อมมาจากบ้าน และมาลิโปดลงกับแม่แย้มที่โรงอาหารให้ชื่อน้ำแข็งเผื่อเพิ่มจากที่แม่แย้มเคยซื้อ ส่วนน้ำเปล่า ใช้หม้อมักกอกของห้องเรียนที่เคยใช้อยู่ทุกวัน

บ้านของรังสรรค์อยู่ไม่ไกลจากตลาดจึงรับอาสาซื้อกล้วยเดี่ยว ส่วนตอนผัดนั้น เทพบอกว่าตนถนัด ซอลูกมือสักสองสามคนก็แล้วกัน พอจะขยี้มเครื่องใช้ขนาดใหญ่ของโรงเรียนมาได้ ไม่มีภยานะใหญ่พอกับแบ่งผัดเป็นสามครั้งสี่ครั้งก็ได้

แต่ละกลุ่มไปปรึกษารายละเอียดแบ่งงานกันอีกชั้นหนึ่ง ครูสมานเฝ้าดูด้วยความปลื้มใจที่เห็นลูกศิษย์แสดงความรับผิดชอบ และมีจิตใจใฝ่ในหมู่คณะ

อาหารกลางวันมีพิเศษผ่านไปด้วยดี นักเรียนเข้าแถวตักอาหารเองไม่ย้อแย่งทุลุมุนทุกคนอึ้งอร่อยในรสอาหาร และภูมิใจในผลงานที่ทำร่วมกัน ไม่มีใครบ่นว่าหน้ากล้วยเดี่ยวออกจะเค็มไปหน่อย และลิ้มออกจะเปรี้ยวไปนิด รสแห่งความสามัคคีมีค่าเหนือรสอาหาร

มะเดื่อ

ฤดูร้อนของประเทศไทยเป็นฤดูที่อากาศร้อนสมชื่อ ตามเมืองใหญ่ๆ มีแต่ความร้อนระอุตามท้องไร่ ท้องนา และภูเขาซึ่งหวั่นไหล่นเพราะต้นไม้ถูกตัดหมดไปนั้น ทั้งร้อนและแห้งแล้ง จนมองไกลๆ แล้วเห็นเปลวแดดเด่นอยู่ยิบๆ แต่พื้นที่บางแห่งที่เป็นสวนผลไม้ กลับมองเห็นความเขียวขจีร่มภายในเรือสวน แดงยังมีลมพัดยอดไม้เอนไปมาเล็กน้อย บอกถึงความน่าสบายด้วยซ้ำไป แม้จะเป็นยามบ่ายก็ตาม

เมื่อคนเราเห็นแต่ประโยชน์เฉพาะหน้า ตัดเอาต้นไม้ที่มีอยู่ในธรรมชาติไปใช้สอยมากเกินไป ต้นไม้ธรรมชาติเหลือน้อย ต้นไม้ที่คนปลูกขึ้นจึงมีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ ต้นไม้ที่คนไทยเรานิยมปลูกกันมากก็คือไม้ผล ไม้ผลก็คือต้นไม้ที่จะมีลูกให้คนรับประทานได้นั่นเอง เมื่อมีผู้ต้องการปลูกไม้ผลกันมากเข้า การผลิตพันธุ์ไม้ออกจำหน่ายก็กลายมาเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดีให้แก่คนมีฝีมือดี

ลุงฉิมเป็นนักขยายพันธุ์ไม้มีมือดีคนหนึ่ง ทำงานด้วยความประณีต ด้วยความรักในงานของตน แกดูแลต้นไม้อย่างเอาใจใส่ รวากับว่าต้นไม้เป็นลูกหลานกระนั้น เนื่องจากลุงฉิมซื้อตรงต่อลูกค้าที่ซื้อพันธุ์ไม้ไปปลูก ทำให้แกมีลูกค้าติดใจมากมาย และกลับมาซื้อจากแกอีกเสมอๆ

"พ่อ พ่อ น้ำแข็งมาแล้ว" เด็กคนหนึ่งหิ้วกระติกน้ำเดินมาหาลุงฉิมซึ่งกำลังติดตามะม่วงอยู่ในเรือนเพาะชำต้นไม้

"พ่อ ผมจะเปลี่ยนชื่อนะ อย่าซื้อมะเดื่อเลย เพื่อนเขาล้อจนผมเบื่อจะแย่อยู่แล้ว"

"ทำไมล่ะ เขาล้อว่าอย่างไร"

"เขาล้อเป็นโคลงด้วย เขาบอกว่าที่สาวท้องให้ท้องจนเขาจำได้ แล้วเขาก็ล้อผมทุกวันจนผมจำได้เหมือนกัน เขาบอกว่า

ผลเดื่อเมื่อสุกไซ้

มีพรรณ

ภายนอกแดงดูจัน

ขาดป้าย

ภายในย่อมแมลงวัน

หนอนบ่อน

เปรียบดังคนใจร้าย

นอกนั้นดูงาม

“เข่าว่าผมต้องมีหนอนพญาธิอยู่ในท้อง และแม้จะรูปหล่อ แต่ก็คงใจร้ายด้วย”

“เข่าว่าเอ็งรูปหล่อด้วยหรือ” เวลาผู้ใหญ่เรียกแทนตัวเด็กด้วยคำว่าเอ็งนั้นไม่จำเป็นต้องหมายความว่าหยาบคาย ถ้าใช้สำเนียงดี ๆ มีความเอ็นดูอยู่ในน้ำเสียง ก็เป็นคำใช้ได้โดยไม่หยาบ แต่ถ้าเด็กใช้คำนี้กับผู้ใหญ่แล้วถือว่าไม่สุภาพทีเดียว

“เปล่าหรือครับ เข่าใช้คำอื่น แต่มันก็หมายความว่าคล้าย ๆ กันแหละครับพ่อ”

“อย่างนั้นอย่าก็ใช้ชื่ออะไรล่ะ พระราม เอาไหม หรือจะพระล่อ หรือพระรถ ดี”

“ไม่เอาหรือพ่อ ทำไมพ่อไม่คิดหาชื่อธรรมดา ๆ สุภาพแต่มีเสน่ห์ให้ผมล่ะ”

“ชื่อ แล้วพ่อจะคิดให้ แต่เออ มะเดื่อมาดุมะม่วงต้นนี้หน้อยชิลูก นี่มะม่วงน้ำดอกไม้ทะวายเบอร์สี่ ถ้าพ่อเรียกชื่อมันว่าป็นลำไย มันจะออกลูกเป็นลำไยไหมนี่”

“มันก็ต้องออกลูกเป็นมะม่วงวันยังค่ำ”

“แล้วกุหลาบต้นนี้ถ้าพ่อไม่เรียกกุหลาบ แต่เรียกกุหลาบ มันจะออกดอกเป็นอะไร”

“เดี๋ยวพ่อกุหลาบนี้มันเป็นอะไรกัน”

“ก็ต้นอะไรก็ได้อย่างหนึ่งที่ไม่ใช่กุหลาบนั่นะซี”

“แห่มพ่อ จะเปลี่ยนชื่อยังงี้ ก็ยังออกดอกเป็นกุหลาบนั่นแหละ แต่พ่ออย่าเอามาเปรียบกับผมดีกว่า ต้นไม้ไม่ได้ถูกล้อเลียนอย่างผมนี่ เอ๊ะ”

“อะไร เอ๊ะ”

“นั่นพ่อติดตามมะม่วงอะไรนี่ เขอะแยะไปหมดเลย”

“นี่มะม่วงน้ำดอกไม้ทะวายเบอร์สี่ คนลืงชื่อมาที่บ้านเรามากเหลือเกินระยนี้”

“อยู่ ๆ ทำให้เกิดนิยมกันขึ้นมากมายล่ะพ่อ”

“จะว่าเป็นมะม่วงในอุดมคติของนักปลูกมะม่วงเมืองไทยยุคนี้ก็ว่าได้ทีเดียวละ คือต้นเดียวด้วย ตลาดดีทั้งเมืองไทยและเมืองนอก แล้วก็ทะวายด้วย”

“ทะวายนั่นคืออย่างไรครับพ่อ”

“ดีชิลูก คือเมื่อก่อนเราเรียก ต่อวาย แล้วภายหลังเพี้ยนมาเป็นตะวาย เพี้ยนอีกทีก็เลยเป็นทะวาย ต่อวายก็คือผลไม้ที่ออกตามฤดูกาลวายไปแล้ว ยังมีผลต่อเนื่องจากวายอีก ว่ากันง่าย ๆ คือออกผลนอกฤดูกาล เลยเป็นของหายาก ราคาแพงกว่าผลไม้ตามฤดูกาลมาก เพราะผลไม่ตามฤดูกาลมีมาก ราคาก็ถูกนั่นเอง”

“แล้วพ่อกำทำไมเพาะด้วยเมล็ดล่ะครับ จะได้ทำได้ง่ายทีละมาก ๆ”

“ไม่ได้หรือลูก เพราะการเพาะด้วยเมล็ดนั้นบางครั้งเมื่อผลพันธุ์มาก็อาจได้ลูกเหมือนพ่อแม่ก็มี เลวกว่าพ่อแม่ก็มี เช่น พ่อบางคนก็ฉลาดอยู่แต่มีลูกไม่ค่อยฉลาด อธิบายอย่างโน้นอย่างนี้ไม่ค่อยจะรู้เรื่อง จำก็ไม่ค่อยได้ ก็เห็น ๆ กันอยู่”

“แต่บางครั้งครอบครัวเขามีลูกที่ดูที่ท่าว่าไม่ค่อยฉลาด แต่โตขึ้นแล้วจึงรู้ว่าลูกฉลาดกว่าพ่อ
ก็มีใช้ไหมครับพ่อ”

“เฮ้ย ห้ามแซวผู้ใหญ่ บาปนะลูก”

“ผมพ่อคิดมากไปได้ ผมถามวิชาการนะนี่ แล้วพ่อใช้คำว่าเขวนี้ ครูเขาห้ามด้วย
เขาว่าเป็นคำสแลง ใช้แล้วแสดงคะแนนสอบ พ่อขึ้นพูดบ่อยๆ เดี่ยวผมก็คิดเอาไปแปลพูดบ้าง
ทำให้ถูกตัดคะแนน พ่อก็จะบาปเปล่าๆ นะพ่อ”

“พ่อซึกจะงอแล้วซิใครเป็นพ่อ ใครเป็นลูกกันนี่ เอ็งคอยเทศน์พ่อเสียเรื่อยเชียว”

“ก็พ่อนั้นแหละคอยซึกไปให้เรือเสีย อธิบายดีๆ ก็ไม่ได้ อ้าวแล้วติดตามะม่วงนี้ ทำไม
ถึงไม่ใช่ตาที่แปะลงไปที่ดินต่อให้สนิทพอดีย่างไม่มีอื่น ๆ ละพ่อ”

“ฮะฮ่า นี่แหละเทคนิคใหม่ละ พ่อได้มาจากการอบรมของชมรมผู้พัฒนามะม่วงแห่งประเทศไทย
เขาอบรมเมื่อสองเดือนก่อน ไม่มีอื่น ๆ เราเจียนผิวที่ต้นตอออก ให้มีขนาดพอดีกับ
แผ่นตาที่เตรียมไว้ พอใส่แล้วประกบพอดี แต่มะม่วงเป็นไม่มียาง เราเลยเจียนแผ่นตาให้เล็กกว่า
รอยผลที่แกะเปลือกออกบนต้นตอนิดหน่อย พอแปะแล้วเหลือร่องเล็ก ๆ ช้าง ๆ แผ่นตา”

“เหลือเอาไว้ทำไมพ่อ”

“ยางจะได้ไหลออกทางนี้ แผ่นตาก็จะได้ติดติดกับต้นตอเละ”

“เมื่อก่อนพ่อเคยบอกบางคนมีมือลู่พ่อไม่ได้ ตัดตาแล้วตาไม่ออก ทำไมเป็นอย่างนั้นละ
ครับ”

“มือหนักไปละมัง เจียนไม่เรียบบ้าง แกะเนื้อไม้ออกจากตานานเกินไป เยื่อเจริญแห้ง
บ้าง แปะตาไม่สนิท รัศไม่แน่นบ้าง โอ๊ยสารพัด”

“เดี๋ยวพ่อ เยื่อเจริญจะอยู่ตรงไหนละ”

“นี่ไง อยู่ตรงนี่ไง”

ลุงจิมว่าพาลงหยิบมีดตอนต้นไม้ซึ่ง
ใบมีดลับคมกริบอยู่เสมอ เลือกก็ไม่มีสคนาด
นิ้วก็อยมากิ่งหนึ่ง เอามีดปาดลงด้านหนึ่ง
ของกิ่ง พอกดลงเลยเปลือกแล้ว แกยก
เปลือกออกช้าๆ ส่วนหนึ่งยังติดกับกิ่ง

“นี่ ดูรอยต่อของเปลือกกับแกนใน
ของกิ่งนี้แหละ เรียกเยื่อเจริญ ท่อน้ำเลี้ยง
และอาหารของพืชอยู่ตรงนี้ เวลาเลียบกิ่ง
เลียบยอดหรือตัดตา เราเอาเยื่อเจริญมาต่อ

กับเชื้อเจริญ ก็เหมือนเอาท่อสำเลียงน้ำและอาหารมาต่อเชื่อมกัน ตาหรือยอดหรือกิ่งที่เอามาเสียบก็เลยเจริญต่อไปได้-

"แล้วเวลาทาบกิ่งล่ะ"

"ก็เหมือนกัน เราบากด้วยมีดคมๆ แล้วเอาเชื้อเจริญของกิ่งทั้งสองมาประกบเชื่อมให้พอดีกัน ให้ท่อน้ำท่ออาหารต่อกัน ไม่เข้ากิ่งทั้งสองก็ต่อกันเป็นเนื้อเดียวกัน"

"แล้วคนเราต่อกัน

แบบต้นไม้ได้ไหม ทำให้สองคนติดกันแบบทาบกิ่ง"

"อะไร มีแต่คนติดกัน เขาจะผ่าแยกออกนี่จะให้มาติดกัน ถ้าเป็นพันธุ์เดียวกันก็ต่อกันได้มั้ง ถ้าโยงท่ออะไรต่ออะไรให้เข้ากันได้ แต่คงจะยากนะ เพราะบางคนน่าจะอยู่นิ่งๆ ได้ที่ไหน

ขยุกขยิก กระโดดโลดเต้นไปทั้งวัน"

"นั่นแน่ะ พ่อจะว่าผมอีกแล้ว"

"ฮือ คิดมากไปเองนะลูก"

ตะวันรอนอ่อนแสงลงแล้ว ควันไฟจากบ้านที่อยู่ไม่ไกลออกไปได้จางหายไป เวลาเย็นลงมาก ได้เวลารับประทานข้าวเย็นแล้ว เสียงแม่ของมะเตือตะโกนมาจากบ้าน

"พ่อกับลูกคู่นี้ทะเลาะอะไรกันอีกแล้ว มาอาบน้ำกินข้าวเร็ว เย็นแล้ว"

ลุงฉิมหันไปหามะเตือพลาถามว่า

"คุณพระล่อ กลับบ้านเถะลูก ไปอาบน้ำก่อน เตียวพ่อตามไป"

มะเตือหันขวับมาหาลุงฉิมพลาถามว่า

"พ่อเรียกผมว่าอะไรนะ ทำไมไม่เรียกมะเตือ"

"อ้าว ก็เอ็งอยากเปลี่ยนชื่อไม่ใช่หรือ"

"ไม่เปลี่ยนแล้ว" มะเตือตอบ ว่าพลาถามก็จួយกระตักครึ่งวิ่งครึ่งเดินเข้าบ้าน ปากก็ตะโกนดังๆ

"ผมจะชื่อมะเตือ ผมจะชื่อมะเตือ ผมจะชื่อมะเตือ"

งานวันมะม่วง

รดโดยสาธารณชาติใหญ่หลายคันกำลังผ่านองค์การส่งเสริมการเลี้ยงโคนมแห่งประเทศไทยที่อำเภอมากเหล็ก จังหวัดสระบุรี ตรงไปสู่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รถเหล่านี้กำลังพาประชาชนจำนวนมากไปเยี่ยมชมสวนมะม่วงของสถานีฝึกนิสิตเกษตรปากช่อง ซึ่งปลูกมะม่วงพันธุ์ต่างประเทศเอาไว้จำนวนมาก เพื่อใช้ในการทดลองค้นคว้าหาความรู้ในการผลิตมะม่วงส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ เพราะบางประเทศในแถบทวีปเอเชียนี้ได้ปลูกมะม่วงเพื่อขายต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้น ทำให้มีรายได้เข้าประเทศปีละหลายล้านบาท ถ้าหากมีการพัฒนาการปลูกมะม่วงกันอย่างเหมาะสม อีกไม่ช้าประเทศไทยก็สามารถขายมะม่วงเป็นสินค้าออก และทำรายได้ปีละหลายล้านบาทเช่นเดียวกัน และงานนี้ก็มีลู่อิมกับมะเดื่อร่วมเดินทางมาด้วย

"พ่อ นั้นดินไม้อะไรยืนดินตายกันเป็นแถวเลยนะ" มะเดื่อถาม พลาญชีไปทางต้นสักที่มีอยู่สองข้างทาง

"ไม่ผลัดใบต่างหากเล่า พอถึงเวลาแล้งจัด ดินไม้บางชนิดก็ทิ้งใบหลุดไป แต่ว่าดินยังมีชีวิตอยู่และมีอาหารสะสมอยู่ด้วย พอฝนตก จะแตกใบใหม่ออกมา แล้วเจริญเติบโตไปตามปกติ"

"ที่ดินไม้บ้านเราไม่เห็นผลัดใบเลย เขียวอยู่ทั้งปีครับ"

"สภาพน้ำผิวดินนี้ลูก ทางนี้มีดินอยู่ไม่เท่าไรก็ลงไปถึงหิน เวลาฝนตก ดินจึงเก็บน้ำไม่ได้มากเพราะซึมผ่านชั้นล่างที่เป็นหินไปไม่ได้ พอฝนตกได้ไม่นาน ดินก็ซึบน้ำไม่อยู่ น้ำก็จะเอ่อขึ้นมาหน้าดิน แล้วไหลลงไปที่ต่ำๆ บางทีก็พาปุ๋ยไปไม่ไปด้วย บางทีน้ำไหลแรงๆ ก็พาเอาดินไหลไปเป็นโคลนปนอยู่กับน้ำเลย แต่พอฝนหยุดตกไม่นานวัน ดินแถวนี้ก็จะแห้งอย่างรวดเร็ว พืชที่จะมีชีวิตรอดได้ในที่ดินแบบนี้จึงต้องมีวิธีที่ทำให้เกิดการสูญเสียน้ำจากลำต้นน้อยที่สุด ดินไม้นั้นคายน้ำทางใบ เวลาแล้งจัดจึงผลัดใบทิ้งเลยจะได้รักษาน้ำในลำต้นเอาไว้ได้ แต่ที่บ้านเราเป็นที่ลุ่มมีน้ำเหลือเฟือตลอดปี ดินไม้จึงไม่จำเป็นต้องผลัดใบ"

ลุงฉิมมีนเคยบวชเป็นพระและเทศน์เก่ง ประกอบกับสอบได้ถึงระดับที่เรียกเป็นท่านมหา แม้จะสึกมาแต่งงานและมีบุตรแล้ว ชาวบ้านละแวกนั้นก็ยังชอบเรียกว่ามหาฉิมมีนเอง เวลาคุยหรือเล่าเรื่องความรู้ให้ลูกฟัง บางครั้งก็คล้ายกับเทศน์เหมือนกัน

รดที่พาคณะชาวบ้านกลุ่มสนใจมะม่วงเลยไปจอดที่ตลาดปากช่องเพื่อรับประทานอาหารกลางวันก่อน แล้วจึงพากลับมาที่สถานีฝึกนิสิตเกษตรปากช่องซึ่งอยู่ไม่ไกลกันนัก มีการบรรยายความรู้เรื่องการปลูกและดูแลรักษามะม่วงโดยคณะอาจารย์ ซึ่งมีอาจารย์ฉลองชัย อาจารย์บรรเจิด และอาจารย์สุขุม แล้วจึงพากันเดินไปชมในสวน ภายในสวนบางตอนก็ราบเสมอกัน แต่บางตอนก็เป็นที่ลาดเชิงเขา อาจารย์บรรเจิดเดินไปกับผู้มาชม พลาญชีอธิบายไปด้วย

"สวนที่ตรงนี้จะเห็นว่ามีหญ้าขึ้น ไม่ใช่เราปล่อยปลະละเลยให้รกนะครับ แต่เราเอาหญ้าเป็นพืชคลุมดิน ถ้าเราถางจนดินหมดจนถึงผิวดิน เวลาฝนตก หน้าดินจะถูกน้ำพาไปหมดแล้วเวลาลมแรงๆ มันก็จะพาละอองดินไปด้วยเหมือนกัน ถึงจะพาไปที่ละหน่อย แต่รวมหลายๆ วันก็มากเหมือนกัน"

"แล้วไม่กลัวไฟไหม้สวนหรือครับ" มะเดื่อถามไม่ได้

"ไม่กลัวครับ โหม่ดูตรงโน้นสิครับ ที่เห็นเป็นแนวเตียนๆ ไม่มีหญ้านั้น เราทำเอาไว้เป็นแนวกันไฟ ถ้าเผื่อมีใครจุดไฟเผาหญ้าลามมาจากภายนอกก็จะมาหยุดแค่แนวกันไฟนั้น เพราะตรงแนว ไม่มีเชื้อไฟให้ไฟลามต่อเข้ามาได้"

"แล้วหน้าฝน หญ้าไม่แย่งปุ๋ยหมดหรือครับ"

"ไม่หรอกครับ เรื่องหญ้านี้บางคนคิดว่ามีโทษแต่เพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงแล้วมี

ประโยชน์มากทีเดียวนะครับ นอกจากป้องกันการชะล้างเพราะรากหญ้าจะยึดดินเอาไว้แล้ว หญ้าที่ตายลงทับถมที่ผิวหน้าดินนี้ก็ยิ่งช่วยเพิ่มอินทรียวัตถุให้แก่พื้นดิน ซึ่งจะทำให้ดินดีขึ้นอีกด้วย ถ้าตอนหน้าฝนที่ฝนชุก หญ้าจะยาวเกินจนรกมาก เราก็เอาคนงานลงมาทาดหรือฟันหญ้า แล้วทิ้งไว้อย่างนั้นให้ค่อยๆ ผุลงที่ตรงนั้นเอง"

"ทำไมไม่ชนไปทำปุ๋ยหมักเส้าครับ"

"เอ สำหรับที่นี้ผมว่าไม่จำเป็นนะครับ เพราะถ้าเราชนไปหมัก เสร็จแล้วเราก็ต้องกลับมาใส่อีก แต่ถ้าเรามีขยะหรือเศษไม้ใบหญ้าอยู่ที่อื่น จะหมักก่อนแล้วเอามาใส่เพิ่มให้ก็ดีเหมือนกัน"

มีชาวสวนคนหนึ่งถามว่า "หมวกที่นี้ปลูกกันชิดมากนะครับ ไม่ทราบว่ารพอดินโตแล้วจะตัดออกทิ้งหรือเปล่า" เรื่องนี้อาจารย์บรรเจิดได้ออกให้อาจารย์ฉลงชัยเป็นคนตอบ ซึ่งก็ตอบว่า

"ครับที่นี้ปลูกกันแน่นกว่าที่เราเคยปลูกกันมาตั้งแต่สมัยก่อนโน้น ซึ่งปลูกไร่ละ ๑๖ ต้นถึง ๒๕ ต้น แต่ที่เราปลูกไร่ละ ๑๐๐ ต้น คือห่างกัน ๔-๕ เมตร จะได้ใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์มากขึ้น ถ้าเราคอยตัดแต่งข้างต้นก็จะไม่ไปชนกัน และยิ่งเราปลูกมะม่วงพันธุ์คอมพิวเตอร์พันธุ์ต้นเตี้ยด้วย ก็ยิ่งไม่เป็นปัญหา"

พอกลุ่มผู้สนใจมะม่วงเดินมาถึงสวนอีกชนิดหนึ่งก็แสดงความตื่นเต้นกันมาก เพราะมีมะม่วงต่างประเทศมากมายหลายพันธุ์ บางพันธุ์ก็มีสีสวยงามสะดุดตามาก เช่น สีม่วง สีเหลือง สีแสด และสีแดงสด บางพันธุ์ก็มีลูกโตมาก มีคนงานหลายคนรอรับอยู่แล้วพร้อมกับมะม่วงสุกในจาน มีมิตมิส้อมเสร็จสรรพ อาจารย์ฉลงชัยรีบบอกว่า "ลองชมดูก่อนนะครับ และเงื่อนขึ้นเล็กๆ หน่อย จะได้ชิมหลายๆ พันธุ์ ไม่งั้นจะอึดเสียก่อน" ถึงตอนนั้นมะเดื่อต้นเตี้ยมาก

"ว่า" มะเดื่อได้ยินเสียงนี้มาจากหลายคนก็เข้าไปดม และลองชิมมะม่วงบางพันธุ์ แล้วก็มิเสียงถาม

"อาจารย์ปลูกมะม่วงพันธุ์นี้ทำไมครับ เหมือนซีได้เหลือเกิน" มะเดื่อหันไปทางลุงฉิม พลองมองเป็นเชิงถามว่าเหมือนซีได้นั้นคืออะไร ลุงฉิมบอกว่า

"เหมือนซีได้ หรือเหมือนเหมือนกลิ่นซีได้นั่นเอง ที่บ้านเรามี ๒ ต้น ต้นหนึ่งคือมะม่วงทุเรียนซึ่งจะเหมือนน้อย แล้วอีกต้นก็มะมุดหรือลูกมุดที่เอาพันธุ์มาจากปักซีได้ ที่เวลาสุกแล้วชาวปักซีได้นิยมมาก แต่ผมของเอ็งไม่ยอมให้เอาเข้าบ้านนั่นแหละ"

"อ้อ" มะเดื่อพยักหน้าแล้วบอกว่า "อันงานั้น ผมสงสัยสิ" ว่าพลองก็เดินตรงไปยังอีกงานหนึ่ง แต่ก็ยังได้ยินเสียงอาจารย์บรรเจิดชัดเจน

"เรื่องมะม่วงกลิ่นซีได้นี้อย่าไปรังเกียจนะครับ ต่อไปอาจจะเป็นกลิ่นทองก็ได้ คือการปลูกมะม่วงนี้ก็กำลังขยายตัวออกไปเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งเราปลูกเพื่อขาย ในเมืองไทยเองเราก็ปลูกมะม่วงที่คนไทยชอบกิน แต่เราก็ต้องมองตลาดต่างประเทศด้วยครับ"

“ฝรั่งเขากินมะม่วงมีกลิ่นซีได้ด้วยหรือครับ”

“ครับ บางพันธุ์เขาก็กินดิบ บางพันธุ์ก็กินอย่างสุก และบางพันธุ์ก็เอามาทำน้ำมะม่วงทำแยม หรืออย่างอื่นอีก พวกเราที่มากปลูกนี้ขายเมืองนอกได้ทั้งนั้นเลย เราก็เลยเอามาปลูกทดสอบในบ้านเราว่าพันธุ์ไหนบ้างจะให้ผลผลิตสูง คือจะทำรายได้ให้เจ้าของสวนได้มาก เรา ก็จะส่งเสริมให้ปลูกกันต่อไป”

“อาจารย์ขายพันธุ์มะม่วงพวกนี้ด้วยหรือเปล่าครับ”

“ครับ เราก็มีขายส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเราก็บอกรมเกษตรให้ขยายพันธุ์ได้ แล้วให้เขาช่วยกันอีกแรงหนึ่งจะได้แพร่หลายได้เร็ว ๆ”

“อ้าว นั่น มหาฉิมนี้” อาจารย์สุชุมพูดขึ้นพร้อมกับชี้มือมาทางลุงฉิม ใครต่อใครหันมามองเป็นตาเดียวกัน อาจารย์สุชุมพูดต่อไปว่า

“มหาฉิมนี้แทบกึ่งเลียบกึ่งแก่มาก ใครอยากได้พันธุ์ไม้อะไรมาก ๆ ก็ติดต่อมาที่มหาฉิมนี้ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องขึ้นมาถึงที่ปากช่อง แต่มาที่นี้ก็เหมือนกัน ควรจะติดต่อก่อนล่วงหน้า เราจะได้เตรียมไว้ให้”

วันนั้นก่อนจะขึ้นรถเดินทางกลับ มะเต๋อกับลุงฉิมก็แจกนามบัตรบอกชื่อและตำบลที่อยู่ สำหรับการติดต่อซื้อพันธุ์ไม้ให้ผู้สนใจมะม่วงเกือบครบทุกคน รดจอดแวะให้ซื้อผลไม้เพิ่มเติมกันที่ตำบลกลางดงแล้วจึงเดินทางกลับบ้าน

แต่สิ่งหนึ่งที่ยังอยู่ในใจมะเต๋อก็คือคำพูดของอาจารย์ที่อธิบายเรื่องการเลือกพันธุ์พืชมาปลูกที่ว่า “เราเลือกพันธุ์มะม่วงมาปลูกนี้ไม่ใช่เพราะเราชอบกินที่สุด แต่เพราะตลาดเขาอยากซื้อมากที่สุดและเราก็ปลูกได้ด้วย”

เอ คนปลูกต้นไม้ก็ควรคิดแบบพ่อค้าด้วยหรือนี่

นักพูดรุ่นเยาว์

"คู่อี๋หนูนันสิ มั่นเตรียมตัวพูดหน้าชั้น ยิ่งกว่าสมัยที่ฉันเตรียมตัวเทศน์ครั้งแรกๆ เสียอีก" ลุงจิมหันไปพยักเพยิดกับภรรยา เมื่อเห็นมะเต๋อเอากระดาษลึบกว่าแผ่นเดินลงไปตาม เรือนขยายพันธุ์ต้นไม้ โดยพูดให้ต้นไม้ฟังเป็นการชักชวน สักพักลุงจิมก็ค่อยย่อตามไปบ้าง

"อินทรียัตถุ คือ เศษไม้ใบหญ้าและซากสัตว์ที่ผูกพันอยู่กับเนื้อดิน ทำให้ดิน โปร่งร่วนซุย รากพืชแข็งแรงเจริญดี หาวาหารได้มาก จึงทำให้ต้นไม้ ดอก ผล เจริญ ออกงามดีตามไปด้วย เอ๊ะ" มะเต๋อหยุดการพูดด้วยคำว่าเอ๊ะ เมื่อรู้สึกว่าไม่มีใครมาแอบฟังอยู่ใกล้ๆ และเกิดอายขึ้นมาทันที

"อ้าวอย่าเพิ่งหยุดสิ พูดต่อไปเรื่อย ๆ พ่อจะช่วยเสนอแนะให้"

"นี่ผมจะไปบรรยายหน้าชั้นนะพ่อ ไม่ได้ไปเทศน์ชักหน่อย"

"เอาเถอะน่า ขอให้ตั้งใจพ่อสิ นอกจากพ่อเทศน์สมัยเป็นพระแล้ว ยังมาเข้าชั้นเรียนฝึก การพูดในที่ชุมชน จนเป็นเกษตรกรทันสมัยคนหนึ่งของคุณี่ก็เดียวละ"

"อ้าวไม่ใช่พ่อเรียนเอาไว้พูดหาลูกค้าเพื่อขายต้นไม้หรอกหรือ"

"มันก็ทั้งสองอย่างละวะ" ลุงจิมพูดแบบนักร้อง

"ได้ทั้งอาชีพและงานสังคมด้วย" แกเสริมอีกนิด ตกลงพ่อลูกคู่นี้ก็ช่วยกันเตรียมการพูด หน้าชั้นเป็นเวลานานหลายวัน ก่อนถึงวันจริงที่มะเต๋อจะต้องพูดหน้าชั้น ในการฝึกหัดการพูดนี้ ลุงจิมให้มะเต๋อหาเพื่อนมาร่วมด้วยอีกสองสามคน

"ก่อนเริ่มการพูด เราต้องเตรียมหาเนื้อเรื่องให้มากพอเสียก่อน จัดเป็นหัวข้อมาแล้วเรียง ลำดับดูว่าจะพูดอะไรก่อนหลัง เอาंनाพิภาษมาเพื่อคอยตรวจดูการพูดให้พอเหมาะกับเวลาที่ กำหนดด้วย" ลุงจิมให้ข้อคิดแก่เด็ก ๆ

ประมาณเจ็ดวันต่อมา มะเต๋อก็เอาเนื้อเรื่องที่เตรียมไว้กับเพื่อน ๆ มาให้ลุงจิมดูว่าใช้ได้ หรือไม่

"นี่เป็นตอนต้นเรื่อง ผมจะพูดถึงดินในป่าว่าทำไมจึงเป็นดินดี เพราะเศษไม้ใบไม้ที่ขึ้น ผีดินมาก จึงทำให้ดินป่าที่เปิดใหม่ปลูกพืชผลได้งามดี"

"ตอนที่สองผมจะโยงมาเรื่องการไถพรวนบ่อยๆ ทำให้เศษใบไม้ผุหมดไป รวมทั้งเรื่องการสลายตัวโดยสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ในดิน และบางส่วนถูกชะล้างออกไป ดอนนี้ดินเริ่มจืด ผลผลิตเริ่มตกต่ำลง"

"ตอนที่สาม ผมจะพูดเรื่องชาวไร่แก้ปัญหาดินเสื่อม โดยการใส่ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว ซึ่งเห็นผลเร็วดี แต่ดินกลับเสื่อมลงไปอีก เพราะปุ๋ยเคมีไปเร่งการสลายตัวของเศษใบไม้ผุหรืออินทรีย์วัตถุในดินนั่นเอง และปุ๋ยเคมีบางอย่างก็ถึงกักเอาไว้ทำให้ดินแข็งกระด้าง หรือเป็นกรดเปรี้ยวเพิ่มมากขึ้น"

"ตอนที่สี่นี่ก็เป็นวิธีแก้ปัญหา เมื่อดินเกิดเป็นปัญหาเพราะขาดอินทรีย์วัตถุ เราก็หาอินทรีย์วัตถุเติมลงไป เช่น เศษไม้ ใบหญ้า มูลสัตว์ต่างๆ รวมทั้งเศษเหลือจากคอกสัตว์ที่ไม่มีมีเศษแก้วและถุงพลาสติกที่สลายตัวยากปะปนอยู่"

"ผมจะพูดว่าของพวกนี้บางอย่างเป็นอินโด เมื่อใส่ลงไปในดินในไร่เราก็กระจายไปไม่ทั่ว และบางครั้งทำให้การเพาะปลูกทำได้ไม่สะดวกด้วย ถ้าเราเอาของพวกนี้มาหมักเสียก่อนให้สลายตัวเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย พอเอาไปใช้ก็เป็นประโยชน์ได้เต็มที่"

"ส่วนเรื่องโทษหรือผลเสียของปุ๋ยหมัก ผมจะไม่พูดตอนนี้ ผมจะให้เปรมศักดิ์เขาถาม แล้วผมตอบตอนนี้"

มะเต๋อพูดแล้วยี้ไปที่เพื่อนซึ่งบ้านอยู่ใกล้ๆ กัน และมาร่วมเตรียมการพูดด้วยกันที่บ้านของมะเต๋อ

"อย่าลืมพูดถึงพวกสวนผลไม้แบบยกร่องอย่างบ้านเราด้วยล่ะว่า การสาดเชื้อเลนที่มีใบไม้หมักอยู่กันร่องขึ้นมามีร่องก็เป็นการเติมปุ๋ยหมักให้แก่ดินแบบหนึ่งเหมือนกัน"

"ครับ นี่ผมจดเอาไว้แล้ว"

"ตอนจบ จะจบอย่างไร" สูงจิมถามอีก ซึ่งมะเต๋อตอบว่า

"ผมก็จะพูดว่าผลผลิตพืชต่ำลงเพราะดินขาดอินทรีย์วัตถุ และอินทรีย์วัตถุเราก็สามารถหาได้ตามท้องไร่ท้องนาตัวเอง วิธีใช้อินทรีย์วัตถุมีหลายวิธี วิธีหนึ่งที่สะดวกก็คือทำเป็นปุ๋ยหมักเสียก่อน ดังนั้นเราจึงมาเพิ่มผลผลิตให้แก่ประเทศด้วยการทำและใช้ปุ๋ยหมักกันเถิด"

"โอโฮ่ ดีจริง ๆ" เสียงของแม่พูดขึ้น แล้วพูดต่ออีกว่า "ขอเชิญคณะนักพูดมากินถั่วเขียวต้มน้ำตาลกันได้ สุดดีแล้ว" นักพูดทั้งหลายก็เลยต้องหยุดพูดลงชั่วคราวเพราะปากไม่ว่าจนนั่นเอง และทุกคนก็รู้ว่าใครพูดขณะที่กินหรือเคี้ยวอะไรเต็มปาก จะต้องถูกแม่เอาอย่างแน่นอน

ถ้าใครเดินผ่านใกล้บ้านสูงจิมตอนนี้ ก็จะได้ยินเสียงเด็กกับเสียงผู้ใหญ่สลับกันไป เสียงเด็กก็คือเสียงของมะเต๋อกำลังสาธยายเรื่องการทำปุ๋ยหมัก เสียงผู้ใหญ่ก็คือเสียงของสูงจิมกำลังแนะนำเทคนิคการพูดสลับกันไป

“นั่น อย่างมอตรงนี่จุดเดียวซิ ค่อยๆ มอชยับไปที่ละหน่อย สบตาไปที่ละคน ให้แต่ละคนที่ฟังเราพูด รู้สึกเหมือนเรากำลังพูดกับเขาอยู่โดยตรง”

“อ้าว ไม่ใช่ทันเร็วๆ อย่างนั้น ข้าๆ และค่อยเป็นค่อยไปให้เหมือนธรรมชาติ”

“เดี๋ยว หยุดก่อน ตรงนี้เสียงราบเสมอกันหมด คนฟังอ่วง ให้มีเสียงสูง ต่ำ หนัก เบา สลับกันอย่างเวลาคุยกันตามปกตินั่นแหละ”

“เอ ทำขึ้น แข็งทื่อไปหน่อยนะ ยกไม้ยกมือและขยับเขยื้อนตัวบ้าง ให้คนฟังรู้สึกที่เราพูดอย่างมั่นใจและสบายใจ”

“อย่า เอ้อ อ้า บ่อยซิลูก นึกถึงสิ่งที่เราจะพูดแล้วพูดออกไปเลย ถ้าพูดไม่ทันก็ไม่ต้องพูดเอ้อหรืออ้า เวลานั้นถึงเรื่องที่จะพูด เียบไปชั่วเวลาหนึ่งก็ไม่เป็นไรลูก ตึกว่าพูดเอ้อๆ อ้าๆ”

“พูดให้มีจังหวะหยุดบ้าง อย่าติดกันเป็นพืด”

“ว. เรือ ต้องชัดๆ อย่าให้กลายเป็น ล. ลิง”

“ไม่เอา อย่างจบด้วยการขอบคุณ เรามาพูด พิธีกรเขาต้องเป็นคนขอบคุณเราจึงจะถูก เราจบด้วยการสวัสดีคนฟัง จึงจะถูกต้องนะลูก”

“เออ การตอบคำถามนั้น ช้อมไว้เลยก็ดีเหมือนกัน”

ดังนั้นพอมะเต็อบจบการบรรยายตอนที่เตรียมไว้แล้วก็พูดต่อไปว่า

“มีท่านผู้ใดจะเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมหรือถามปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็ขอเชิญครับ”

เปรมศักดิ์ยกมือขึ้น มะเต็อบพูดว่า “เชิญครับ” เปรมศักดิ์ก็ถามว่า

“ที่กล่าวว่าการทำบุญหมกอย่างไม่เอาใจใส่จะเกิดโทษได้นั้น อยากทราบว่าเป็นโทษอย่างไรครับ”

มะเต็อบมีมติหนึ่ง แล้วตอบตามที่เตรียมไว้แล้ว

“กองบุญหมกที่ทำทั้งๆ ข้างๆ หรือกองของขยะกองมูลสัตว์ที่ทิ้งไว้นั้น จะเป็นที่เพาะพันธุ์ด้วงแรดหรือแมลงกวาง หรือบางคนเรียกด้วงมะพร้าว ถ้ามีด้วงเหล่านี้มากขึ้นก็จะทำลายมะพร้าวมากขึ้น และมะพร้าวก็เป็นพืชสำคัญของคนไทย จึงควรระวังอย่าให้ถูกทำลาย ดังนั้นหากมีการทำกองบุญหมกขึ้นก็ควรจะทำให้เสร็จสมบูรณ์ และขนนำไปใช้ให้หมดก็จะไม่เกิดโทษครับ”

และมะเต็อบก็ไม่ลืมที่พอสอนเอาไว้ โดยตอนจบได้กล่าวว่า

“ผมขอจบเรื่องที่น่ามาพูดในวันนี้เพียงเท่านี้ สวัสดีครับ”

ก่อนถึงวันพูดจริง มะเต็อบก็จำเนื้อเรื่องได้ทั้งหมดจนขึ้นใจ พอสั่งให้จดแต่หัวข้อลงในกระดาษแผ่นเล็กเพื่อเอาไว้ดูกันถึงขณะที่พูดจริง

“เราดูหัวข้อนี้คนเดียวแล้วก็พูดจนจบหัวข้อนั้นๆ ทำให้ไม่ต้องคอยเยยหน้าขึ้นลงดูเนื้อเรื่องที่เรเตรียมไปบ่อยๆ ทำให้บุคลิกของเราดีขึ้นด้วย”

ในเย็นวันที่ประวดการพูดที่โรงเรียนเสร็จสิ้นลง แม้ก็ได้ยินมะเต็อบตะโกนบอกมาตั้งแต่ปากทางเข้าบ้าน “แม่ๆ มาดูด้วยชนะเลิศเร็ว ผมได้มาแล้ว”

เมื่อออกมาวิ่งด้วยไปพลีกุไปมาแล้วพูดหน้าตาอึมๆ

“ประวดเสร็จเสียทีก็ดีเหมือนกัน บ้านเราจะได้เรียบลงบ้าง”

“ยังหрокแม่ อาจต้องมากกว่าเดิมอีกครับ”

“อ้าวทำไมเป็นอย่างนั้นละลูก”

“ผมชนะเลิศ ทางโรงเรียนก็เลยให้เป็นตัวแทนไปประชุมยุวเกษตรกรแห่งประเทศไทยที่สววงคณาส และให้เข้าประกวดการพูดด้วยครับ”

“เอ้อ เอาเถอะ แต่เขาเรื่องอื่นมาหัดพูดเถอะนะ เรื่องบุญหมก แม่จำได้หมดแล้วละลูก”

“ครับ แม่” มะเต็อบปลาทงยิ้มอย่างมีความสุข

ไรรีสวนผสม

วันหนึ่งครูเกษตรของโรงเรียนคือครูอานัติได้ตั้งคำถามต่อนักเรียนในชั้นเรียนว่า “พวกเขาคิดว่าเกษตรกรไทยซึ่งยากจนกันเป็นส่วนใหญ่ นั้น ควรจะได้แก้ปัญหากันอย่างไรร?”

นักเรียนต่างก็ตอบคำถามนี้โดยเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ผิดแผกกันออกไปมากมาย ครูอานัติไม่ตอบทันทีว่าใครผิดใครถูก แต่ได้พานักเรียนออกจากห้องเรียน แล้วพาเดินไปทางแปลงปลูกข้าวโพดหวาน ฝรั่งเสี้ยวกระต่าย คอกแพะ คอกหมู บ่อปลา และแปลงผัก แล้ววกไปที่เรือนเพาะชำไม้ผล จากนั้นก็ปล่อยนักเรียนกลับไปคิดเป็นการบ้าน

ในชั่วโมงวิชาเกษตรครั้งต่อมา ครูอานัติก็ถามปัญหาเดิมซ้ำอีก คราวนี้นักเรียนมีคำตอบแตกต่างไปจากเดิมบ้าง แต่แล้วครูอานัติก็อธิบายเสียเอง

“เกษตรกรไทยมีรายได้น้อย รายจ่ายมาก เพราะเรายังไม่ได้ดัดแปลงของเหลือที่ทิ้งเปล่า ให้กลายเป็นของมีราคาและขายเป็นรายได้ เกษตรกรของเรายังไม่ดัดแปลงของที่มืออยู่แล้วเอามาใช้ประโยชน์ โดยไม่ต้องซื้อและลดการจ่ายเงินโดยไม่จำเป็น”

“เกษตรกรไทยบางคนยังไม่มีความสามารถวางแผนการทำงาน ดำเนินการตามแผนงาน และบำรุงรักษาสถานด้วยตนเอง โดยเฉพาะการวางแผนการทำงานในไร่นาหรือในสวน ให้สอดคล้องกับแรงงานที่มีอยู่ ทำให้บางทีต้องจ้างคนมาช่วยงาน แต่บางทีก็มีเวลาว่างมากมาย”

“เกษตรกรไทยยังไม่ได้วางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับภาวะตลาด และลดการเสี่ยงภัยลง” มะเดื่อคิดตามขณะที่ครูอานัติพูดไปเรื่อย ๆ ว่าเวลาคิดถึงครอบครัวเดียวดูจะไม่มีปัญหา แต่พอคิดถึงทั้งตำบล อำเภอ หรือจังหวัด หรือทั้งประเทศแล้วคงเป็นปัญหาใหญ่มาก

“แต่ถ้าคิดจะแก้ปัญหาทันทีก็ไม่ยาก หากร่วมมือกันทำอย่างขยันขันแข็งทุกครอบครัว” ครูอานัติพูดต่อไปแล้วยี้ไปที่เปรมศักดิ์ซึ่งนั่งข้าง ๆ มะเดื่อ พลาดถามว่า

“ตัวอย่างเช่นเมื่อปลูกข้าวโพดหวานนั้น เธอใช้ประโยชน์อะไรบ้าง ลองคิดดูซิ”

“พอข้าวโพดแก่ เราก็กินฝักมารับประทานครับ”

“แล้วต้นข้าวโพดล่ะ เราใช้ทำอะไรหรือเปล่า”

“เราฟันทิ้งไปครับ”

“นี่แหละที่ครูอยากจะบอกพวกเธอ” ครูอานัติพูดแล้วเอายอดกล้วยข้าวโพดบนกระดานหน้าชั้น พยายามชี้ให้ดูตามส่วนต่าง ๆ พร้อมกับพูดไปด้วย

“นี่ข้าวโพดไม่ได้ออกฝักเพียงฝักเดียว เห็นไหมตรงนี้มีฝักเล็ก ๆ อีก พอมันออกใหม่ เราก็หักมาทำเป็นข้าวโพดฝักอ่อนใช้ปรุงเป็นอาหารได้ เลือกข้าวโพดซึ่งเขียวอยู่ เราก็เอามาเลี้ยงสัตว์กินหญ้า เช่น กระต่าย แพะ แกะ วัวควาย เป็นต้น แล้วเอามูลสัตว์ไปทำก๊าซใช้หุงต้มได้ หากมูลสัตว์เอามาใส่บ่อปลาหรือใส่ดินเพื่อบำรุงดินอีก นี่เราเรียกว่าการทำไร่นาสวนผสม คือเราทำอะไอย่างหนึ่ง แล้วทำต่อเนื่องกับอีกอย่างหนึ่งให้เป็นประโยชน์ เป็นแบบลูกโซ่เลยทีเดียว หรือทำอะไให้เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน กลับกันไปกลับกันมา-

ครูอานัติหยุดคิดหนึ่งแล้วพูดต่อ “ครูจะให้การบ้านพวกเธอลองไปหาคำตอบมาคนละอย่าง เธอจะอ่านจากหนังสือพิมพ์ วารสารเกษตร พังวิทย์ ตามคนที่มีความรู้ หรือไปสังเกตดูจากบ้านของเธอเองหรือเพื่อนบ้านก็ได้ว่าการทำอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อเนื่อง การทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น การทำอะไอย่างเดียวเกิดประโยชน์หลายอย่าง หรือคิดทำอะไรให้ใช้แรงงานในครอบครัวให้พอเหมาะ หรืออะไรทำนองเดียวกันก็ได้-

แล้วครูอานัติก็ชี้ไปที่ฝาห้องด้านหลังซึ่งมีพื้นที่สำหรับเอากระดาดติดได้ พยายามกล่าวอีก

“ครูจะเอากระดาดเปล่าติดไว้ ใครคิดจะเขียนเรื่องอะไรก็มาจดไว้ที่นี่ คนต่อ ๆ ไปก็คิดเรื่องอื่นอย่าให้ซ้ำกัน เขียนมาให้ครูตรวจ แล้วจะติดให้อ่านกันทุกคนในห้องนี้-

โน้มน้าก็ไม่มีเรื่องต่าง ๆ มาติดในห้องที่ละเรื่องสองเรื่องจนเต็มไปหมด มะเดื่อสนใจมาก เอากระดาดมาจดเอาไว้อ่านทุกเรื่อง เด็กทั้งห้องก็สนใจเหมือนกัน พวกก็นำคอย่านเรื่องที่เพื่อนเขียน ต่อไปนี้เป็นเรื่องบางเรื่องที่เด็ก ๆ เขียนมาติดไว้ เช่น

๑. ปลูกข้าวแล้วไม่ควรเผาฟางทิ้ง ควรเอาฟางมาเพาะเห็ด เสร็จแล้วเอาฟางไปคลุมแปลงผัก แล้วจึงเอาฟางมาทำปุ๋ยหมักบำรุงดิน

๒. ปลูกข้าว ก.ข.๗ เมื่อแก่แล้ว เมล็ดร่วงหล่นง่าย จึงควรเลี้ยงเบ็ดตามหลังการเกี่ยวข้าว จะได้ให้เบ็ดเก็บกินเมล็ดข้าวร่วงในนา ทำให้ได้เมล็ดดีทั้งข้าวและได้ทั้งเบ็ด

๓. ปลูกข้าวในนาที่มีคันนาแข็งแรง และควรเลี้ยงปลาด้วยซึ่งจะทำให้ได้ทั้งข้าวและปลาในที่นาเดียวกัน

๔. ปลูกข้าวแล้วควรปลูกถั่วตามหลัง เมื่อเกี่ยวข้าวแล้วจะทำให้ดินดีขึ้นอีกด้วย

๕. ในสวนยางพาราที่ปลูกใหม่ ๆ ดินยังเล็กยังปกคลุมพื้นดินไม่หมดก็ควรปลูกพืชอายุสั้นต่าง ๆ เช่น ถั่วเขียว ถั่วปรางค์ ฝักต่าง ๆ แซมไปก่อนจนกว่ายางพาราจะขึ้นคลุมดินหมด

๖. สวนมะพร้าวที่ต้นโตแล้ว ถ้ามีหญ้าขึ้น ควรจะเลี้ยงสัตว์กินหญ้าเพื่อปราบหญ้าเพิ่มปุ๋ยแก่ดิน และได้ตัวสัตว์ไว้กินเนื้อหรือนมอีกด้วย รวมทั้งมะพร้าวก็ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

๓๗. เลี้ยงหมูแล้วใช้หมูเพาะหนอนแมลงวัน เอาหนอนแมลงวันไปเลี้ยงกบและเลี้ยงปลา ส่วนกากขี้หมูก็นำไปเลี้ยงปลาหรือใส่ปุ๋ยบำรุงดิน

๓๘. เลี้ยงหมูแล้วนำขี้หมูไปทำก๊าซชีวภาพ เอากากที่เหลือไปใส่ปุ๋ยแปลงหญ้า เอาหญ้าไปเลี้ยงหมูและสัตว์กินหญ้า

๓๙. เลี้ยงหมู แล้วนำขี้หมูไปเลี้ยงปลาสวย

๔๐. ปลูกข้าวโพด เมล็ดข้าวโพดเอามาบดผสมกับหัวอาหารใช้เลี้ยงหมู เอาขี้หมูใส่แปลงข้าวโพด

๔๑. ปลูกมันสำปะหลัง เอามันเส้นมาบดผสมกับหัวอาหารใช้เลี้ยงหมู เลี้ยงวัวนม

๔๒. ปลูกข้าวโพด ใช้เมล็ดข้าวโพดเลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด แล้วเอามูลสัตว์มาทำปุ๋ยใส่ดินปลูกพืช

๔๓. เลี้ยงห่านกินหญ้าตามพื้นที่ปลูกไม้ผลเป็นการผลิตเนื้อห่าน และยังปราบหญ้าในส่วนอีกด้วย

๔๔. เลี้ยงไก่ เอาขี้ไก่ไปเลี้ยงปลาได้ด้วย

๔๕. ปลูกต้นไม้ที่รากหากลิ่นลึกๆ แล้วได้ดินไม่ควรปลูกพืชรากตื้น เช่น พวกเครื่องเทศ และสมุนไพรต่างๆ

๔๖. ปลูกต้นกระถินเป็นรั้วบ้านแล้วเลี้ยงแพะด้วย นอกจากเกี่ยวหญ้าให้แพะกินแล้ว ใบกระถินก็ให้แพะกินได้ แล้วใช้ขี้แพะเป็นปุ๋ยใส่ดิน แพะเอาไวรีตนม

๔๗. ปลูกผักแล้วเลี้ยงกระต่ายหรือเลี้ยงแพะ เอาใบผักที่แก่เกินไปซึ่งขายไม่ได้และเดิมต้องลวกทิ้ง เอามาเลี้ยงกระต่ายหรือแพะ ถ้าหากใบผักไม่พอกก็เกี่ยวหญ้าหรือหาใบไม้ให้กินด้วย ใช้ขี้แพะและขี้กระต่ายเป็นปุ๋ยบำรุงดินปลูกผัก

๑๘. ปลุกต้นไม้ผลที่ออกผลไม่พร้อมกัน จะได้เก็บไว้ขายต่างเวลากัน เช่น มะม่วงออก ผลที่หลังมะขามหวาน ลำไยออกผลที่หลังมะม่วง เป็นต้น

๑๙. ปลุกต้นไม้ใช้หน่อไม้เป็นอาหาร ใบไม้ใช้รองขนม ต้นไม้ใช้ทำรั้ว ทำไม้ใช้สอย ทำเครื่องจักสานต่าง ๆ เช่น เช่ง ตะกร้า เป็นต้น

๒๐. ปลุกต้นกล้วย ใช้ใบห่อของ ปลีกกล้วยใช้เป็นผักจิ้ม ผลกล้วยใช้เป็นอาหารได้หลายอย่าง ต้นกล้วยทำเชือก ทำเป็นอาหารหมู หยวกกล้วยอ่อน ๆ ใช้แกงกินได้

๒๑. ปลุกผักต่าง ๆ ใส่ในกระถาง แล้วยกกระถางไปตั้งตามที่ต่าง ๆ ในบ้าน เป็นไม้ประดับบ้านด้วย เช่น หอม ผักบุ้ง คะน้า ตะไคร้ เป็นต้น ใช้ประดับให้สวยด้วยและเป็นอาหารได้ด้วย

๒๒. ใช้กระถางอย่างแชนมาใส่ดินผสมปุ๋ยมูลสัตว์แล้วปลุกผัก เช่น หอม ขึ้นฉ่าย ตำลึง ผักบุ้งจีน เป็นต้น แล้วหาที่แขวนตามชายคา หรือที่แดดส่องถึงบ้างในบางเวลาของแต่ละวัน ก็จะใช้เป็นไม้แขวนประดับและรับประทานได้ด้วย

๒๓. เอาลูกมะพร้าวแห้งมาตัดเอาส่วนหัวออกโดยใช้เลื่อย แล้วเจาะรูทะลุให้น้ำรั่วได้ เอาใส่ดินแล้วปลุกผักเป็นไม้ประดับ หรือปลุกผักหรือไม้ประดับแบบแขวนในลูกมะพร้าวแห้งที่เอากล่าวออกแล้วก็ได้

๒๔. ปลุกไม้ดอกต่าง ๆ แดงต่าง ๆ แล้วเลี้ยงผึ้งควบคู่กันไป ได้ทั้งพืชที่ปลูก ได้ทั้งน้ำผึ้ง

๒๕. เอาดิน ๒ ส่วน ผสมกลบ ๑ ส่วน ผสมปุ๋ยคอก ๑ ส่วน แล้วใส่กระถางที่ใหญ่อย่างน้อย ๑๒ นิ้วขึ้นไป ใช้ปลุกมะเขือเทศ หรือแดงแคนดาสูบ หรือแดงกวาก็ได้ ปลุกนอกฤดูกาลจะขายได้ราคาดี และใช้ประดับบ้านได้ด้วย

๒๖. ทำเตาประหยัดหรือเตาเศรษฐกิจ แล้วใช้เศษไม้ ใบหญ้าแห้ง กลบ ขี้เลื่อย เศษขยะแห้ง เป็นเชื้อเพลิงการหุงต้ม ทำให้บ้านหายรก ประหยัดถ่านและต้นไม้หรือพลัดงานอื่น ๆ

๒๗. ทำบ่อหมักก๊าซจากมูลสัตว์ ได้ก๊าซมาใช้ในการหุงต้ม ช่วยประหยัดเชื้อเพลิง และยังนำกากมูลสัตว์มาใช้เลี้ยงปลาและใช้เป็นปุ๋ยได้อีกด้วย

๒๘. ตามท้องร่องสวนที่มีน้ำขัง เอาผักตบชวาหรือจอกหรือจอกหูหนูมาเลี้ยงเอาไว้ พอมีจำนวนมาก ๆ ก็เอามาเป็นบางส่วน ทิ้งไว้โคนต้นไม้ให้ค่อย ๆ สลายตัวจนกลายเป็นเศษซากพืช ทำให้ดินดีขึ้น บางส่วนเอามาตากแห้งแล้วใช้เป็นอาหารเสริมเพาะเห็ดได้ด้วย

๒๙. ขุดลอกท้องร่องให้ลึก ชั่งน้ำให้มากขึ้น เอาปลามาเลี้ยงในท้องร่องก็ได้ทั้งปลาทั้งผลไม้นั่นร่อง

๓๐. ทำนาเหน็บเปิด โดยขังน้ำในนา แล้วเอาเหน็บมาเลี้ยงไว้ คอยเติมมูลสัตว์บ่อย ๆ พอเหน็บขึ้นมาก ๆ ก็ขื่อนไปเลี้ยงเบ็ดหรือเลี้ยงปลาได้ด้วย

๓๑. ในนาแหนเปิด เอาไม้รวกหรือทางมะพร้าวไปปักไว้ริมบ่อเป็นระยะ ๆ หาทอยชมตัวโต ๆ ไปหว่านเอาไว้ ต่อมาก็จะมีทอยชมเกิดใหม่จำนวนมากมาเกาะตามไม้ที่ปักเอาไว้ริม ๆ บ่อนั้นเป็นการทำนาแหนเปิด และเลี้ยงทอยไปด้วยในตัว

๓๒. ใช้ไม้รวกหรือทางมะพร้าวไปปักในบ่อปลาแล้วเลี้ยงทอยชมไปด้วย ทำให้ได้ทั้งปลาและทอยพร้อม ๆ กัน

๓๓. ในบ่อเลี้ยงปลากินพืชและทอยซึ่งน้ำจะไม่ค่อยขุ่นเสีย เอาพันธุ์กุ้งก้ามกรามมาปล่อยจำนวน ๑ ตัวต่อ ๑ ตารางเมตร กุ้งก็จะเก็บเศษอาหารต่าง ๆ ที่ปลากินไม่หมดกินเป็นอาหาร รวมทั้งกินปลาที่เจ็บป่วยพิการ หรือปลาตายอีกด้วย ทำให้บ่อปลาสะอาดขึ้น และมีรายได้มากขึ้นด้วยเมื่อวิดบ่อปลา เพราะกุ้งมีราคาแพง

๓๔. บ่อปลาขนาดใหญ่เลี้ยงปลาหลายชนิดปนกัน เช่น ให้ปลาเจ้ากินอาหารที่ผิวหน้า ปลาซ่งและปลาลิ้นกินอาหารแถวกลางน้ำและก้นบ่อ การใส่ปลาที่หากินอาหารต่างระดับน้ำ ทำให้เลี้ยงปลาได้มากขึ้นและไม่แย่งอาหารกันอีกด้วย

๓๕. เลี้ยงปลากินหญ้าร่วมกันกับการปลูกหญ้าตามขอบบ่อปลา คอยฟันหรือตัดหญ้าโยนให้ปลาในบ่อกิน และตัดหญ้าในบ่อปลารดหญ้าด้วยเสมอ ๆ ฯลฯ

ยิ่งหลายวันเข้าก็มีการนำแนวคิดการทำไร่นาสวนผสมมาติดที่ข้างห้องมากขึ้นทุกที นักเรียนต่างสนุกสนานกับการมาอ่านความคิดต่าง ๆ เหล่านี้ ที่จริงความคิดเหล่านี้ เด็ก ๆ ได้มาจากการสอบถามพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่เป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ผ่านงานต่าง ๆ มาแล้ว

มะเต๋อยังจำที่ครูอานันตีพูดเอาไว้กับนักเรียนทั้งห้องว่า “ความคิดต่าง ๆ ที่นักเรียนไปค้นคว้าคำตอบมานั้นล้วนแต่มีประโยชน์ แต่จะเอาสิ่งไหนไปใช้จริง ๆ ก็ต้องดูให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมและแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัว รวมถึงตลาดรับซื้อด้วย”

มะเต๋อคิดว่าโตขึ้นมะเต๋อก็คงยึดเอาการเกษตรเป็นอาชีพ และเก็บรวบรวมความคิดเรื่องไร่นาสวนผสมไปเรื่อย ๆ และเมื่อวันนั้นมาถึง มะเต๋อจะเป็นเกษตรกรที่อยู่อย่างสุขสบายโดยไม่เดือดร้อนอย่างแน่นอน

นักประหยัพลังงาน

"สมัยนี้คงจะทราบกันดีแล้วนะครับว่าเรามีปัญหาในเรื่องของพลังงาน เชื้อเพลิงต่างๆ เช่น ถ่าน พิน ก๊าซ และน้ำมันเริ่มขาดแคลนและราคาแพงขึ้นมาก ซึ่งมีส่วนกระทบทำให้ค่าไฟฟ้าแพงขึ้นด้วย เดียวนี้คนเกิดเพิ่มขึ้นทุกวัน แต่ทรัพยากรต่างๆ มีเท่าเก่าหรือที่จริงแล้วก็ร่อยหรอลงไปทุกวัน ในเรื่องของพลังงานก็เช่นเดียวกันนะครับ เราต้องช่วยกันประหยัดการใช้เชื้อเพลิงและพลังงานไฟฟ้ากันให้มาก อะไรที่จะนำมาผลิตเป็นพลังงานได้ก็ต้องหาทางนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์เต็มที่ ไม่เช่นนั้นในอนาคต เราอาจจะเดือดร้อนกันทั่วหน้า"

คนที่กำลังบรรยายเรื่องปัญหาพลังงานอยู่ขณะนั้นชื่อนายสุสสันต์ เป็นคนที่ทำงานด้านประหยัดพลังงานมานานหลายปี ทั้งการทำบ่อก๊าซชีวภาพ ทำเคาเศรษฐกิจ และทำเคาแบบประหยัด ในงานนิทรรศการทางการเกษตรเดี๋ยวนี้มักจะมีการแสดงเกี่ยวกับเรื่องของพลังงานอยู่เสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม นายสุสสันต์หยิบมือไปอีกทางหนึ่งพร้อมกับกล่าวอีกว่า

"นั่นเป็นเครื่องรับพลังงานแสงอาทิตย์ แล้วเปลี่ยนเป็นพลังงานความร้อนสะสมเอาไว้ในน้ำที่อยู่ในขวดที่อยู่ในแผง เราเรียกว่า เครื่องทำน้ำร้อนด้วยแสงอาทิตย์" นายสุสสันต์ซึ่งเป็นวิทยากรเรื่องพลังงานพูดต่อไปอีกว่า "เดี๋ยวนี้ได้มีการใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์มาทำประโยชน์หลายๆ ด้าน นอกจากใช้ทำน้ำร้อนแล้ว ยังใช้เป็นพลังงานแทนไฟฟ้าในการทำความเย็นสำหรับตู้เย็น ใช้ผลิตน้ำกลั่น ใช้บอพืชให้แห้งเร็ว และในต่างประเทศยังใช้แสงอาทิตย์ในการผลิตไฟฟ้าได้อีกด้วย แต่การลงทุนนั้นยังแพงมากเกินไปสำหรับประเทศไทย"

เมื่อผู้พูดหันกลับมาชี้แผ่นภาพที่ติดอยู่ด้านหลัง ซึ่งเป็นภาพแสดงบ่อหมักก๊าซชีวภาพ คนที่มาชมงานซึ่งมองไปทางเครื่องอบเมล็ดพืชให้แห้งโดยใช้แสงแดดกันอยู่เมื่อครู่ก็หันมาดูภาพบ่อหมักก๊าซชีวภาพกันแทบจะพร้อมเพรียง รวมทั้งมะเดื่อที่มาศึกษาหาความรู้พร้อมๆ กับการมาเที่ยวหาความเพลิดเพลินในงานนี้ด้วย

สำหรับประเทศของเรานั้น มีทรัพยากรอย่างหนึ่งมากมายนั่นก็คือมูลสัตว์ ปกติเราปล่อยให้เกิดการหมักบูดโดยธรรมชาติของมันเอง เกิดเป็นกลิ่นเน่าเหม็นฟุ้งกระจายออกไปรบกวนเพื่อนบ้านได้ไกลๆ ถ้าเราสังเกตดูให้ดี ที่ผิวหน้าของบ่อหรือแอ่งเก็บสะสมมูลสัตว์ จะเห็น

ฟองอากาศปุดขึ้นบ่อยๆ กระจายกันทั่วไป ในแม่น้ำลำคลองที่มีเศษใบไม้และอินทรีวัตถุ จมอยู่ที่ก้นแม่น้ำลำคลองมาก ๆ ก็เช่นเดียวกัน จะเห็นมีก๊าซหรือฟองอากาศปุดขึ้นมาอยู่เสมอ-

"เคยมีคนเอาถังใส่น้ำเต็ม แล้ววางคว่ำอยู่ในน้ำตรงที่มีก๊าซปุดขึ้นมา ทำให้เก็บก๊าซเอาไว้ในถังได้ทีละน้อย คือก๊าซเบากว่าน้ำจึงเข้าไปแทนที่น้ำก้นถัง เมื่อเก็บก๊าซได้มากพอแล้วเขาเอามาฉีดจุดไฟรออยู่ที่ผิวน้ำ เมื่อค่อยๆ เอียงถังให้ก๊าซที่ก้นถังลอยขึ้นมาที่ผิวน้ำ ผลก็คือ..."

นายสุสสันต์หยุดเล็กน้อย เพื่อทำให้คนมีความสนใจมากขึ้น และมีบรรยากาศน่าตื่นตาสขึ้นอีกนิดหน่อย ก่อนจะกล่าวต่อไปว่า

"เกิดไฟลุกพรึบขึ้นมาทันที ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าในฟองก๊าซนั้นมีก๊าซปนกันหลายชนิด อย่างที่มามากที่สุดคือก๊าซมีเทน รองลงไปก็เป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ นอกนั้นมีก๊าซอื่นๆ อีกอย่างละเล็กละน้อย"

"เมื่อก๊าซที่ได้มาแบบนี้ใช้จุดไฟติด ก็เอามาใช้เป็นเชื้อเพลิงให้ความร้อนในการหุงต้มต่างๆ ได้ และมีผู้ดัดแปลงเอาก๊าซนี้ไปใช้กับเครื่องยนต์เบนซินที่เปลี่ยนเอาห้องผสมอากาศกับน้ำมันเบนซินออก แต่ทำเป็นที่ผสมก๊าซกับอากาศแทน เราคงเคยได้ยินเรื่องรถแท็กซี่ที่ใช้ก๊าซกันแล้วใช่ไหมครับ เขาดัดแปลงเครื่องยนต์เบนซินให้ใช้ก๊าซแทนได้ เรื่องนี้ก็อาศัยหลักการเดียวกันนั่นเอง"

"เอาละครับ เราคงจะเห็นผลประโยชน์ของก๊าซที่ผลิตได้จากมูลสัตว์กันแล้วนะครับ และบางคนก็เลี้ยงสัตว์อยู่แล้วที่บ้าน คงอยากทราบว่าวิธีผลิตก๊าซจากมูลสัตว์นั้นสมัยนี้เขาทำกันอย่างไร ลองดูในรูปนี้สิครับ"

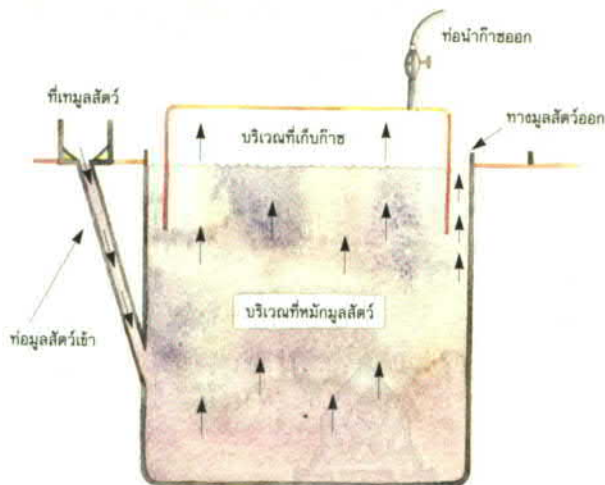
"นี่เป็นบ่อซีเมนต์ที่เราใช้ถังส้วมฝังลงในดินแบบเดียวกับส้วมซึมฝังลึก ๔ ชั้นก็ประมาณ ๓ เมตรครับ แต่ไม่เหมือนส้วมตามบ้าน คูที่ต่อทางเข้านั้นะครับ เราทำแยกอยู่ด้านข้างแล้วต่อท่อลงไปเข้าบ่อหมักที่ด้านก้นบ่อ แต่ส้วมตามบ้านเรือนของคนเรานั้นปล่อยลงด้านบนปากบ่อ"

มีผู้ฟังคนหนึ่งเกิดความสงสัยจึงถามขึ้นว่า "ทำไมจึงต้องให้เข้าทางก้นบ่อล่ะครับ ผมเคยได้ยินข่าวว่ามีคนไปสูบบุหรี่ในส้วม ก๊าซในส้วมรั่วขึ้นมา เกิดการระเบิดตกลงไปในส้วมเลย แสดงว่าถึงแม้จะให้ท่ออุจจาระปล่อยของเสียลงที่ด้านบนบ่อก็เกิดก๊าซมีเทนได้ใช่ไหมครับ"

นายสุสสันต์ตอบว่า

"ใช่ครับ ถึงแม้เราทำท่อปล่อยของเสียหรืออุจจาระลงที่ด้านบนของบ่อเก็บอุจจาระก็เกิดก๊าซมีเทนได้เหมือนกัน โดยเกิดจากการหมักแบบไม่มีอากาศที่ส่วนก้นของบ่อส้วมนั่นเอง ซึ่งก็จะเป็นพวกอุจจาระเก่า แต่เราใช้แบบนี้จะทำให้เก็บก๊าซมีเทนได้ยาก และเมื่อของเสียเต็มส้วมแล้วการระบายถ่ายเททำได้ลำบาก ต้องเปิดออกแล้วตักหรือดูดออกมา"

"แต่บ่อหมักก๊าซแบบนี้ใช้กันอยู่เดี๋ยวนี้มีทางเข้าทางหนึ่งออกทางหนึ่ง นี่เห็นไหมครับ รูปนี้ครับ เข้าทางนี้แล้วค่อยๆ โหลเคลื่อนที่เข้าบ่อหมัก แล้วไปออกอีกด้านหนึ่งซึ่งสร้างให้ต่ำกว่าอย่างนี้จะไม่มีวันเต็มบ่อเลย"

ภาพด้านตัดของบ่อก๊าซชีวภาพ

สัวมชิม

ภาพด้านตัดของสัวมชิม

ผู้ฟังอีกคนหนึ่งทำจุกย่น พลองกล่าวว่

“แบบนี้คงเหม็นแย่นะครับ”

นายสุสันต์ตอบว่ “ถ้าเป็นสัวมตามบ้านเรือน ทำแบบนี้ก็จะเหม็นกว่าสัวมแบบเก่ามากทีเดียว แต่เมื่อเราออกแบบให้ใช้กับคนที่เลี้ยงสัตว์อยู่แล้ว วันหนึ่งๆ จะมีมูลสัตว์สะสมจนเหม็นมาก ถ้านำมูลสัตว์มาผสมน้ำอัดราหนึ่งต่อหนึ่ง แล้วใส่ในบ่อนี้จะลดกลิ่นเหม็นลงได้ถึงเก้าสิบเปอร์เซ็นต์

เพราะก๊าซต่าง ๆ รวมทั้งก๊าซไฮโดรเจนที่ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นนั้น แทบทั้งหมดถูกดักเก็บเอาไว้ในถังเก็บก๊าซที่คว่ำอยู่ข้างบน เมื่อถูกนำไปจุดเป็นไฟให้ลุกไหม้ก็จะไม่เกิดเป็นกลิ่นเหม็น-

-เอ๊ะเมื่อไหร่ท่านบอกว่ามีก๊าซไฮโดรเจนไฮโดรเจนหรือครับ เอาก๊าซไฮโดรเจนมาจุดไฟก็ควรจะเหม็นใหญ่" ผู้ฟังคนหนึ่งถามขึ้น

-ไม่ใช่อย่างนั้นหรอกครับ ก๊าซไฮโดรเจนคือก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ พอจุดไฟก็กลายเป็นซัลเฟอร์ไดออกไซด์ มีกลิ่นคล้ายกำมะถันที่ติดไฟซึ่งไม่เหม็นเหมือนก๊าซไฮโดรเจน-

-ตรงกลางบ่อหมักทำแผ่นกันไว้เพื่ออะไรครับ-

-เพื่อให้มูลสัตว์อยู่ในบ่อหมักได้นานขึ้น จะได้ผลิตก๊าซออกมาได้มากขึ้นครับ ถ้าไม่กันไว้ มูลสัตว์ใหม่ ๆ ก็อาจจะถูกดันออกไปโดยยังสลายตัวไม่หมด เกิดการสูญเปล่าขึ้นได้-

-ตรงฝาครอบนั้นมีขอบวงส้วมสองชั้นนี้ครับ เพื่อประโยชน์อะไรครับ-

-อ้อด้านบนนี้ เราทำฝาครอบให้เลื่อนขึ้นลงได้ในระหว่างขอบวงส้วมชั้นในกับชั้นนอก โดยม้วนน้ำเปล่าใส่ไว้กันก๊าซหนีออกไป ขอบวงส้วมชั้นนอก เราทำขึ้นเดียวที่ด้านบนของบ่อก็พอ เพื่อจะได้ใส่มาแล้ววางฝาครอบดักเก็บก๊าซเอาไว้ แล้วก็ค่อยต่อสายยางเอาก๊าซไปใช้ในเตาหรือกับเครื่องสูบน้ำต่อไป-

-นอกจากนั้นนะครับ การผลิตก๊าซแบบนี้จะใช้พวกเศษใบไม้ ใบหญ้า เศษขยะต่าง ๆ ก็ได้ เดียวนี้จึงเรียกว่าก๊าซชีวภาพ คือเป็นก๊าซที่เกิดจากขบวนการของสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กทำการย่อยอินทรีย์วัตถุต่าง ๆ เมื่อก่อนเราเรียกก๊าซมูลสัตว์ เพราะเกิดจากการหมักมูลสัตว์นั่นเอง ส่วนมูลที่หมักแล้วก็ใช้เป็นปุ๋ยได้ดีมาก ไม่เกิดความร้อนในดิน พวกพยาธิและเชื้อโรคต่าง ๆ เมื่อผ่านบ่อหมักก๊าซนี้แล้วก็ถูกฆ่าตายไปมากกว่า ๙๐% ก็นับว่าปลอดภัยดีกว่าเมื่อก่อน แม้แต่แมลงวันยังไม่โตมด ไม่ฟักไข่เลยครับ เป็นการลดแมลงวันซึ่งเป็นพาหะนำโรคไปในตัว-

มะเดื่อพังแล้วรู้สึกเหนียว แต่ก็ได้รับความรู้เหมือนกัน แม้แต่ตอนถามกันไปตอบกันมาระหว่างผู้สนใจกับวิทยากรจะทำให้เข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ประโยชน์กับบ้านของมะเดื่อเท่าไรนัก เพราะบ้านมะเดื่อขยายพันธุ์กันไม่ขยาย ไม่ได้เลี้ยงสัตว์ อีกมุมหนึ่งของงานเป็นเตาคล้ายเตาแอลกอฮอล์อยู่ กำลังสาธิตการใช้งานอยู่เหมือนกัน มีไฟลุกอยู่ แต่ควันถูกดูดเข้าไปทางปล่อง วิทยากรอธิบายว่า

-นี่เป็นเตาแบบประหยัด เราใช้เศษใบไม้ใบหญ้าตากแห้ง เศษกระดาษ เศษขยะแห้ง ๆ เป็นเชื้อเพลิงได้อย่างสบาย ไฟแรงดีด้วย-

-เอ คล้าย ๆ กับเตาแอลกอฮอล์" บางคนพูดออกมา

-ครับก็คล้ายกันครับ แต่เราเอาหลอดตะเกียงที่ช่วยทำให้แอลกอฮอล์หรือเชื้อเพลิงค่อย ๆ ไหลลงมาช้า ๆ นั้นออกไป แล้วใช้พวกเศษขยะใบไม้ใบหญ้าใส่แทน-

"ที่บ้านญาติของดิฉันนะคะ เวลาก่อไฟแล้วน้ำไม่เดือดเลย แต่ไปร่อนอยู่ที่ปล่องหมดเลยคะ เดี่ยวนี้ก็เลยไม่ได้ใช้ ทั้งเอาไว้อย่างนั้นเอง ไม่รู้จะแก้ไขอย่างไร- ผู้หญิงกลางคนผู้หนึ่งถามปัญหากับวิทยากร

"ปล่องสูงหรือไม่ครับ"

"อ้อสูงเชียวนะคะ คูดควันออกได้เร็วดีมากทีเดียว เสียแค่ไม่ร้อน"

"นั่นละครับข้อบกพร่อง เราต้องสูงไป การดูดลมแรงมากทำให้เปลวไฟถูกดูดเข้าไปที่ปล่อง จนกระทั่งไม่ให้ความร้อนกับกันเคาอย่างเพียงพอ ใช้ไม้หรือแผ่นกระเบื้องวางที่ปากปล่องสักแผ่นหนึ่ง ลอดจุดไฟดูแบบเดิม ถ้าควันออกแรงเกินไปก็เลื่อนแผ่นไม้ปิดปากปล่องเป็นบางส่วน จะทำให้ควันออกช้าลง เลื่อนแผ่นไม้ยับจนพอดีให้ควันค่อยๆ ออก ก็จะทำให้สามารถใช้เคานี้ได้ครับ"

เย็นนั้นเมื่อมะเดื่อกลับบ้านก็เสนอความคิดกับแม่ทันที

"แม่ๆ ทำไมบ้านเราไม่ใช้เคาแบบประหยัดล่ะครับ วันนี้ผมไปดูนิทรรศการมา ถ้าบ้านเราใช้เคาแบบนี้แล้วจะประหยัดค่าถ่านได้เดือนละหลายบาททีเดียว"

แม่ยิ้มแล้วบอกว่า "ลองไปถามพ่อเขานั่นแหละลูก เมื่อพ่อเขาจะชอบใจมั่ง"

หลังจากพ่อปล่อยให้มะเดื่อพูดอธิบายจนหมดสิ้นแล้ว พ่อก็ถามว่า "จันเราก็ต้องเอาไปไม้ที่เรามีทั้งหมดนี้ไปทำเชื้อไฟไหม"

"ใช่ครับพ่อ"

"แล้วเราจะเอาอะไรทำปุ๋ยหมัก ทำไปไม่ผุ เอาไว้ตอนและขำดินไม่ละ ถ้าซื้อเขา จะแพงกว่าค่าถ่านหรือเปล่า"

"เออจริงสินะ ผมลืมไป จันเขายังอีกแล้วกัน เรามาเลี้ยงหมูกันเถอะ ผมจะเป็นคนดูแลตอนเย็นๆ ก็ได้ แล้วเราเอาขี้หมูมาทำก๊าซกัน"

"โน้นแน่ะไปบอกแม่แกไป" พ่ออีกกลับไปที่บ้าน มะเดื่อวิ่งกลับไปบ้านอีก

"แม่ ผมจะเลี้ยงหมูนะแม่"

"ไม่เอาลูก ลืมแล้วหรือลูกว่าลูกนั้นห่ออะไรเป็นพักๆ เดี่ยวพอลูกไปเรียนต่อแล้วแม่ก็ทำไม่ไหว"

"ครับ ยังอีกก็ได้ หมมผมอยากประหยัดพลังงาน มัววิ่งไปวิ่งมาเสียพลังงานไปเยอะเชียวนะ" แม่หัวเราะหลางว่า "หิวก็บอกซี ไปเรียกพ่อกลับบ้านเถอะ เดี่ยวจะได้กินข้าวกัน"

บ้านริมน้ำ

แดดยามบ่ายคลายความร้อนระอุลงไปแล้ว ดวงอาทิตย์สีแดงจัดคล้ายลูกตำลึงสุกกำลังใกล้จะลับหายไปกับทิวไม้สีเขียวซึ่งทอดยาวเหยียดไปตามริมฝั่งน้ำกว้างใหญ่แคบแค่นี้

นกกระยางขาวปลอดเป็นฝูง ๆ กำลังกระพือปีกรีบบินกลับรัง เรือลำน้อยหลายลำมุ่งหน้าคืนสู่บ้าน

“พ่อกลับมาแล้ว ๆ” จำเรียงเด็กหญิงตัวเล็ก ๆ เปล่งเสียงขึ้นพร้อมกับกระโดดโลดเต้นด้วยอาการร่าเริง ทำให้บิดและชาติเด็กชายสองคนซึ่งกำลังวิ่งเล่นกันอยู่ ต่างวิ่งกรูกันออกมาชะเง้อคอรอฟออยู่ที่ตีนบันไดริมน้ำ

ชอบ หมั่นเพียร มีลูก ๓ คน ลูกคนโตชื่อชิต เรียนหนังสืออยู่ชั้น ป.๖ คนที่สองชื่อชาติ เรียนหนังสืออยู่ชั้น ป.๔ และคนสุดท้องเป็นหญิงชื่อจำเรียง เรียนหนังสืออยู่ชั้น ป.๓ ภรรยาของนายชอบชื่อแหวน

ชอบมีอาชีพหลายอย่าง ตั้งแต่รับจ้างขึ้นต้นมะพร้าว รับจ้างขุดดินตามร่องสวน วิดดินตามลำคลอง มีเวลาว่างก็แจวเรือจ้างรับคนโดยสารข้ามฝั่ง แต่อาชีพที่ใคร ๆ ต่างก็ยกยอมนิ้วนัให้นายชอบว่ามีความสามารถเหนือกว่าใคร ๆ ก็คือ อาชีพนักหาปลานั่นเอง

แม่เองก็ดูเหมือนจะชอบให้พ่อออกไปหาปลาบ่อย ๆ เนื่องจากแม่ขายข้าวแกงอยู่ที่ท่าเรือฝั่งตรงกันข้าม แกงเผ็ดปลาของแม่นั้นลือกันว่าอร่อยยิ่งนัก

"ฮิด เอาปลาข่อนไปซิ่งไว้โน้ท้องหลังบ้านให้พ่อกินนะ อ้อ แล้วอย่าลืมหีบผ้าขาวม้ามาให้พ่อด้วยล่ะ"

ฮิดหัวสวก" ใส่ปลาหอยเข้าไปในบ้านโดยมีจำเรียงเดินตามหลังไปติด ๆ

"พ่อครับ ถ้าสมมุติว่าโน้แม่น้ำนี้เกิดแห้ง แท้จริงไม่มีน้ำเหลืออยู่เลย แล้วเราจะทำยังไงกัน" ขาดิเอ่ยถามพ่อขณะอยู่ด้วยกันสองคน

"ไม่มีวันแห้งหรอกลูก" พ่อพูดพลางทำความสะอาดเรือไปพลาง

"สมมุตินะพ่อ" ขาดิยังคงเข้าซี้ขอคำตอบ

"เออ ถ้ามันแห้งขึ้นมาจริง ๆ คงไม่เฉพาะแต่เราเท่านั้นหรอกที่เดือดร้อน คนอื่น ๆ ก็คงจะต้องเดือดร้อนกันไปด้วย" พ่อพูดช้า ๆ อย่างใช้ความคิด

"มันจะเดือดร้อนยังไง ดีเสียอีก เวลาพ่อไม่อยู่บ้าน แล้วผมจะต้องไปโรงเรียน ผมก็เดินข้ามไปเลย ไม่ต้องเสียสตางค์ค่าเรือจ้าง สบายเลยนะพ่อ"

"มันไม่ใช่อย่างนั้นซึ่ลูก ถ้าน้ำโน้แม่น้ำนี้เกิดแห้ง กุ้งปลาก็ต้องตายหมด แล้วพ่อจะตกกุ้งตกปลาได้จากที่ไหน เราจะเอาอะไรกินเอาอะไรขาย เอาเงินที่ไหนไปซื้อข้าวสารหรือส่งให้ลูกเรียนหนังสือ ขาวนา ขาวสวน ขาวไร่ เขาจะชักน้ำที่ไหนขึ้นไปไร่ ข้าวกล้า ต้นไม้ พืชไร่ก็จะต้องแห้งเหี่ยวล้มตาย วัวควายหมูหมาก็คงเดือดร้อน" พ่ออธิบายให้ขาดิฟังอย่างอารมณ์ดีพร้อมทั้งยกตัวอย่างความเดือดร้อนของคนในบางจังหวัดซึ่งครั้งหนึ่งพ่อเคยไปพบเห็นมาด้วยตาของพ่อเอง

"จริงของพ่อนะ ฉันมีน้ำอย่างนี้ก็ดีกว่าไม่มีน้ำนะพ่อ" พูดจบ ขาดิก็หันซ้ายแลขวา เมื่อเห็นว่าปลอดคนแล้วก็ก่อกองกองออกอย่างรวดเร็ว เด็กน้อยในวันเกิดดิบดีตัวฟุ้งพลาวปะทะผิวน้ำแตกกระจายส่งเสียงดังตูม

ขาดิยังคงคำพูดคำว้ายพลิกตัวไปมากลางสายน้ำเย็นฉ่ำ ส่วนพ่อก็รับผ้าขาวม้าจากมือของฮิดลูกชายคนโตมาผละเปลี่ยนเสื้อผ้าลงอาบนํ้าอยู่ที่เชิงบันได โดยมีฮิดกระโดดตามลงไปว่ายน้ำเล่นกับขาดิอย่างสนุกสนาน

"พ่อ ๆ แม่บอกให้เรียกพ่อกินข้าว" เสียงแหลมเล็กของจำเรียงดังขึ้นที่ริมฝั่ง

"ฮิด แล้วเอ็งด้วยขาดิ ขึ้นมานะ ถ้าไม่ขึ้น ข้าจะไปฟ้องแม่" จำเรียงผู้มีอุปนิสัยช่างฟ้องเจ้าสัวเฒ่าทำท่าดูเลียนแบบแม่

"ก็ลอบไปฟ้องซี" ขาดิทำหน้าซิงใส่ ส่วนฮิดก็วิ่งน้ำสาดไล่

“ไม่เอาลูก พุดกันดี ๆ ก็ได้เนี่ย จำเรียง พ่อบอกก็หนแล้ว ให้เรียกชิตกับซาดีว่าพี่ เจ้าชิต เจ้าซาดีก็เหมือนกัน เราเป็นพี่ไม่ควรรังแกน้อง แล้วทำหน้าที่ต่าต่ายังกับจะกินเลือดกินเนื้อ อย่างนั้นมันไม่ดี ไป ขึ้น ๆ จะมีค้อยู่แล้ว เดี่ยวจะได้กินข้าวพร้อมกัน”

เรื่อที่สัญญาไปมาบางตาลงพร้อมกับความมืดเริ่มปกคลุม บ้านเรือนตามริมฝั่งเริ่มจุดตะเกียงตามไฟทำให้เห็นแสงสว่างเป็นจุด ๆ ตามแนวลำห้วยมืดครึ้ม ริมน้ำที่ห้อยจิบกลุ่มชั๊ปปิกกะพริบแสงวูบวานราวกับจะแข่งกับแสงดาวระยิบระยับบนท้องฟ้าของคืนนั้น

ซาดีกับจำเรียงเข้านอนแล้ว เหลือแต่พ่อกับแม่และชิดกำลังนั่งคุยกันอยู่เงียบ ๆ กลางลานบ้าน ในยามนั้นดูเหมือนว่าพ่อและแม่กำลังครุ่นคิดอะไรอย่างหนัก

“เงินทองทุกวันนี้หายาก ข้าวของก็แพงขึ้นทุกวัน ชิดจะว่ายังไถ่ถ้าสิ้นปีพ่อกับแม่จะให้ลูกออกจากโรงเรียน” พ่อมองหน้าชิดซึ่งกำลังก้มหน้าเอาเท้าเช็ดพื้น

ชิดยังคงเงียบเฉย แต่ในใจของชิดนั้นอยากเรียนต่อ แต่นึกอีกทีหนึ่งก็สงสารพ่อและแม่ที่ทำงานตัวเป็นเกลียวตั้งแต่เช้าจรดค่ำเพื่อหาเลี้ยงลูก

ชิดเฝ้าน้ำขึ้นมองพ่อและแม่ พ่อหันแก้มตอบลง ผิวก็คล้ำกร้านแดดผิวดำจากเมื่อก่อน ส่วนแม่ซึ่งตื่นก่อนทุก ๆ คนและนอนหลังกว่าใคร ๆ ก็แลดูซูบซีดลง เขาจะเรียนต่อโดยปล่อยให้บุคคลที่เขารักและเกิดทุนทำงานหนักต่อไป หรือเขาจะออกจากโรงเรียนเพื่อหาทางช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ชิดกำลังตัดสินใจ

“ว่ายังใญ่ลูก” น้ำเสียงอันอ่อนโยนของแม่เข้าเคือง

“พ่อครับ ผมตัดสินใจแล้ว ผมจะไม่เรียนต่อ ผมจะออกจากโรงเรียนเพื่อมาช่วยพ่อกับแม่ทำงาน” เด็กชายวัย ๑๒ ขวบตอบอย่างหนักแน่น

กลางดึกแสงไฟจากตะเกียงน้ำมันใกล้ดับลง ความเป็นมืดแผ่ปกคลุมไปทั่ว แต่หัวใจของพ่อ แม่ และชิดยังคงครุ่นคิดถึงสิ่งที่ได้ตัดสินใจไปแล้ว

บุญคุณนี้ไม่ลืม

ตั้งแต่ขีตออกจากโรงเรียน ขีตได้กลายเป็นกำลังที่สำคัญของพ่อและแม่ ขีตช่วยเหลือ
 การงานทุกอย่างโดยไม่เกี่ยงคร้าน

“หมด อ้ายลูกชายของแม่แหวนคนนี้มีมันขยันจริง ผิดกับลูกของข้า มันไม่ค่อยเอาดำน
 เลย” ผู้ใหญ่มั่นเปรยขึ้นกับแม่แหวนขณะที่ขีตยกข้าวกับแกงลงใส่เรือ

“อ้าว แล้วนั่นผู้ใหญ่จะไปไหนแต่เช้าละ”

“โน่น ไปบ้านทิดมี เมียมันคลอดเมื่อคืนนี้ ว่าจะไปเยี่ยมมันสักหน่อย เออ ขีต ลุง
 ไปก่อนนะ”

“ครับ” ขีตขานรับด้วยรอยยิ้ม พลาจมองเรือบลำเล็กของผู้ใหญ่มั่นซึ่งกำลังพายผ่านลิก
 เข้าไปในลำคลอง

“เธอไม่เสียใจไหมที่ต้องออกจากโรงเรียน” ครูขีตชมเอย่ตามขีตในเย็นวันหนึ่งที่บังเอิญ
 พบกัน

“เสียใจนิดเดียว แต่เดี๋ยวนี้หายหมดแล้วครับ” ขีตตอบด้วยท่าทีที่ยังเคารพไม่เปลี่ยนแปลง

“ดีแล้ว การเป็นคนที่มีค่านั่นอยู่ที่ทำงาน ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปอย่างไร้ประโยชน์
 และงานที่สุจริตทุกชนิดล้วนมีค่าควรแก่การยกย่องทั้งสิ้น”

หลังจากที่ครูขีตชมกับขีตคุยกันต่อไปสักครู่ ขีตก็ให้เวลาคุณครูด้วยความรู้สึกที่เชื่อมั่นและ
 ภาควุมิใจ ขีตทำงานได้หลายอย่าง ตั้งแต่ช่วยแม่หุงข้าว ปอกมะพร้าว ชูดมะพร้าว คั้นกะทิ
 รวมทั้งงานครัวอื่นๆ มีเวลาว่างตอนกลางวันก็รับจ้างแจวเรือรับส่งคนโดยสาร บางวันก็ออกไป
 ล่อกุ้งต็อก หรือตกปลาหมอเพื่อเก็บไว้ให้พ่อไปล่อปลา บางครั้งก็ซื้อตามพ่อไปตกปลาช่อน
 ริมชายฝอย* แต่ละวันของขีตจึงมีแต่การทำงานช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของพ่อและแม่

เวลาล่วงไปเหมือนสายน้ำ ถึงวันนี้ขีตเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว ขีตมีอายุ ๑๔ ปีบริบูรณ์
 ขณะที่ชาติมีอายุ ๑๒ ปี กำลังเรียนอยู่ชั้น ป.๖ และจำเรียงน้องสาวคนเล็กมีอายุ ๑๑ ปี
 กำลังเรียนอยู่ชั้น ป.๕ ในโรงเรียนบ้านบ่อแห้งเดียวกัน

*ชายฝอย ริมน้ำที่มีพื้ตารกๆ หรือมีไม้ปักคลุม

“จำเรียง โทนลองบอกพ่อซิ ใครเป็นคนทำงานหาเงินส่งให้ลูกเรียนหนังสือ” พ่อเอ่ยถามขึ้นในคำวันหนึ่ง

“ก็พ่อกับแม่ซิละ” จำเรียงเงยหน้าตอบเสียงใส แล้วก้มหน้าก้มตาดีดกระดาดสีจากปฏิทินปีทีแล้วแทนการระบายสีทีละชิ้น ๆ ก่อนปะติดลงตามช่องสี่เหลี่ยม เตรียมทำตารางเกมจูงนางเข้าห้องด้วยกาวข้าวสุกเหลือค้ำก้นหม้อ

จำเรียงคิดในใจว่าหลังจากทำเสร็จและส่งคุณครูเรียบร้อยแล้ว จำเรียงก็จะนำผลงานของเธอกลับมาเล่นกับพี่ ๆ ที่บ้าน

“ชาติละ” พ่อหันไปถามชาติบ้าง

ชาตินิ่งเฉย เพราะกำลังตั้งอกตั้งใจจดจำสำหรับดีปิงปองตามรอยเส้นที่ร่างเอาไว้ ส่วนริมฝีปากของชาตินั้นเล่าก็ห่อหุ้มฟันลมออกจากปากไล่เชื้อเสียดที่คอยกลบเส้นจนพุงกระเจาย

ชาติเคยมีบทเรียนเกี่ยวกับการจดจำมาแล้วหลายครั้ง ชาติรู้ว่าการจดจำจะต้องจดลงอย่างใจเย็น การจดต้องมีเวลาพักใบเลื่อยไม่ให้ร้อนจัดจนเกินไป การซึบใบเลื่อยก็ต้องไม่ให้หย่อนหรือตึงมาก เวลาจดตอนหักมุมก็ต้องไม่หันใบเลื่อยโดยทันที แต่ในขณะที่จดจะต้องค่อย ๆ หันทีละน้อย ๆ มิฉะนั้นใบเลื่อยจะหักโดยง่าย เมื่อจดเสร็จแล้ว ชาติก็ไม่เคยซึบใบเลื่อยคาที่ทิ้งไว้ แต่ชาติจะปลดใบเลื่อยและเก็บรักษาเครื่องมือเครื่องใช้เอาไว้อย่างเรียบร้อย เพื่อที่ตนเองและจำเรียงจะนำมาใช้อีกในโอกาสต่อไป

“อ้าวชาติ ไม่ได้ยินพ่อถามหรือไง” แม่ซึ่งนั่งหันพริกอยู่ไม่ไกลนักเตือนชาติ

“ได้ยิน แต่มึงก็จะโครชะอีกละ นอกจากพ่อและแม่” ชาติตอบเสร็จก็เลื่อยจดต่อไป

“พ้องะลูก” เสียงของพ่อทำให้ชาติและจำเรียงหยุดทำงานชั่วคราว

“พ่อกับแม่ทำงานสารพัดเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูลูก ส่งให้ลูกเรียนหนังสือนั่นก็ถูกอยู่ แต่ลูกอย่าลืมพี่ชิดเขา จำไว้นะลูก พี่ชิดเป็นคนหนึ่งที่ช่วยพ่อและแม่ทำงานหาเงินส่งให้ลูกทั้งสองคนได้เรียนด้วยเหมือนกัน”

“ส่งเรียนยังไ้ พี่ชิดไม่เคยให้สวดงค์หนูเลยซักครั้งเดียว” จำเรียงเถียงแถมค่อนข้างให้พี่ชายหนึ่งชวับ

“ถึงชิดไม่ได้ให้สวดงค์ลูกโดยตรง แต่ชิดก็ช่วยทำงานหาเงิน เงินทองที่ชิดหามาได้ ชิดก็เอามาให้แม่ แล้วแม่ก็เอาเงินของชิดแบ่งไปให้ลูกทั้งสองคน อย่างนี้แล้วลูกจะว่าชิดเขาไม่ส่งให้ลูกเรียนได้ยังไ้” แม่พูดเสริมขึ้นบ้าง

คำพูดของพ่อและแม่ทำให้เด็กทั้งสองได้คิด จำเรียงกับชาติจึงหันไปยิ้มให้ชิด เหมือนจะขอโทษที่ผิดพลาดหลังไป

“เมื่อลูกโตขึ้นมีงานมีการทำแล้วก็อย่าลืมที่เขาเลี้ยงละ” พ่อย้ำ

“ไม่ลืมหรอกพ่อ ไม่ลืมพี่ชิต ไม่ลืมทุกคนเลยรวมทั้งพ่อและแม่ด้วย” ซาดิเริ่มมีสีหน้าจริงจัง ส่วนชิตที่ชายคนโตซึ่งกำลังลืบลืมคิดอะไรสำหรับเกี่ยวลูกมะพร้าวอยู่นั้น เมื่อได้ยินคำพูดของน้องชาย สีหน้าที่บึ้งตึงเมื่อสักครู่ก็กลับกลายเป็นสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสขึ้นมาแทนที่

ดีกมากแล้ว เสียงนกกลางคืนครางฮือๆ อยู่ไม่ห่างบ้าน สลับกับเสียงหมาเห่าเพียงเพราะลมพัดใบไม้เคลื่อนไหวได้ยินมาแต่ไกล ซาดิและจำเริญเข้านอนแล้ว แต่พ่อแม่และชิตยังคงทำงานอยู่

แม่กำลังเตรียมอุปกรณ์เครื่องปรุงอาหารไว้แกงในตอนเช้ามีด เพื่อนำไปขายที่ทำเรือริมน้ำฝั่งตรงข้ามตามปกติ โดยมีชิตคอยช่วยหยิบโน้นทำนี่มิได้ห่าง ส่วนพ่อนั้นก็ซ่อมแซมสายเบ็ดเพื่อเตรียมพายเรือไปตกปลายังคันน้ำที่ห่างไกลในตอนเช้า

“ง่วงแล้วหรือชิต” แม่ถามชิตเมื่อเหลือบเห็นชิตเอามือปิดปากหาวหวอด

“เข้าไบนอน พรุ่งนี้จะได้มีแรงตื่นขึ้นมาช่วยแม่ทำงาน”

ชิตลุกขึ้นไบนอน เพียงชั่วครู่ชิตก็หลับไปด้วยความเหนื่อยอ่อน

ไผ่ลู่ลม

วันเสาร์หลังจากที่ชาติได้รับประทานอาหารแล้ว ชาติก็คว้ามัดเล่มเชือกถือติดมือเดินออกจากบ้าน ชาติเดินไปตามถนน เลาะริมคลองลิกเข้าไปและผ่านบ้านคนที่รู้จักกันดีที่ละบ้าน ๆ

“ถือมัดถือพร้าจะไปไหนกันแน่เข้าหือ เจ้าชาติ” ป้าสายทักทาย

“ไปบ้านลุงตาลครับ”

“เออ...ชาติ ไฉ่มัดพร้าอะ ถือให้มันดี ๆ หน้อย ถือแกว่ง ๆ อย่างนั้นข้าละหวาดเสียว” ป้าสายเตือนชาติด้วยความหวังดี

“ครับ” แล้วชาติก็ยิ้มให้ป้าสายผู้ใจดีก่อนเดินทางต่อไป

เกือบจะพ้นแนวสวนหนาทึบเพื่อไปสู่ทุ่งนากว้างใหญ่แล้ว โนน...บ้านลุงตาล ล้อมด้วยกอไผ่และต้นสะแกแลเห็นอยู่ลิบ ๆ ชาติรีบสาวเท้าก้าวเดินต่อไป แต่เหมือนชาติเพิ่งจะคิดอะไรได้ ชาติหยุดก็อยู่กับที่ ส่วนสายตาก็กวาดมองไปรอบ ๆ ด้วยความระแวง

ท้ายใจดี ถึงจะรอดพ้นสายต้าย้ายด้ากับอ้ายต่าง หมาบ้านลุงเสริม เราจะต้องผ่านมันเสียด้วย อ้ายสองตัวนี้ร้ายนัก พิษสงในทางไล่กัดคน ไม่มีหมาบ้านไหนดุเท่าเทียม ชาติครุ่นคิดอยู่คนเดียวด้วยความวิตก จนมือขวาของชาติเริ่มมีเหงื่อไหลซึมเปียกขึ้น

นี่ถ้ามันเกิดเห็นเรา แล้วมันจะกระโจนเข้าใส่ เราก็จะเอามัดแพนหัวมัน แต่อ้ายอีกตัวละ ถ้าพาดมันไม่ทัน มันคงกัดเราถลึงแน่ ตัวมันใหญ่ชะด้วย อ่า...ได้การนั้นก่อนไม่ ถือมันทิ้งมิดทิ้งไม่เลย เอ แล้วถ้ามันวิ่งเข้าข้างหน้าตัวข้างหลังตัว เราจะทำยังไง กลับบ้านดีกว่ามั้ง แหม แต่เราก็เดินมาจนจะถึงแล้วนี่ ถึงขณะนี้ชาติก็ยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะทำยังไง

ชาติเพ่งมองไปข้างหน้าอีกครั้ง ถ้าเราวิ่งไปถึงสะพานเล็ก ๆ นั้นได้ก่อนที่เจ้าสองตัวจะวิ่งสวนออกมาจากบ้านลุงเสริม ก็เป็นอันว่าปลอดภัย แต่ถ้าวิ่งไม่ทันถึงสะพาน มันก็เกิดเห็นเสียก่อน ก็แผ่นหินต้นมะขามต้นนั้นไปเลย ได้การ เป็นใจก็เป็นกันวะ ชาติวางแผนไว้อย่างนั้น แล้วเริ่มออกวิ่งไปทันที

ส่วนอ้ายด้ากับอ้ายต่างซึ่งกำลังนอนหมอบอยู่หน้าบ้านก็แสนจะหูดและงมูกไว เพียงเสียงฝีเท้ากระทบดินตึก ๆ หูของมันก็กระดิกตั้งขึ้น

จับพลันมันทั้งสองก็พุ่งตัวออกจากบ้าน พร้อมกับเสียงเท้ากรไชกอย่างคร่ำครวญ

ยายสองตัววิ่งควมเข้ามาจนผ่านทุ่งดินพุง ขาดิวิ่งพุ่งเข้าไปหา เรียกว่าใครมาเห็นภาพตอนนี้เข้าก็คงนึกว่าเจ้าขาดินมันกล้ำจริง ๆ แต่ในความจริงแล้ว ขาดิกำลังวิ่งห่อเติมเหยียดเพื่อให้ออกสู่สนามไม้ข้างหน้า ก่อนเจ้าสองตัวจะมาถึงต่างหาก

ขาดิรู้สึกว่าการวิ่งครั้งนี้เป็นการวิ่งที่เร็วที่สุดในชีวิต แต่ถึงกระนั้นก็ยังช้ากว่าเจ้าสองตัวนั้น ขาดิหมดหนทางจึงตัดสินใจทิ้งมิดทั้งไม้ แล้วกระโดดป็นปายขึ้นต้นมะขามทันที

ขาดิรู้สึกว่ามิลมเย็นวูบผ่าน เพราะยายสองตัวกระโจนเข้าใส่ไล่จับเฉียดกันไปมา นี่ถ้าขาดิช้ากว่านี้เพียงนิดเดียวคงเสร็จมันแน่ ขาดิหลบหายใจจนตัวโยนอยู่บนคบไม้ ในขณะที่ยายสองตัวกำลังเท้าและตะกุกตะกายอยู่ที่โคนต้นมะขาม

"เฮ้ย ยายดำ ยายดอก มานี่" เสียงลุงเสริมวดวลั่น ทำให้มันทั้งสองถึงกับหวาดกลัวด้วยความกลัว แต่สำหรับขาดินนั้นเหมือนได้ยินเสียงจากสวรรค์

"อ้าว ยายขาดิ เอ็งจะไปไหนวะ ไหวถึงฝนขึ้นไปทะเลสูงลิบเชียวะ"

"ผมจะไปหาลุงตาลครับ ลุงช่วยผมหน่อยเถอะ ไล่ยายสองตัวนั้นให้ผมด้วยนะลุง"

ขาดิเดินข้ามสะพานไม้ผ่านบ้านลุงเสริมไปนานแล้ว และขณะนี้ขาดิกำลังเดินอยู่กลางทุ่งกว้าง เขาได้กลิ่นดินแห้งลอยมาปะทะจมูก ขาดิยังคงเดินเลาะไปตามคันนาแข็งกระด้างเพราะขาดิน้ำ ผืนดินในบางตอนก็มีสภาพแฉะแฉงเพราะขาดิน้ำเช่นกัน แต่ในบางแห่งผืนดินเต็มไปด้วยขี้ข้าวด้วนกุดเหลือค้ำเป็นหย่อม ๆ

"ลุงครับ ๆ"

"เออ ยายอยู่นี่ไรวัย" เสียงของลุงตาลดังอยู่ที่ไต้ร่มไผ่ไม่ไกลนัก

"สวัสดีครับลุง" ขาดิเอามือทาบรักแร้และยกมือไหว้

"เออ ไปงมมาใจถึงมาถึงนี้ได้ละ" ลุงตาลพูดพลางก็เดินออกมาจากข้างกอไผ่ซึ่งลุงกำลังตัดต้นไม้อยู่

"ผมจะมาขอไม้ไผ่จากลุง ลัก ๔-๕ ปล้องครับ"

"เอาเลย แต่เอ็งทำไมไม่ไปขอที่บ้านยายทิดสุหรือบ้านยายทิดหยวกละ จะได้ไม่ต้องออกมาไกลถึงนี่" ลุงพูดด้วยน้ำเสียงอารมณ์ดี

"ก็อยากจะขอเขาเหมือนกัน แต่แม่ห้ามเอาไว้ แม่บอกว่าสองบ้านนั้นมียาพิษเหาข้าวทลามาขาย ต้องใช้ไม้ไผ่มาก จึงไม่อยากให้ผมไปรบกวนครับ"

"เออก็ดีเหมือนกัน แต่เอ็งจะเอาไปทำอะไรละ"

"ผมจะเอาไปทำแจกันใส่ดอกไม้ไปส่งครูครับ"

"ฮ้า มันทำได้ด้วยหรือวะ ข้าไม่เคยเห็น"

“ทำได้อี” แล้วชาติก็อธิบายให้ลุงฟังว่าตอนแรกเขาเองก็คิดจะซื้อแจกันที่วางขายตามตลาด มาจัดดอกไม้ แต่ครูชิตชมเสนอแนะว่าไม่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องซื้อ หากใครคิดทำแจกันเองด้วย วัสดุที่มีอยู่ เช่น ขวด กระป๋อง หรือภาชนะอื่นๆ ก็เอามาแทนได้ เขานึกถึงกระบอกลูกไม้ไผ่ จึงเดินทางมาหาลุงศาลเพื่อจะขอเอาไปทำเป็นแจกัน

“ไมยากหรอกครับ ปากแจกัน ไม่ไผ่จะปาดเฉียงหรือตัดตรงก็ได้ ขอให้แจกันมีข้อที่ไม่ทะลุก็แล้วกัน” ชาติพูดด้วยความมั่นใจ

“แล้วพวกดอกไม้เครื่องมือเครื่องใช้เอ็งมีพร้อมแล้วหรือ”

“ผมมีพร้อมแล้ว ไม่ว่าจะเป็นใบไม้ ดอกไม้ ลวด มัด กรรไกร หรือคีมตัดลวด ของพวกนี้ลุงไม่ต้องห่วงผมหรอกครับ แต่ลุงครับ”

“อะไรอีกล่ะเอ็ง”

“คือ คือ”

“คืออะไรวะ อ้ายังอยู่ได้พูดมาเลย หรือเอ็งจะไล่เงินลุงอีก”

“ไม่ใช่เรื่องเงินครับ จำเรียงฝากให้ผมมาขอไม้ไผ่จากลุงด้วยอีกคน จำเรียงเขาจะเอาไม้ไผ่ไปทำที่บังอาหารกับที่เก็บของจดหมายครับ”

“ปิดได้ นึกว่าเรื่องอะไร ของแค้นที่ทำไมลุงจะให้หลานๆ ไม่ได้” โบหน้าและน้ำเสียงของลุงยังเข้มแข็งอย่างใจดี

“เอ้อ ลุงครับ แล้วเมื่อกี้ลุงกำลังทำอะไรอยู่ครับ”

“ข้ากำลังตัดไม้เอาไว้ทำแอก อ้ายอันที่มีอยู่มาน่าลึงจะผุแล้ว”

“ตัดต้นแก่ๆ ไม่ได้หรือครับ”

“เอ็งไม่รู้อะไร จะทำแอกเอาไว้ใช้ไถนา มันต้องตัดต้นไผ่ตั้งแต่มันยังอ่อน ตัดวันละเล็กละน้อย ต้องพยายาม ต้องอดทน พอมันเข้ารูปและต้นแก่เต็มทีก็ตัดมันมาใช้ประโยชน์ได้เลย อ้ายที่จะไปตัดตอนแก่แล้วนะมันตัดยาก”

“อ้อ อย่างนี้โยโหม่ที่ครูของผมเคยบอกว่าไม้อ่อนตัดง่าย ไม่งัดตัดยาก”

“เออๆ อยู่นั้นแหละ แต่หม่อเอ็งนะ เอ็งรู้ไหม ข้าไม่อยากจะคุย อ้ายต้นไผ่นั้นนอกจากมันจะให้ประโยชน์เยอะแยะแล้ว มันยังให้ความรู้กับเราด้วยนะ”

“มันเป็นครูด้วยหรือครับ”

“เออ มันเป็นครู แต่ไม่ใช่ครูแบบของเอ็งที่โรงเรียนนะ คือยังอี เอ็งเคยเห็นลมพายุไหม เวลามันพัดแรงๆ นะ อ้ายต้นไม้ใหญ่ที่ยืนต้นเดี่ยวๆ นะ บางต้นล้มไม่พ้นท่าเลย แต่ต้นไผ่นี้มันขึ้นกันเป็นกอ แม้ต้นมันจะเล็ก มันก็รักรใครสามัคคีเกาะกันแน่นเลย พายุมาแรงแค่ไหน กอไผ่ก็ค้อมไม่เคยโค่น คนก็เหมือนกัน ถ้าพายุคือศัตรูมาบุกรุกประเทศชาติ ประชาชนคือต้นไม้ที่สามัคคี

ไม่แตกแยก ไม่แบ่งเขาแบ่งเรา รับรองอ้าย
ชาติเอ๋ย ไม่มีใครทำอะไรเราได้ นี่ละ ข้า
ถึงบอกว่าเป็นครูสอนเราทางอ้อม"

ลุงดาลเล่าไปพร้อมกับทำท่าทาง
ประกอบจนชาติตื่นเดินตามไปด้วย

"เอ้า ข้าฝอยเสียนาน เอ็งรอข้า
เดี๋ยวละ เดี่ยวข้าจะเลือกต้นงามๆ แล้ว
ตัดให้เอ็ง ส่วนที่เหลือข้าจะเอาไว้ใช้"

จากนั้นลุงดาลก็จัดการตัดต้นไม้
และแบ่งเป็นปล้องๆ ให้ชาติตามที่ชาติขอ

"ชาติทำไมเอ็งไม่ชวนเจ้าชิตมันมา
ด้วยละ บุญของเอ็งนะนี่ที่เอ็งไม่โดนอ้ายคำ
กับอ้ายต่างพิศเคา ต่อไปเอ็งจำไว้ ถ้าจะ
ไปไหนแล้วรู้ว่าต้องเจอหมาคุ เอ็งจะต้องมี
ผู้ใหญ่มารับเป็นเพื่อน หรือว่าถ้าจำเป็นจริง ๆ
เวลาเจอหมาตัวต่อตัวก็อย่าหันหลังวิ่งหนี
เพราะยิ่งหนีมันยิ่งไล่ ต้องหันหน้าสู้ ไม่ไปสู้
แบบไปกัดกับหมานะ" ลุงหั่วเราะทีๆ แล้วพูด
ต่อ "สู้โดยมีไม้ที่แข็งแรงอยู่ในมือ ยิ่งถ้ามี
ก้อนหินก้อนดินด้วยยิ่งดี หมานี่มันกลัวอาวุธ
ขว้างมากกว่าอาวุธตี แต่ถ้าจะให้ดี ต้องมี
ทั้งสองอย่าง และดีที่สุดก็คือต้องมีผู้ใหญ
มาด้วย แล้วอ้ายมีดพร้า ที่หลังไม่ต้องเอา
มา เดิน ๆ วิ่ง ๆ สัมไปมันจะบาดมันจะแทง
เอ็งเข้า" ลุงดาลให้ข้อคิดและตักเตือนชาติ
เมื่อชาติเล่าถึงการเดินทางเมื่อขามา

กลางวันนั้นชาติกินข้าวที่บ้าน
ลุงดาลพร้อมกับบ้านวลด้วยความเอร็ดอร่อย
ก่อนที่ลุงดาลจะเป็นเพื่อนเดินทางฝ่าเปลว
แดดไปส่งชาติ จนพ้นบ้านลุงเสริมซึ่งมีอ้าย
คำกับอ้ายต่างยืนรอต้อนรับอยู่ที่เชิงสะพาน

ชีวิตอย่างตันกล้วย

อ้ายโต้งแก๊งค์คอซันเสียงดัง “โอ๊ก อี โอ๊ก โอ๊กกก...” แซ่กับอ้ายแจ้หนุ่มแก๊งค์คอซันเสียงดัง “เอ๊ก อี เอ๊ก เอ๊กกก...” ดังแว่วลอยมาแทนเสียงนาฬิกาที่บอกเวลาเดือนคนทั้งหลายซึ่งกำลังนอนหลับอยู่ให้รู้ว่าอีกไม่ช้าฟ้าจะสว่างแล้ว

พ่อพายเรือออกจากบ้านไปตั้งแต่ลูก ๆ ยังไม่ตื่น ส่วนแม่กำลังรีบเร่งทำกับข้าวเพื่อเตรียมไปขาย

“ชิต ชาดิ จำเรียง ตื่นเดอะ” แม่ส่งเสียงเรียกลูกทั้งสามอยู่ที่ชานบ้าน

“ชออีกเดี่ยวนะแม่” จำเรียงส่งเสียงอู้ อี้ ในขณะที่ชิตและชาดิลุกขึ้นมาจากที่นอนโดยไม่ติดเอื้อน

“ชิตเอ๊ย ยกหม้อข้าวนี้ไปชานน้ำให้แม่หน่อย” แม่เรียกชิตเพราะเห็นชิตเป็นคนแข็งแรงที่สุด

“ชาดิ ดูเตาเอาไว้อย่าให้ไฟดับนะลูก...”

กลิ่นแกงปลาของแม่ลอยมาทำให้ชาดิถึงกับกลิ่นน้ำลาย มันหอมกว่ากลิ่นควันจากคันทินเป็นไหน ๆ ชาดิคิดอย่างนั้น ชาดิเลยสายตาจากเตาไฟแหงนขึ้นไปบนฟ้า ทำไมนะเราถึงจะรู้ว่าบนฟ้ามีดาวทั้งหมดกี่ดวง บนฟ้าสูงขึ้น ๆ มันจะไปสิ้นสุดที่ไหน บนดาวแต่ละดวงจะมีมนุษย์ต่างดาวอยู่หรือเปล่าหนอ

แต่ครูที่สอนเรื่องจักรวาลและอวกาศเคยบอกว่ายังพิสูจน์ไม่ได้ว่ามีมนุษย์อาศัยอยู่บนดาวหรือถ้าเกิดมีละ หน้าตาจะเหมือนกับเราไหมนะ จะดุหรือใจดี ถ้าสู้กันเราจะสู้มันได้หรือเปล่า ชาดิคิดไปเรื่อยตามประสาหนังสือการ์ตูนขึ้นสมอง

“ชาดิ เหมือนอยู่นั้นแหละ ไฟจะดับอยู่แล้ว เห็นไหม” เสียงแม่ดูทำให้ชาดิถึงกับสะดุ้งจริงของแม่ ผลอดนิดเดียวไฟเกือบมอดหมด ชาดิหยับคันทินใส่เตา เป่าลมใส่กระบอกลม เร่งไฟลุกขึ้นดังเดิม

“จำเรียง ๆ ลูกมาช่วยที่เตาหน่อย ไม่ได้ยินรีใจ” แม่เรียกจำเรียงเป็นครั้งที่สอง และครั้งนี้จำเรียงก็ลุกขึ้นจากที่นอนมาช่วยแต่โดยดี

บิตแจวเรือบรรทุกข้าวและเกลือไปส่งแม่ที่ท่าเรือฝั่งตรงข้ามตั้งแต่เช้า เมื่อกลับมาถึงบ้าน และกินข้าวกับน้องๆ แล้ว บิตก็แจวเรือไปส่งน้องอีกเที่ยวหนึ่ง จากนั้นบิตก็ตระเวนรับคนทิ้งสองฝั่งที่ไปอยู่ทำงานตามปกติของทุกวัน

แต่สิ่งหนึ่งที่บิตเริ่มมองเห็นก็คือการแจวเรือรับคนนับวันจะลำบากมากขึ้น เนื่องจากมีเรือจ้างเกิดขึ้นหลายลำ ระยะเวลาๆ บิตจึงหันไปทำงานหาเงินด้วยการรับจ้างขึ้นคันมะพร้าว อีกอาชีพหนึ่ง ซึ่งก็มีส่วนทำให้บิตหาเงินได้มากขึ้น

ส่วนชาติและจำเรียงนั้นเมื่ออยู่โรงเรียน เด็กทั้งสองก็ตั้งใจเรียนหนังสือ โดยไม่เคยทำความผิดหวังให้กับพ่อแม่หรือครูผู้สอนเลย ชาติเป็นเด็กที่เรียนค่อนข้างดี ประกอบกับมีความขยันหมั่นเพียรจึงทำให้ชาติสอบได้ที่ดีกว่าเพื่อนๆ ซึ่งอยู่ชั้นเดียวกัน ส่วนจำเรียงเป็นเด็กที่เรียนดีจะมีชื่อเสียงอยู่นิดหน่อยก็ตรงที่จำเรียงมีความขยันน้อยกว่าชาติเท่านั้น

“จำเรียง ครูเขาบอกว่าลูกนะ ถ้าขยันอีกสักนิดก็จะดีหรอก ขยันหน่อยซิลูก” แม่ก็พูดกับจำเรียงอย่างนี้เสมอ

ในระหว่างการเรียนการสอนชั่วโมงหนึ่ง

“เอ้าไหนด ใครลองบอกครูซิว่าประโยชน์ของดินกล้วยมีอะไรบ้าง” ครูบิตชมถามเด็กนักเรียน

“หนูขออนุญาตตอบค่ะ ๆ ๆ” ทั้งยกมือทั้งแย่งกันพูดจนเอะอะไปทั้งห้อง

“ตอบทีละคนซิจะ เอ้า เพลิน ตอบมาอย่างหนึ่ง”

“ดินเอาไว้เลี้ยงหมูค่ะ” เพลินยิ้มด้วยความภูมิใจ

“ถูกต้อง นอกจากดินเอาไว้เลี้ยงหมูแล้ว ทำอะไรได้อีกจะ”

“ทำกระถางวันลอยกระถางครับ” “เอากาบกล้วยไปสลักโนจานศพค่ะ” “เอาไว้ใช้เวลาเล่นน้ำครับ” เด็กแต่ละคนตอบโดยไม่ซ้ำกัน

“เอ้าพอแล้ว ดีมาก แล้วส่วนอื่นๆ ของดินกล้วยล่ะทำอะไรได้อีก” เอ้าไหนดจำเรียงตอบครูหน่อยซิ”

“หน่อเอาไว้ปลูก ลูกเอาไว้กิน กาบและก้านแห้งเอาไว้ทำเชือกผูกของ ใบตองสดเอาไว้ห่อของ” จำเรียงพูดเร็วปรือ

“พอแล้ว ๆ ๆ” ครูบิตชมห้ามแล้วห้ามอีก พร้อมทั้งยิ้มให้ด้วยความเอ็นดู

“คนละคำตอบเท่านั้นนะคะ เอ้าต่อไปใครว่าเอาไปทำอะไรได้อีก”

“ใบตองสดเอาไว้ห่อขี้เถ้าขี้มูลครับ” “ใบตองแห้งเอาไว้ทำกระถางใส่ขนมแข่งค่ะ” “ผมเคยเห็นพ่อผมเอาใบตองไปผวนขายสุบด้วยครับ”

เด็ก ๆ ยังคงค้นหาคำตอบที่ไม่ซ้ำกันต่อไปด้วยความสนุกสนาน

“เป็นอันว่าเธอทุกคนรู้แล้วว่าต้นกล้วยนั้นมิประโยชน์มาก แต่ก็มิบางคนเอาใบตองแห้งไปห่อยามวนสุบซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพโดยเฉพาะโรคมะเร็งที่ปอด ซึ่งคนสูบบุหรี่ต้องล้มตายไปแล้วมากมาย ถ้าเธอรักชีวิตก็อย่าริอ่านสูบบุหรี่ ถ้าใครมีพอสับบุหรี่ยี่สิบห้าหรืออะไร ก็ลองซื้อหรือให้พ่อเลิกสูบบุหรี่ หรือให้สูบน้อยลง” ถึงตอนนี้นักเรียนต่างฟังด้วยความตั้งใจ

“เอาละเมื่อทุกคนรู้ประโยชน์ รู้คุณค่า รู้จักนำส่วนต่างๆ ของต้นกล้วยไปใช้แล้ว พวกเราทุกคนก็จะทดลองนำใบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของต้นกล้วยมาทดลองทำกระทง ๖ มุมกันในชั่วโมงหน้า”

แล้วคุณครูอิศรมก็เสนอแนะว่าการตัดใบกล้วยจากต้นกล้วยนั้นไม่ควรตัดจากต้นที่ยังเล็ก ควรตัดจากต้นกล้วยที่เจริญเติบโตมากแล้ว แต่ควรระวังอีกเหมือนกันในเรื่องการเลือกใบ คือไม่ควรตัดใบอ่อนที่ยอด เพราะอาจจะทำให้กล้วยเน่าตายได้ นอกจากนี้ควรระวังไม่ให้ยางกล้วยเปื้อนเสื้อผ้า เพราะจะซักไม่ออก

“โหน ที่บ้านใครปลูกกล้วยบ้าง” คุณครูอิศรมเอ่ยถาม เด็กๆ ยกมือขึ้นเกือบครึ่งห้อง ส่วนที่เหลือนั้นเงียบเพราะที่บ้านไม่ได้ปลูกกล้วย

“บ้านใครไม่ปลูกก็ไม่เป็นไร ใครจะนำใบตองสดมาฝากเพื่อนๆ ได้บ้าง”

“ผมครับ หนูค่ะ” หลายๆ เสียงต่างยืนยันแข็งขัน

หลังจากที่ตกลงกันได้แล้ว ครูก็ทบทวนให้รู้ว่าจะต้องนำอะไรมาอีกบ้าง อุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น กรรไกร มีด ไม้กลัด ซึ่งต่างคนต่างก็จะช่วยกันหามาเพื่อนำมาใช้ร่วมกัน

ระฆังบอกเวลาเลิกเรียนแล้ว เด็กๆ เริ่มทยอยกันกลับบ้าน บ้างก็เดินไปตามทุ่งนา บ้างก็เดินเลี้ยวไปยังหมู่บ้านในตลาด บ้างก็ลงเรือซึ่งมารอรับอยู่ริมฝั่ง

การผจญภัย

"แม่จ๋า วันนั้นะ ที่ห้องเรียนของหนูสนุกกันใหญ่เลยละ" เจียบไม่มีใครถามต่อ

"ไม่มีใครฟังหนูพูดเลย" จำเรียงกระแทกเสียง ใบหน้าก็เริ่มจ้ำอเมื่อเห็นทุกคนมัวแต่ก้มหน้าก้มตาเอาแต่กินข้าว

"ฟัง ฟังอีลูก" ทั้งพ่อทั้งแม่พูดขึ้นพร้อมกัน

"เฮ้ไหนด เป็นยังไร เล่าไปเลย" แม่พูดอย่างเอาใจ

จำเรียงเล่าถึงการแย่งกันตอบเรื่องตลกด้วยให้ทุกคนในวงข้าวฟังอย่างสนุกสนาน และเมื่อจำเรียงเล่าจบ พ่อก็พูดกับลูกๆ ว่า

"ชีวิตของตลกกลัวย่นเป็นชีวิตที่มีค่า เพราะมันเกิดมาก็ให้ประโยชน์แก่คนได้ทุกส่วน คนเราก็เหมือนกันนะ เกิดมาแล้วก็ควรรู้จักทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นบ้าง มิฉะนั้นชีวิตของเราก็จะมีค่าน้อยกว่าตลกกลัวย่อยอีก แล้วอีกอย่างถ้าเราเป็นฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากใคร เราก็ไม่ควรลืมผู้มีพระคุณผู้นั้นด้วย"

หลังจากที่ทุกคนกินอาหารมื้อเย็นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชิต ขาดิ และจำเรียง ต่างก็ช่วยแม่ล้างจานและข้าวของเครื่องใช้ที่แม่นำกลับมาจากการขายข้าวแกงที่ทำเรือเหมือนอย่างเคย

จากนั้นเด็กแต่ละคนก็ทยอยกลับไปเล่นก่อนที่จะแยกย้ายกันไปทำหน้าที่ของตน

"พี่ๆ" ขาดิเรียกพี่ชาย ขณะที่ชิตกำลังขอยืมหนังสือของขาดิมาอ่าน

"มีอะไรหรือขาดิ"

"คือยังงี้ พี่ช่วยฉันหน่อยได้ไหม เวลาที่ไปขึ้นมะพร้าวแล้วเจอأيลูกเสียๆ ที่เจ้าของเขาไม่เอาแล้ว ขอมาให้ฉันซักลูกนึ่งนะ"

"มะพร้าวเสียๆ จะเอาไปทำไม กินก็ไม่ได้ ขายก็ไม่มีใครเขาซื้อ"

"เดะนะ เามาฝากลูกนึ่งก็แล้วกัน แต่ถ้าหลายๆ ลูกก็ดี ฉันจะเอาไปฝากเพื่อนด้วย"

ชิตรับปากน้องชายอย่างง่ๆ พร้อมกับบอกกับขาดิว่าพุ่มนี้บ่าจะไปขึ้นมะพร้าวที่สวนลุงทอง แล้วจะขอมะพร้าวแห้งมาให้

ไม่มีใครรู้ว่าชาติจะเอามะพร้าวแห้งที่เสียแล้วมาทำไม นอกจากชาติเท่านั้นเองที่รู้ว่าเขาจะนำมันมาปอกกามะพร้าวออก ถัดด้วยกระดาดทรายให้เรียบ เอาเสี้ยนเสี้ยนกะลาทางส่วนบนทิ้ง ทำความสะอาดข้างใน เเจาะรูทั้งสองข้างพอเอาไม้สอดเข้าไปให้พอดี เอาตะปูติดที่ปลายไม้กันหลุด เท่านั้นก็จะเป็นกระบวยตักน้ำได้อย่างดี ทีนี้ละแม่จะต้องดีใจที่เราสามารถทำของมาให้แม่ใช้ได้

“ยี่มอะโวหรือชาติ” ชิดทักขึ้นเมื่อเห็นชาตินั่งตาลอยแล้วยี่มอยู่คนเดียว

“ที่คอยดูฝีมือของจันก็แล้วกัน” ชาติไม่ยอมเฉลยปัญหา ได้แต่ตอบที่ขายเป็นนัยๆ

หลายวันต่อมา ชาติก็ทำการบวชตักน้ำเสร็จ และหลังจากที่ชาตินำผลงานส่งครูชิตชมแล้ว ครูก็อนุญาตให้ชาตินำผลงานกลับมาบ้านได้ ชาตินำกระบวยมาให้แม่ใช้ตักน้ำในครัว แม่ดีใจมากและชมเชยไม่หยุดปาก ส่วนจำเริญนั้นแม้จะไม่มีผลงานเหมือนอย่างชาติ แต่ฝีมือการทำกระตงของจำเริญที่ฝึกฝนมาจากโรงเรียนมีความละเอียดประณีตตามยิ่งขึ้นก เวลาที่จำเริญช่วยแม่ทำการทอใส่ห่อหมกไปขาย จึงเรียกร้องความสนใจจากผู้ซื้อได้มากกว่าใครๆ

“ขนมกิดี อาหารกิดี แม้ว่าจะอร่อยมีประโยชน์ แต่ถ้าใส่จานทอที่ไม่สะอาด ขาดความสวยงามก็ไม่ดึงดูดความสนใจของคนซื้อ คนก็เหมือนกัน ถึงคนคนนั้นเป็นคนดี แต่ถ้าแต่งกายสกปรกรกรุงรัง ใครเห็นใครก็ไม่ไว้วางใจไม่กล้าคบหา เพราะฉะนั้นเราทุกคนจะต้องสนใจ ให้ความสำคัญทั้งสิ่งที่มองเห็นได้ภายนอกและสิ่งที่แอบซ่อนอยู่ภายใน แต่พวกเราทุกคนก็ต้องระมัดระวัง อย่าสนใจแต่เรื่องภายนอกสิ่งตกแต่งมากจนเกินไป”

ครูชิตชมชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปะงานประดิษฐ์ว่ามีประโยชน์แก่ชีวิต และแถมยังเป็นข้อคิดที่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงตัวเองได้อีกด้วย คำพูดของครูชิตชมตอนแรกจำเริญก็มิได้ให้ความสำคัญมากนัก แต่เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อแม่กลับจากขายข้าวแกง และเล่าเรื่องที่คนมาซื้ออาหารของแม่ให้จำเริญฟัง จำเริญจึงเริ่มเข้าใจ พร้อมทั้งจดจำคำพูดตัวเองไม่ได้ที่หลายสิ่งหลายอย่างที่ครูพูดแล้ว ตัวเธอไม่ต้องใจฟังเท่าที่ควร

“แหม แม่แหวน ห่อหมกก็อร่อย แดมทำการทอชะสวยงาม น่าซื้อน่ากินจังเลย”

“กระตอใส่มะโยยฝีมือจันหอรอก ลูกสาวคนเล็กของจันเป็นคนทำเกือบทั้งนั้นแหละค่ะ” แม่ตอบด้วยความภาคภูมิใจ ก่อนขายห่อหมก ๓ กระตงสุดท้ายไป

วันนี้แม่ขายข้าวแกงได้ดีเป็นพิเศษ แม่จึงเตรียมเก็บของกลับบ้านเร็วกว่าปกติ ในขณะที่แม่ฝนกำลังตั้งเต้าต้มมาแต่ไกล

เมื่ออยากจะรอกกลับบ้านพร้อมกับชาติและจำเริญ แต่ด้วยความที่เป็นห่วงบ้าน จึงทำให้แม่ต้องเรียกชิดช่วยขนของรีบแม่ไปส่งบ้านก่อน โดยแม่ได้สั่งกำชับให้ชิดรอรับน้องๆ ให้ได้หลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว

เมฆหนาลอยมาทำให้ฟ้ามืดลอบไปทันทีทั้ง ๆ ที่ยังมีแดดจางอยู่เมื่อครู่นี้ ลมเย็นซัดพัดเอื่อย ๆ เริ่มพัดโหมรุนแรงจนต้นไม้ริมน้ำเอนลู่และหักโค่น ผิวน้ำที่ราบเรียบเป็นระลอกเล็ก ๆ เริ่มปั่นป่วนเป็นคลื่นลูกใหญ่ซัดฝั่ง แล้วฝนหนาเม็ดก็เทกระหน่ำลงมาพร้อมกับเสียงฟ้าร้องฟ้าผ่าอย่างน่ากลัว

เด็ก ๆ แต่ละคนวิ่งหนีฝนกลับบ้านกันจ้าละหวั่น ชิตชะเอ้อครองน้องสองคนด้วยความเป็นห่วง ชั่วครู่ขาดึกกับจำเรียงก็วิ่งฝ่าฝนมายังเพิงท่าเรือริมน้ำ

“หนาวจังเลยพี่” ขาดิพูดคางสั่น

“หิวจังเลยพี่”

“ฉันกลับบ้านกันเลยไหม”

“กลับก็กลับ” จำเรียงตอบรับ แต่ดวงตาที่มองไปยังคลื่นกลางแม่น้ำนั้นเต็มไปด้วยความหวาดหวั่น

เรือจ้างลำน้อยพุ่งออกไปจากท่าแล้ว สองมือของชิตจ้องจางฝ่าพายุคลื่นลมคืบไปข้างหน้าอย่างช้า ๆ บางครั้งพายุก็กระชากเรือจนเหวี่ยง บางคราวลูกคลื่นก็ปะทะทะลักเข้าเรือเอียงวูบวบ ตอนอยู่กลางแม่น้ำ ขาดิซึ่งนั่งอยู่ตรงหัวเรือก็ช่วยพายสุดแรง สองมือของจำเรียงเกาะแคมเรือแน่น ด้วยเรือท่าที่จะพลิกคว่ำหลายครั้ง ส่วนชิตนั้นเหนื่อยที่สุดกว่าใคร ๆ

“พี่ ให้ฉันแจวแทนบ้าง” ขาดิเตะโกนแข่งกับพายุฝน พลาจได้ตัวไปยังท้ายเรือหวังช่วยพี่
 “ไม่ต้องขาดิ นิ่งเฉยๆ เดี่ยวเรือคว่ำ” ขาดิเตะโกนร้องเสียงหลง แล้วเรือก็เอียงวบพลิก
 คว่ำลง

ขาดิเตะเกียกตะกายว่ายน้ำเข้าไปหาจำเรียงซึ่งว่ายน้ำยังไม่แข็ง แล้วพามาเกาะยังท้ายเรือ
 ส่วนขาดิซึ่งว่ายน้ำแข็งแกร่งกว่าคว่ำหัวเรือเกาะไว้แน่น ปากก็เรียกหาน้องลั่น
 แล้วมือที่แข็งแรงก็เอื้อมมาจุดเด็กทั้งสามขึ้นจากน้ำทีละคนๆ
 พ่อฉันเอง จำเรียงถึงกับร้องไห้โฮด้วยความดีใจ

รักกันได้เถิด

แม่หมู่บ้านสองฝั่งน้ำกว้างใหญ่จะอยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก แต่วันเวลาผ่านไป ความแตกต่างในด้านชีวิตความเป็นอยู่กันวันจะยิ่งห่างไกลกันมากขึ้นทุกที

ฝั่งบ้านของชาติและจำเรียง พื้นที่ริมขอบน้ำเป็นส่วน แต่ลึกเข้าไปกลับกลายเป็นท้องทุ่งนาที่กว้างใหญ่ไกลสุดลูกหูลูกตา และน้ำจากแม่น้ำไหลผ่านลำคลองเข้าไปไม่ถึง บ้านเรือนที่ปลูกกันอยู่ก็ยังมีไม่หนาแน่น การเดินทางไปไหนมาไหนก็ยังใช้การเดินและพายเรือ เพราะไม่มีถนนตัดผ่าน ยามค่ำคืนก็ต้องใช้ตะเกียงตามไฟเนื่องจากไม่มีไฟฟ้าใช้

ส่วนหมู่บ้านฝั่งตรงข้ามเริ่มมีพร้อมทุกสิ่ง ที่ว่าการอำเภอ โรงเรียน ตลาด สถานีอนามัย ไฟฟ้าที่สว่างไสว ถนนตัดมาจากถนนใหญ่ รถยนต์ และอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่ฝั่งบ้านของชาติกับจำเรียงไม่มี

แต่เด็กทั้งสองฝั่งน้ำที่มาเรียนร่วมกัน ณ โรงเรียนแห่งนี้ แม้จะมาจากสองฝั่งที่แตกต่างกัน ความแตกต่างกันนั้นก็อาจแบ่งแยกความรักความสามัคคีของนักเรียนในโรงเรียนนี้ออกจากกันได้ นอกเสียจากเดชฤทธิ์ ลูกชายของข้าราชการที่อำเภอคนหนึ่งเท่านั้น

เดชฤทธิ์ เป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนของชาติ ซึ่งไม่ชอบคนฝั่งตรงข้ามนัก โดยเฉพาะชาติ ซึ่งเรียนเก่งกว่าเดชฤทธิ์เกือบทุกวิชา

หลายครั้งที่ชาติโดนเดชฤทธิ์ทำทนายชนทะเลาะวิวาท แต่ทุกครั้งชาติก็หลีกเลี่ยงไม่ตอบโต้ การกระทำของชาติเช่นนี้แทนที่จะทำให้เดชฤทธิ์เลิกราท้าด้อยท้าตี ตรงกันข้ามกลับยิ่งทำให้เดชฤทธิ์ได้ใจมากขึ้น

หลังรับประทานอาหารกลางวันแล้ว เด็ก ๆ จะวิ่งเล่นกันตามบริเวณโรงเรียน แต่มุมหนึ่งนั่นคือได้ะปิงปองอันเป็นที่ประลองความสามารถ และขณะนี้ชาติกับเดชฤทธิ์กำลังเผชิญหน้ากันอยู่คนละด้าน

ว่าโดยฝีมือแล้ว เดชฤทธิ์เก่งกว่าชาติ ไม้ตี พ่อก็ซื้ออย่างดีมาให้ใช้ จะมีอยู่อย่างหนึ่งที่เป็นจุดอ่อนของเดชฤทธิ์ก็คือความเป็นเด็กมุกทะลุและใจร้อน ส่วนชาตินั้นแม้ฝีมือจะด้อยกว่า ไม้ตีก็ใช้ไม้ทำเอง แต่ชาติเป็นคนใจเย็นและสุขุมกว่าเดชฤทธิ์มากนัก

“เฮ้า เอ็งเสิร์ฟก่อน”

“เฮ้ ๆ ๆ” เสียงเด็ก ๆ เขย่งกันลั่น

“เสิร์ฟข้าละมั้งเจ้าชาติ” เดชฤทธิ์ยิ้มกระหม่อมเมื่อชาติดีลูกเสียไปสี่ลูก ตัวเขาเองเสียไปลูกเดียวเท่านั้น เขาจะชนะแน่ถ้าเอาชนะชาติได้ในลูกนี้

“อะไรวะ” เดชฤทธิ์หัวเสียเมื่อตบพลาต จึงพาดไม้ลงโต๊ะดังโครม แล้วเดชฤทธิ์ก็ทำลูกเสียอีกสี่เท่าแล้ว เดชฤทธิ์จุ่นจุ่มหนวดหืดและเหวี่ยงเริ่มซิมโหลจนอาบหน้า

ชาติตระหนักรู้ลูกไปทางซ้าย เดชฤทธิ์จึงลุกขึ้น มันโด่งเสียงจนเข้าจังหวะตบของชาติ ชาติเงื้อไม้เตรียมตบ

“แก๊ง ๆ ๆ” เสียงระฆังบอกเวลาเข้าเรียนดังขึ้นแล้ว ชาติตบลูกพลาตอย่างไม่น่าเชื่อถือ เดชฤทธิ์ถึงกับหัวเราะว่าในวัยชนะ ท่ามกลางความมั่นใจของเพื่อน ๆ ที่สงสัยในตัวชาติ มีแต่ชาติเท่านั้นที่รู้แน่ใจว่าเขาจงใจตบพลาต เขาไม่ต้องการชัยชนะที่ชนะแล้วต้องไปทะเลาะกับเดชฤทธิ์อีก เวลาเรียนเริ่มต้นอีกครั้งหนึ่ง

ครูชิตขมเดินเข้ามาในห้องพร้อมทั้งถือมาลัยชนิดต่าง ๆ มาให้นักเรียนดู

“มาลัยคือดอกประดิษฐ์ชนิดหนึ่ง เวลาจะทำก็นำดอกไม้ กลีบดอกไม้ และใบไม้มาร้อยด้วยเข็ม รูดออกมาใส่ด้ายผูกเป็นพวง การร้อยมาลัยมีหลายชนิดนะ”

จากนั้นครูชิตขมก็ยกตัวอย่างมาลัยสีๆ หรือบางทีก็เรียกว่ามาลัยเกี่ยว นอกจากนั้นก็มีมาลัยกลม มาลัยเกลียว และมาลัยอื่นๆ อีกมากมาย ครูให้ดูตัวอย่างจริงบางชนิด และตัวอย่างจากในภาพประกอบ

“โอไฮ อ้อฮือ สวยจังเลย ยากจังเลย” ขณะที่ครูชิตขมอธิบายจะมีเสียงทำนองนี้แทรกขึ้นมาเสมอ

“แต่ขี้โม่งนี้พวกเราทุกคนจะหัดร้อยมาลัยด้วยกัน ทราบไหมคะว่ามาลัยชนิดนี้เขานิยมทำขึ้นมาใช้ในงานอะไร”

“งานศพค่ะ” “งานบวชค่ะ” “เอาไว้ใช้งานกับคนครับ” เด็ก ๆ ผลัดกันตอบจนครูต้องโบกมือห้าม

“เขานิยมเอาไว้เป็นของขำร่วยในงานแต่งงาน”

“บอกแล้วไม่เชื่อ” เสียง ๆ หนึ่งดังแทรกขึ้น

“อย่าดึกว่า เธอไม่ได้บอกอย่างคุณครูบอกสักหน่อย แต่เธอบอกว่าเอาไว้ใช้ในงานโกนจุกต่างหาก” แล้วเสียงหัวเราะของเด็ก ๆ ก็ดังครืนขึ้น

“เอละ อย่าทะเลาะกัน คือนอกจากจะใช้แจกเป็นของขำร่วยในงานแต่งงานแล้ว ก็ยังใช้เป็นส่วนประกอบของงานประดิษฐ์ดอกไม้อื่นๆ ในงานอื่นๆ ได้ด้วย”

จากนั้นครูชิตขมก็สาธิตการร่ายมาลัยดُمให้นักเรียนดู ขณะที่ร่ายมาลัยด้วยเข็ม ครูก็อธิบายว่ามาลัยดُمนั้นนิยมร่าย ๔ ชั้น หรือไม่กี่ ๑๑ ชั้น แต่ละชั้นจะส่งกลับไม่เท่ากัน คือเริ่มจากกลีบเล็กไปสู่กลีบใหญ่ และจากกลีบใหญ่ไปสู่กลีบเล็ก โดยชั้นกลีบใหญ่สุดจะเอาไว้ตรงกลางพวงมาลัย การวางกลีบแต่ละชั้นก็จะวางสลับหว่างกัน

แล้วการปฏิบัติทดลองทำจริงก็เริ่มขึ้น

“ว่าโจวะ อ้ายซีแพ่ ร้อยมาลัยชะเรียบร้อยยังกะผู้หญิงเขยวนะเอ็ง” เดชฤทธิ์ชะใจหงายเข้ามาใกล้ขณะที่ชาติกำลังร้อยมาลัยดุมอยู่อย่างตั้งใจ

“โหนขอคู่น้อยซิวะ” เดชฤทธิ์พูดไม่ทันชาติคำก็คว้าพวงมาลัยที่ใกล้จะเสร็จไปจากมือชาติ จากนั้นก็โยนเล่น

“นายเดชฤทธิ์ เถื่อนนี่เป็นยังโงะนะชอบแกล้งชาติเรื่อยเลย” อ้อยทิพย์ ลูกสาวนายแพทย์ที่สถานีอนามัย ซึ่งนั่งอยู่ใกล้เหตุการณ์พูดขึ้นด้วยความไม่พอใจ

“อ้อ เข้าข้างเธอ เป็นพวกเดียวกับอ้ายพวกมึงโน้นหรือ หรือเธอเป็น...” เดชฤทธิ์เริ่มหยวนคาย

“อย่ามว่าฉันนะ อ้ายเกร อ้ายคนเลว” อ้อยทิพย์ยืนตัวสั่นชี้หน้าตำเดชฤทธิ์ด้วยความโกรธ เดชฤทธิ์ผลักอ้อยทิพย์จนเซไป

สุดท้ายจะทนทาน ชาติถลันตัวลุกขึ้นยืนประจันหน้าเดชฤทธิ์ทันทีที่ท่ามกลางความตกใจของเพื่อน ๆ

“อ้อ เอ็งแน่นักหรือ” เดชฤทธิ์สุดลมเข้าปอดจนอกตึง สองมือกำหมัดขยับไปมา ทุกคนเห็นได้ชัดว่าเดชฤทธิ์นั้นล่าสันกว่าชาติมากนัก

“เอ็งรังแกข้ามาตลอด เท่านั้นยังไม่พอ เอ็งยังรังแกได้แม้กระทั่งผู้หญิง อ้าย”

ยังไม่มีทันที่ชาติจะหลุดต่อ หมดของเดชฤทธิ์ก็เหวี่ยงโครมเข้าที่กกหูจนชาติเซดลาล้มลง ชาติยันตัวขึ้นยืนแล้วกระโดดถีบไปยังร่างของเดชฤทธิ์ที่ถลาเข้ามา กระดอนออกไปจนเสียหลักล้ม ก้นกระแทกพื้น เสียงเด็กในห้องร้องกรีดกรีด เสียงโตะล้มโครมคราม ทำให้ครูชิตขมซึ่งออกไป สอนแทนเพื่อนครูอีกชั้นหนึ่ง ร้องกลับมาด้วยความตกใจ

“หยุดนะ ครูบอกให้หยุด แล้วมานั่งทั้งสองคน” ครูชิตขมสั่งเด็กทั้งสอง เดชฤทธิ์และ ชาติต่างก็อยู่ในสภาพเสื้อผ้าฉีกขาด หน้าตาฟกช้ำและหอบหายใจพิศพาต

“เขาเตะผมก่อนครับ” เดชฤทธิ์แย้งพูดขึ้นก่อน

“ไม่จริงครับ เขาต่อยผมก่อน” เด็กทั้งสองแย้งกันพูดจนฟังไม่รู้เรื่อง

“พอๆ หยุดพูดทั้งสองคน ใครเห็นเหตุการณ์ครั้งนี้-

“หนูค่ะ” “ผมครับ”

“เข้าเล่าไปที่ละคน”

ทั้งอ้อยทิพย์และสุกีนซึ่งอยู่ใกล้ชิดต่างเล่าเหตุการณ์ตรงกัน ครูชิตขมถามเด็กคนอื่น ๆ อีก ก็ได้ความที่ชัดเจนว่าเดชฤทธิ์เป็นผู้ผิด

“ฟังครูทั้งสองคน เอ เดชฤทธิ์ การที่ผู้ชายรื้อยมาลัยได้สวยงามเป็นสิ่งที่ดี งานอะไรที่ ผู้หญิงทำ ไม่ว่าจะบิดกวาดเช็ดถูบ้าน หุงข้าวหุงปลา แล้วผู้ชายก็สามารถทำได้ เป็นสิ่งที่ควรแก่ การยกย่อง ผู้หญิงและผู้ชายจะต้องช่วยเหลือกัน จะปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งลำบากไม่ได้ เวลา แม่เธอไม่สบาย พ่อของเธอก็ต้องเป็นธุระแทนแม่ การฝึกฝนทำงานไว้ทุกอย่างมีแต่คนสรรเสริญ”

เดชฤทธิ์ก้มหน้าฟังนั่ง

“เดชฤทธิ์ การที่เธอหยิบของของคนอื่นมาโดยไม่ขออนุญาตก่อน เป็นเรื่องผิด เป็นการ ล่วงสิทธิของผู้อื่น เธอจะโกรธไหมถ้าใครทำกับเธออย่างนี้” น้ำเสียงของครูชิตขมเรียบเย็น

“โกรธครับ”

“เธอต้องรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา แล้วการไปด่าว่าแม่ลักไอ้อยทิพย์นั้นก็ผิด เราไม่ควร รังแกคนที่อ่อนแอกว่า ลองคิดดูถ้าเธอเห็นผู้ชายล่ำสันมารังแกคุณแม่ของเธอ มาลั่นคุณแม่ ของเธอ เธอจะโกรธไหม”

“โกรธครับ” น้ำเสียงของเดชฤทธิ์เริ่มลั่น

“เธอค่อยชาติเขา เธอทำร้ายเขา ทั้งๆ ที่เขาไม่เคยระรานเธอเลย เธอคิดว่ามันถูก หรือผิด”

“ผิดครับ” น้ำตาของเดชฤทธิ์เริ่มหยดไหลอาบแก้ม

“ทีนี้ มาถึงเธอ ชาติ ครูรู้ว่าเธอมีขี้นเป็นคนก่อเรื่อง แต่ครูก็อยากจะบอกเธอว่าการ ตัดสินปัญหาด้วยการใช้กำลัง ใช้โทสะนั้นไม่ถูกต้อง นี่ถ้าเธอมีอาวุธอยู่ในมือ แล้วเธอโกรธ

เต็มที่จนระจิบไม่อยู่ ไปทำร้ายเดชฤทธิ์เขา เธอก็จะต้องมีความผิดรุนแรง ความโกรธทำให้คนขาดสติ แล้วเธอก็จะทำผิดโดยไม่ตั้งใจ ต่อไปเธอจะต้องอดทนให้มากกว่านี้ มีเรื่องอะไรให้มาหาครู พูดความจริงกับครู แล้วครูจะช่วยแก้ปัญหาให้ด้วยความยุติธรรม-

"ครับ- ขาติดอับรับคำ

"สำหรับเธอ เดชฤทธิ์ ครูเสียใจ- น้ำเสียงของครูขาดเป็นห่วงๆ

"ครูเสียใจจริง ๆ เสียใจที่ลูกศิษย์ที่ครูรักไม่น่าจะมาทะเลาะเบาะแว้งกันเองเลย- สีหน้าของคุณครูขัดขมบ่งบอกถึงความผิดหวังอย่างรุนแรง

"ผมผิดไปแล้วครับ- เดชฤทธิ์พูดขึ้นด้วยน้ำเสียงสั่นเครือ ก่อนที่คุณครูขัดขมจะอนุญาตให้ทุกคนกลับไปนั่งที่ และได้ภาคทัณฑ์ความผิดครั้งแรกของเดชฤทธิ์เอาไว้

สามวันต่อมา เดชฤทธิ์ก็หายไป พ่อของเดชฤทธิ์มาหาครูขัดขมและรายงานว่าลูกชายเป็นไข้หวัด ต้องขอหยุดพักเรียนสักระยะหนึ่ง

"อ้อ เดชฤทธิ์เขาฝากมาขอโทษคุณครูด้วยครับ-

"ขอโทษเรื่องอะไรคะ-

"ขอโทษที่ทำให้คุณครูเสียใจครับ-

พ่อของเดชฤทธิ์ก็กลับไปแล้ว ครูขัดขมจึงเล่าเรื่องที่เดชฤทธิ์ไม่มาโรงเรียนให้ทุกคนฟัง

"บ้านของเดชฤทธิ์อยู่ใกล้ ๆ โรงเรียนนี่เอง เย็นนี้ใครจะไปเยี่ยมกับครูบ้าง- ทั้ง ๆ ที่หลายคนไม่ชอบชู้หน้าเดชฤทธิ์นัก แต่ด้วยความสงสารเพื่อน เด็ก ๆ จึงยกมือชูสลอนทั่วทั้งห้อง

"เดชฤทธิ์ หมอบอกว่าอีกสองสามวันก็หายแล้ว พักผ่อนให้เต็มที่ แข็งแรงแล้วค่อยไปโรงเรียนก็แล้วกัน- ครูเอามือลูบศีรษะของเดชฤทธิ์แผ่ว ๆ ด้วยความรักและเมตตา ไอลุ่นจากมือครูถึงกับทำให้ขอบตาของเดชฤทธิ์เริ่มเอ่อไปด้วยหยาดน้ำใส

"หายเร็ว ๆ นะเดชฤทธิ์- ขาติพูดกับเดชฤทธิ์ด้วยสีหน้าห่วงใย

"ฉันก็จะไปบอกพ่อของฉันช่วยรักษาเธอให้หายเร็ว ๆ นะ- อัยยภีพยัทำท่าเอาจริงเอาจัง

"ฉันขอบใจเพื่อน ๆ ทุกคน- แล้วเดชฤทธิ์ก็กลับตาลอ เขารู้สึกเสียใจในการกระทำของตนที่ผ่านมา

ความสงสัย

ที่บ้านของชาติมีวิทยุเล็ก ๆ อยู่เครื่องหนึ่ง พ่อเป็นคนชอบติดตามฟังข่าวสารการเมือง แม่ชอบฟังนิยาย ชิดชอบฟังเพลงลูกทุ่ง ส่วนชาติและจำเริญก็ชอบทั้งเพลง นิทาน และรายการโฆษณาแปลก ๆ

คำวันหนึ่งขณะที่ชาติและจำเริญกำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่นั้น เสียงจากวิทยุที่พ่อกำลังเปิดฟังอยู่ก็พูดเน้นว่า “เป็นคนไทยต้องนิยมของไทย” จากนั้นก็จบรายการ

“พ่อครับ ถ้าเราไม่นิยมของไทยจะมีอะไรเกิดขึ้นครับ” ชาติหันหน้าเอียงคอมาถามพ่อด้วยแววตาสงสัย

“ถ้าจะให้ดี พ่อว่าลูกลองไปตามครูตุ ได้ความยังไงแล้วกลับมาเล่าให้พ่อฟังก็แล้วกัน” พ่อยิ้มอย่างพอใจในความช่างสงสัยของลูก

ที่โรงเรียนเวลาบ่าย ก่อนปฏิบัติงานการจัดพานดอกไม้ ครูชิดชมได้อธิบายและให้คำแนะนำแก่นักเรียนว่า

“เวลานวดดินเหนียวสำหรับเอาไว้เป็นฐานปักดอกไม้ อย่าลืมนวดดินให้เข้ากันให้ดีเสียก่อน พวกเศษอิฐเศษหินจะต้องเอาออกให้หมด แล้วเวลาตัดไม้กลัด ให้ตัดเฉียง ๆ อย่าเอานิ้วมือเข้าไปใกล้คมมีดล่ะ เดี่ยวมีดจะบาดเอา”

แล้วเด็กนักเรียนทุกคนทั้งหญิงและชายในห้องของจำเริญก็แยกกลุ่มจัดพานแบบไม่มีลวดลายเป็นกลุ่ม ๆ บางกลุ่มก็ใช้ดอกเข็ม บางกลุ่มใช้ดอกผกากรอง บางกลุ่มใช้ดอกบานไม่รู้โรย และบางกลุ่มก็เอาดอกไม้สองชนิดมาจัดผสมผสานกัน

“เวลาปักลงไปต้องปักให้อยู่ในระดับเดียวกัน อย่าให้ชิดจนดอกไม้เกยกัน และก็อย่าให้ห่างจนเห็นช่องว่าง อย่างกลุ่มนี้เป็นตัวอย่างที่ดี” ครูชิดชมยกพานดอกไม้กลุ่มของจำเริญขึ้นมาเป็นตัวอย่าง

หลังจากที่ครูชิดชมสอนห้องจำเริญแล้ว ชั่วโมงต่อมาครูชิดชมก็เข้าสอนชั้นป.๖ ที่ชาติเรียนอยู่

“ศิลปะและงานช่างของไทยนั้นมีการทำสืบทอดต่อเนื่องมาช้านานแล้ว ศิลปะและงานช่าง

ของไทยถือว่ามีเอกลักษณ์ทางความงดงามไม่แพ้ชาติอื่นซึ่งเราทุกคนควรภูมิใจ อย่างในสมัยก่อนมีงานช่างหลายชนิด เช่น ช่างเขียน ช่างสลัก เหล่านี้ล้วนเป็นงานที่บรรพบุรุษของเราได้สร้างผลงานอันควรแก่การยกย่องไว้มากมาย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์หนึ่งได้ชื่อว่ามีความสามารถในการสลักเป็นเยี่ยม ประวัติศาสตร์กล่าวว่าบานประตูพระวิหารวัดสุทัศน์เทพวรารามก็เป็นฝีมือพระหัตถ์สลักของพระองค์” ครูวิชฌมเล่าเรื่องอดีตให้เด็ก ๆ ฟัง

“เ้า ขอดถามหน่อย ใครเคยเห็นงานสลักที่ไหนมาบ้าง-

“หนูเคยเห็นที่หน้าโบสถ์ค่ะ-

“ผมเคยเห็นที่เชียงใหม่ ผมไปเที่ยวกับคุณพ่อ เขาสลักช้างครับ-

“ผมเคยเห็นเขาสลักหยกในงานศพครับ-

“ผมก็เคยเห็นในหนังสือพิมพ์ ที่อ้างศิลปะเขาสลักชายครับ-

“อาละ ถูกต้อง ที่พวกเธอยกตัวอย่างมานั้นเป็นงานสลักทั้งสิ้น แต่การสลักนั้นมีอยู่ ๒ อย่าง ประเภทไม้ หิน เรียกว่าเป็นการสลักของแข็ง และสำหรับพวกหยกหรือสิ่งที่เราเตรียมกันมาสลักในวันนี้เรียกว่าเป็นการสลักของอ่อน-

“คุณครูครับ สลักของเหล่านี้อันไหนหรือครับ” เดชฤทธิ์เอ่ยถามเรียกเสียงหัวเราะคิก ๆ ดังขึ้นในห้อง

“สลักน้ำไม่มีหรือจะ หรือที่บ้านของเธอทำ” ครูพิศพลางยิ้มหลาง ในขณะที่เด็ก ๆ เริ่มหัวเราะ

“ไม่มีครับ-

“อ้อ ขอโทษ สลักน้ำก็มีเหมือนกันนะ คือเดี๋ยวนี้คนในเมืองเขามักจะมีการสลักน้ำแข็งไว้ใช้ประดับในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน เป็นต้น แต่เราก็มักเรียกว่าเป็นการสลักของแข็ง-

ต่อจากนั้นครูวิชฌมได้ยกตัวอย่างวัสดุที่เป็นของอ่อนและสามารถนำมาสลักได้มากมาย เช่น สนุ่ มะละกอ ขิง มัน ฟักทอง และอีกหลายชนิด นอกจากนี้ครูก็ยังแนะนำเครื่องมือที่ใช้ในการสลักโดยเฉพาะมีด

“คนที่ได้ชื่อว่าใช้มีดได้ดีสมบูรณ์แบบ นอกจากจะใช้สลักได้เก่งแล้วจะต้องเป็นคนที่สามารถใช้มีดได้อย่างปลอดภัย มีความระมัดระวัง รู้จักเก็บรักษาอีกด้วย” ครูวิชฌมเน้นย้ำเรื่องความปลอดภัยเป็นพิเศษ

เมื่อถึงเวลานักเรียนแต่ละคนจะต้องแกะสลักของอ่อนด้วยวัสดุแตกต่างกัน เด็ก ๆ ภูมิใจทำที่ที่สนุกสนานและพึงพอใจ เมื่อครูวิชฌมเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนสลักเป็นรูปอะไรก็ได้ตามที่ตนชอบและเคยเห็น บางคนสลักเป็นรูปคล้ายปลาฉลาม บางคนเป็นรูปคล้ายปลาหมอ รวมความแล้วมีรูปปลามากมายหลายชนิด

ในตอนท้ายของชั่วโมง พอทุกคนทำงานเสร็จแล้ว คุณครูก็ชมก็วิจารณ์ผลงานของเด็กนักเรียนทุกคนว่าของใครทำได้ดี ขอใครยังต้องปรับปรุงแก้ไข

“นี่เป็นของเด็กชายทองขาว สลักเป็นรูปคล้ายปลาหมอ เอ ไช้หรือเปล่า ทองขาวตัวมันเล็กเหลือเกินนี่” เด็กบางคนเริ่มหัวเราะ

“ใช่ครับ แต่นี่มันเล็กเพราะมันยังเด็กอยู่ครับคุณครู” แล้วเสียงเขาก็ดังขึ้นพร้อมกันทั้งครูและนักเรียน

“รูปร่างมันดินะ แต่ตรงหางสั้นไปหน่อย อ้อ ปลาหมอนี่ เค้าว่าตายเพราะปากนะ” ครูขิดขมพุด

ครูขิดขมมักจะแทรกเกร็ดความรู้อยู่เสมอ และก่อนที่จะจบการสอนชั่วโมงนั้น ครูได้ยกคำคมหรือสุภาษิตที่เกี่ยวกับเรื่องปลาให้เด็กฟังอีกหลายเรื่องเช่น “ปลาเน่าตัวเดียว เหม็นไปหมดทั้งข้อง” “ใจเสาะเหมือนปลาชิว” “น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาทาย” ทำให้เด็กนักเรียนทุกคนมีความรู้เพิ่มขึ้นมาก

“เฮ้ ใครมีอะไรจะถามครูอีกบ้าง ขาดิ เอามีอะไรสงสัย- ครูมองไปทางชาติซึ่งกำลังยืนขึ้นอย่างช้าๆ

“คุณครูครับ-

“ว่ายังงัยขาดิ-

“คือ เมื่อคืนนี้ วิทยุเขาพูดว่าเป็นคนไทยต้องนิยมของไทย ผมสงสัยว่าถ้าคนไทยไม่นิยมของไทยแล้วอะไรจะเกิดขึ้นครับ-

“ตอบง่าย ๆ ก็คือถ้าเป็นข้าวของเครื่องใช้ที่เราผลิตขึ้นมาแล้วคนไทยไม่ซื้อ มันก็ขายไม่ออก เมื่อขายไม่ออก กิจการของคนไทยก็ล้มละลาย พอล้มละลาย คนที่เคยมีงานทำก็ต้องตกงาน พอล้มละลายแล้วก็ไม่มีเงินใช้ ปัญหาความยากจนก็เกิดขึ้น แต่พวกเขาทราบไหมเพราะอะไรคนไทยจึงไม่นิยมซื้อของไทย- ครูขิดชมถามกลับไปยังนักเรียนในห้อง

“ก็เพราะของของเราไม่ดีค่ะ- อ้อยทิพย์ตอบ

“ของของเราแพงครับ- เดชฤทธิ์เสริม

“เฮ้ นอกจากนี้มีอะไรอีก- คุณครูมองหน้านักเรียนแต่ละคน เขียนไม่มีเสียงตอบ มีแต่ใบหน้าจอนกับเสียงซุบซิบตอบกันเองแบบไม่แน่ใจ

“ถูกของเธอ เพราะของที่เราผลิตส่วนหนึ่งมีคุณภาพสู้สินค้าจากต่างประเทศไม่ได้ หรือ บางทีก็มีราคาแพงกว่า แต่ก็เหมือนกับที่ของบางอย่างของเรามีคุณภาพทัดเทียมกับของนอก ราคาก็ไม่ต่างกันนัก แต่เจ้าของกิจการคนไทยมีเงินทุนน้อย โฆษณาสินค้าไม่มาก คนก็เลยหันไปนิยมสินค้าที่โฆษณามากกว่า อย่างนี้ก็มีนะ บางทีเขาส่งสินค้ามาติดตลาดบ้านเรา แรกๆ เขาก็ยอมขาดทุน โดยขายถูกกว่าของของเรา-

“คุณครูครับ เขาทำอย่างนั้นทำไมครับ- ชาติสงสัย

“อ้าว ก็เพื่อให้สินค้าที่ผลิตในเมืองไทยขายไม่ออกนะซี พอล้มละลายเขาได้เงินมาๆ ขาดทุนไปก็ไม่ว่า แต่เมื่อไรที่เราเลิกกิจการ เมื่อนั้นแหละเขาก็จะค่อยๆ ขึ้นราคา และตักตวงเอากำไรผู้ซื้อในภายหลัง และผู้ซื้อก็ต้องซื้อสินค้าราคาแพงขึ้น-

“ถ้าอย่างนั้นเราทุกคนร่วมมือกันไม่ซื้อสินค้าต่างชาติดีไหมคะ- พิกุลเสนอความคิดด้วยท่าที่จริงจัง

“พวกเราห้องเดียวไม่พอหรอก ต้องร่วมมือกันทั้งประเทศเลย แต่ช้าก่อน- ครูขิดชมพูดพลางทำท่าห้าม

“การที่พวกเราจะต้องด้านสินค้าต่างชาติ แล้วหันมาสนับสนุนสินค้าของไทยนั้นก็ได้อยู่ แต่เราจะต้องรู้ว่าสินค้าต่างชาติทุกชนิดมิใช่เป็นสิ่งที่เราต้องคัดค้านหมด บางอย่างเราผลิตไม่ได้ อย่างเช่น น้ำมัน เครื่องจักรเครื่องยนต์บางชนิด พวกนี้เราต้องซื้อเขาเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับ

การพัฒนาประเทศของเรา แต่สิ่งไหนที่เราผลิตได้ เราควรจะสนับสนุนกันเองให้มาก ๆ”

ครูยังคงอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักเรียนต่อไปจนหมดเวลาเรียน

“แม้ว่าคำถามของชาติจะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราเรียนวันนี้ แต่ครูก็ขอชมเชยว่าเป็นคำถามที่สำคัญที่ทุกคนควรรู้ไว้ เอาละวันนี้ทุกคนกลับบ้านได้แล้ว-

เด็กๆ ที่เป็นเวรวันนี้ช่วยกันยกโต๊ะ ทำความสะอาดห้อง จากนั้นก็ค่อย ๆ ทidyออกจากโรงเรียนเป็นทิวแถว ครูชื่นชมยินดีถามหลังเด็กๆ ไป พร้อมกับนักเรียนมอญในใจว่าเด็กเดี๋ยวนี้น่าจะมีคำถามแปลก ๆ และฉลาดมากขึ้นทุกวัน

ความคิดสร้างสรรค์

ฤดูฝนกำลังจะผ่านไปแล้ว ฤดูน้ำหลากก็เริ่มเข้ามาแทนที่ เด็กๆ ตามบ้านริมน้ำรู้สึกดีใจเมื่อเห็นน้ำท่วมเจื่อนองไปหมด บางคนดีใจที่จะได้เล่นน้ำ บางคนดีใจเพราะจะได้ตกปลาที่ชุกชุม บางคนดีใจเพราะโรงเรียนจะได้หยุดเนื่องจากน้ำท่วม แต่อีกหลายคนเต็มไปด้วยความทุกข์ น้ำใกล้จะท่วมบ้านเข้าทุกทีแล้ว ทำให้พ่อและฮิดต้องช่วยกันไถดินขึ้นมากันเป็นท่อนับ เพื่อป้องกันมิให้น้ำไหลเข้าท่วมทำลายข้าวของภายในบ้าน

"ปีนี้น้ำมากกว่าทุกปี เรือสวนไร่นาเสียหายกันมาก ปีน้าถ้าจะแย่ไปตามๆ กัน" พ่อพูดขึ้นในเช้าวันหนึ่งซึ่งเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์

"ไหนพ่อเคยว่าน้ำมีประโยชน์ต่อชีวิตยังล่ะ" ขาดิเอ่ยถามขณะส่งดินให้พ่อกันทามบให้สูงขึ้น

"น้ำมีประโยชน์อนันต์ แต่ถ้ามากเกินไปก็มีโทษมหันต์ได้ ความพอเหมาะพอดีเท่านั้นจึงจะมีประโยชน์นะลูก"

"แล้วน้ำมาจากไหน จึงไหลมามากมายอย่างนี้" จำเรียงสงสัย

"ฝนตกมากน้ำก็มาก ยิ่งถ้าป่าไม้ถูกทำลาย ไม่มีต้นไม้มคอยซับน้ำเอาไว้ น้ำก็จะท่วมหนักขึ้น" พ่อตอบ

"จำไว้นะลูก ถ้าลูกโตขึ้น ลูกจะต้องไม่สนับสนุนให้ใครตัดไม้ทำลายป่า" ลูกทั้งสองคนพยักหน้ารับ

"สวัสดี พ่อชอบ" เสียงเสียงหนึ่งดังขึ้นที่หน้าบ้าน

"อ้าว สวัสดีครับครูใหญ่ เชิญเข้ามาในบ้านก่อนสิครับ"

ครูใหญ่เข้ามาในบ้าน ขาดิกับจำเรียงเข้าไปไหว้อย่างนอบน้อมแล้วจัดหาน้ำมาต้อนรับ

"แหม ลูกสองคนนี่ขยันนะ วันหยุดก็รู้จักช่วยพ่อช่วยแม่ แล้วฮิดกับแม่แหวนไปไหนล่ะ"

"ฮิดออกไปรับจ้างขึ้นมะพร้าว เดียวก็คงจะกลับหอกครับ ส่วนแม่ของเด็กๆ วันนี้นำข้าวข้าวแกลงอยู่ฝั่งกระโน้นนั่นแหละ" พ่อตอบ

จากนั้นครูใหญ่ก็พูดถึงสระที่มาให้พ่อฟังว่าโรงเรียนได้คัดเลือกเด็ก ๆ ไว้สิบกว่าคน เพื่อส่งเข้าแข่งขันทำงานประกวดกันที่จังหวัด ขาดิได้รับคัดเลือกให้ไปแข่งขันประเภทประดิษฐ์เศษวัสดุของเล่น ส่วนจำเริญได้รับคัดเลือกให้ไปแข่งขันประเภทแกะสลักของอ่อน ครูใหญ่ว่าที่คัดเลือกเด็กสองคนนี้ไป ก็เพราะเห็นว่ามีความสามารถในด้านนี้ ทำให้พ่อของขาดิและทุกคนที่ทราบข่าวนี้ภายหลังต่างตื่นเต้นดีใจมาก

แล้ววันงานก็มาถึง ก่อนออกจากบ้าน แม่ถึงกับจุดธูปบนบานจอมปลวกขอให้ลูกประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งเรียกลูกทั้งสองเข้าไปกราบไหว้

ส่วนพ่อนั้นแม้จะไม่เห็นด้วยกับแม่ แต่พ่อก็ไม่ได้ห้ามปราม เพียงแต่เตือนลูกว่า

“ความสำเร็จทั้งหลายจะเกิดขึ้นได้นั้น มิได้เกิดขึ้นเพราะจอมปลวกหรือสิ่งเร้นลับ มันขึ้นอยู่กับความสามารถและความพยายามของลูกเอง จงจดจำคำของพ่อไว้ ทำงานให้เต็มที่ ทำงานให้เต็มความสามารถ และถ้าสู้เขาไม่ได้ก็จงอย่าเสียใจ อย่าโกรธเคืองคนชนะ ถือเสียว่าเรามีความสามารถน้อยกว่าเขาก็แล้วกัน”

ขาดิและจำเริญรวมทั้งเพื่อนสิบกว่าคนออกเดินทางไปแล้ว โดยมีครูวิชัยและครูชิตชมเป็นผู้นำไป

ขาดิและจำเริญรู้สึกตื่นเต้นมาก เมื่อต้องมาแข่งขันกับนักเรียนต่างโรงเรียนที่ไม่เคยรู้จักหน้าค่าตากัน เด็กทั้งสองขำเลียงดูครูบ่อย ๆ ครูผู้แสนดีก็เหมือนจะรู้ จึงยิ้มให้เป็นการให้กำลังใจ

จำเริญได้รับแจกอุปกรณ์พร้อมแล้ว และกรรมการให้ทุกคนแกะสลักมะละกอเป็นแจกันประดับโต๊ะอาหาร จำเริญตัดสินใจอยู่หลายครั้งว่าจะแกะสลักให้เหมือนตามที่เคยเรียนมาหรือจะให้แปลกออกไป จำเริญหันไปมองรอบ ๆ ช่าง เห็นเพื่อนต่างโรงเรียนกำลังทำสิ่งที่คล้ายกัน จำเริญจึงตัดสินใจในขณะนั้นว่าจะต้องทำให้ไม่เหมือนคนอื่น

จำเริญใช้มีดปาดโคนลูกเพื่อให้งัดได้ จากนั้นก็ออกแบบเขียนลวดลาย ซึ่งมีลายทั้งที่ครูสอนและลายที่จำเริญดัดแปลงคิดขึ้นมาใหม่ไม่ซ้ำแบบใคร จำเริญทุ่มเทความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมดให้กับงานชิ้นนี้จนสุดฝีมือ

ส่วนที่อีกมุมหนึ่งนั้น ขาดิก็ไม่ต่างไปจากจำเริญตรงที่มีความตื่นเต้นอยู่ไม่น้อยเลย ขาดิและนักเรียนทุกคนกำลังนั่งฟังกรรมการอธิบายกติกาประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของเล่น โดยกรรมการได้จัดวัสดุกองใหญ่หลายชนิดไว้ตรงกลาง

และเมื่อถึงเวลาแข่งขัน ทุกคนต่างก็กรูกันเข้าไปเลือกวัสดุอย่างรวดเร็ว

ทุกคนได้วัสดุไปหมดแล้ว เหลือแต่ขาดิยังคงเลือกวัสดุที่เหลืออยู่เพียงคนเดียว ขาดิรู้สึกหมดหวังเมื่อพบว่าวัสดุเหลือน้อยเกินไปที่จะทำอย่างที่ขาดิคิด ขาดิอยากจะขอเลิกแข่งขันครั้งนี้กลางคัน ดีแต่ว่าครูวิชัยซึ่งอยู่ไม่ห่างนัก กำลังพยักหน้าและยิ้มให้เป็นเครื่องหมายให้ขาดิสู้ต่อไป

ชาติเหลียวมองไปที่เพื่อนต่างโรงเรียน ก็ล้วนแล้วแต่ทำสิ่งที่ชาติเคยเห็น เคยพบมาเกือบทั้งนั้น ชาติอยากจะทำบ้างก็ไม่มีวัสดุประเภทดังกล่าว ชาติหันหัวขวามองเดินไปหยิบกาบจันทน์เก่าๆ ขึ้นมาพลิกดู ฉบับสันภาพเรือจ้างที่ขีดพี่ชายเคยแจวเรือรับส่งชาติและจำเรียงก็ผุดขึ้น ชาติไม่รีรอจัดการตัดแปลงกาบจันทน์ที่ละน้อย ต่อโน้นเต็มนี้ด้วยเศษวัสดุที่เหลืออยู่ เรือจ้างจันทน์ของชาติเสร็จเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาแล้ว มันเป็นเรือจ้างลำเล็กที่มีกระต่องหนึ่ง มีหลักแจว มีแจว มีเชือกผูกหัวเรือพร้อมสรรพ

“ประกาศ ต่อไปนี้เป็นการตัดสินให้รางวัลแก่ผู้ที่ได้รับรางวัลประเภทต่างๆ”

จำเรียงรู้สึกเหมือนพุ่งไปทั้งร่าง ชาตินั้นขอมรับว่ารู้สึกปวดปัสสาวะขึ้นมาทันที ส่วนเพื่อนๆ จากโรงเรียนเดียวกันที่แยกไปแข่งขันประเภทต่างๆ ก็ดูกระสับกระส่าย มีแต่ครวญครางกับครวญครวญเท่านั้นที่ยังมีสีหน้ายิ้มแย้มปกติอยู่

“รางวัลที่ ๑ ประเภทแกะสลักของอ่อน ได้แก่ เด็กหญิงจันทร์ แก้วใส จากโรงเรียนหัวน้ำจืด” เสียงปรบมือดังสนั่น

“รางวัลที่ ๒ ได้แก่ เด็กหญิงจำเรียง หมั่นเพียร จากโรงเรียนบ้านบ่อ”

จำเรียงรู้สึกท้อตัวเข้าไปหมดด้วยความดีใจ มีใครต่อใครมาลูบหัวลูบหลังจนจำเรียงจำไม่ได้ จากนั้นรางวัลประเภทต่างๆ ก็ถูกประกาศทยอยไปเรื่อย ๆ

“ต่อไปนี้เป็นรางวัลประเภทการประดิษฐ์เศษวัสดุของเล่น”

“รางวัลที่ ๑ ได้แก่ เด็กชายชาติ หมั่นเพียร จากโรงเรียนบ้านบ่อ” เท่านั้นเองเสียงเฮเสียงปรบมือจากเพื่อนๆ ก็ดังกึกก้อง ชาติรู้สึกตัวเบาใจด้วยความดีใจที่สุดในชีวิต

คณะนักเรียนจากโรงเรียนบ้านบ่อเดินทางกลับแล้ว เกือบทุกคนต่างก็ได้รับรางวัลต่างกัน ซึ่งมีตั้งแต่รางวัลที่ ๑ จนถึงรางวัลชมเชย เข้าวันรุ่งขึ้น เมื่อนักเรียนเข้าแถวร้องเพลงชาติ สวดมนต์เสร็จแล้ว ครูใหญ่ก็ได้ประกาศชื่อผู้ที่มีความสามารถผู้ที่นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนทีละคนๆ ท่ามกลางเสียงปรบมือของเพื่อนๆ ทั้งโรงเรียน พร้อมทั้งประกาศยกย่องให้กำลังใจผู้ที่พละรางวัลในฐานะที่ได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้วด้วยเช่นกัน

“คนชนะยอดเยี่ยม คนแพ้ย่อมเสียใจ ชาติลูกพ่อ เมื่อเจ้าชนะแล้วก็จงอย่าดีใจจนลืมตัว จงคิดถึงความเสียใจของเพื่อนๆ ต่างโรงเรียนบ้าง จำเรียงก็เหมือนกัน การได้ที่ ๒ ก็นับว่าเก่งมากแล้ว อย่าไปโกรธคนที่ได้ที่ ๑ จงไม่ยอมเหลียวไปมองว่าผลงานที่ ๑ รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร เราจะต้องสนใจความสามารถของเขา เพื่อรู้จักเอาส่วนดีของเขามาปรับปรุงงานของเราในครั้งต่อไปนะลูก”

คืนนี้เป็นอีกคืนหนึ่งที่ชาติ จำเรียง และทุกคนหลับลงไปด้วยความสุข

ตัวตายแต่ชื่อยัง

ฟ้าปลอดโปร่งสิครวณ เกล็ดเมฆบางเบากายเกาะอย่างนี้ คนแก่คนเฒ่ามักจะกล่าวเตือนลูก ๆ หลาน ๆ ว่าอีกไม่ช้าลมฤดูหนาวก็จะพัดมาแล้ว

ครอบครัวของชาติและจำเรียงไม่ค่อยชอบฤดูหนาวนัก เพราะยามค้าสินค้าความเยือกเย็นมักจะปลุกทุกคนให้ต้องตื่นหลายครั้ง ยิ่งยามกลางวันทั้งชาติและจำเรียงก็สิ้นทั้งด้วยแรงลมปะทะว่าขณะเดินทางไปโรงเรียน ในเวลาเช่นนั้นเด็ก ๆ หลายคนคิดว่าถ้าลมหนาวพัดมาแล้วหอบเอาเสื้อหนาว ๆ ผ้าห่มนุ่ม ๆ ลอยมาด้วย ฤดูหนาวก็จะเป็นฤดูที่น่ารักกว่าฤดูใด ๆ

แต่ฤดูกาลก็ย่อมเป็นฤดูกาล ที่แม้มนุษย์จะคิดห้ามไม่ให้ความหนาวสืบคลานมาถึงก็มีอาจห้ามมันได้

แล้วเช้าวันหนึ่งในต้นฤดูหนาว ชาวใหญ่ชาวหนึ่งก็ล็อกันไปทั่วทั้งหมู่บ้านริมน้ำ

“ผู้ใหญ่มั่นตายแล้วเมื่อคืน ตายเพราะออกไปช่วยลูกบ้านยังสู้กับโจรปล้นควายที่บ้านปลายคลอง”

“โธ พ่อมันไม่น่าจะอายุสิ้นเลย”

“เออ ที่อายคนชั่วละก็อยู่กันหลายสิบปี แต่ที่คนดีละก็ตายกันเร็วนัก”

“โธ เมื่อวานยังเห็นกันหลัด ๆ อยู่เลย”

“สงสารก็แต่ลูก ๆ ของพ่อมัน ชาดพ่อก็เหมือนพ่อหังกะแะ”

ไม่มีใครเลยที่รู้ข่าวนี้แล้วจะไม่สงสารหรือเสียใจกับผู้ใหญ่มั่น แม้แต่เด็ก ๆ อย่างชาติและจำเรียง ผู้ใหญ่มั่นหรือลุงมันเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เป็นประจำ ไม่ว่างานโกนจุก ชี้นบ้านใหม่ ใครแต่งงาน บวชพระ ลุงมันจะต้องเดินทางไปช่วยเหลือมิได้ขาด แม้หนทางจะห่างไกลเพียงใด ในยามลูกบ้านเดือดร้อน ลุงมันจะเป็นคนหนึ่งที่ไม่เคยทอดทิ้ง

ชาติและจำเรียงเองก็เคยพบลุงมันบ่อย ๆ นิทานของลุงมัน ชาติจำได้แม่นยำว่าสนุกยิ่งนัก จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่เมื่อคนดี ๆ อย่างลุงมันต้องจากไป คนทุกคนที่รู้ข่าวต่างก็เสียใจ

ศพของลุงมันตั้งอยู่ที่วัดบ้านบ่อไม่ห่างจากโรงเรียนนัก และเนื่องจากลุงมันเป็นคนหนึ่งซึ่งสนับสนุนโรงเรียนบ้านบ่อมาตลอด คณะครูโรงเรียนบ้านบ่อจึงขอเป็นเจ้าภาพสวดศพให้หนึ่งคืน

เข้าวันอาทิตย์ ครูวิชัยและครูชิตชมไปตามลูกศิษย์ที่มีความสามารถในการจัดดอกไม้และ ร้อยมาลัยได้เกือบ ๒๐ คน ในจำนวนนี้ ชายและจำเรียงถูกเรียกตัวไปช่วยด้วย

“ไปเถอะลูก คนดี ๆ อย่างผู้ใหญ่ฉันเราต้องช่วยกัน”

“ผมไปด้วยคนนะ” ชิตขอร้องแม่

“ชิตเจ้าจะช่วยเหลืออะไรเขาได้” แม่ท้วงติง

“ผมจะไปช่วยแจวเรือรับแขกที่จะมางานศพโง่เล้าครับ”

“เออจริง สำคัญเสียด้วย แม่ลืมไป”

“ครูคะ งานตั้งเยอะแยะ มันจะเสร็จทันหรือคะ” จำเรียงถามครูชิตชม เมื่อครูชิตชม อธิบายว่าจะต้องจัดดอกไม้ที่แท่นบูชา และร้อยมาลัยประดับหน้าโลง

“ถ้าพ่อคนเดียวทำไม่สำเร็จหรอก แต่ถ้าพวกเราทุกคนช่วยกัน รับรองเย็นนี้เสร็จทันแน่”

จากนั้นครูชิตชมก็แจกงานให้ทุกคนไปทำ จำเรียงนอกจากจะมีความสามารถทางจัด ดอกไม้ร้อยมาลัยแล้ว ยังคิดเลขเก่งอีกด้วย ฉะนั้นครูชิตชมจึงพาจำเรียงและเพื่อน ๆ ไปตลาด เพื่อหาอุปกรณ์ที่จำเป็น พร้อมทั้งแยกย้ายกันออกไปขอดอกไม้จากเพื่อนบ้านหลายแห่ง

ส่วนครูวิชัยก็พานักเรียนผู้ชายกลุ่มหนึ่งไปยืมแจกันขนาดเล็กใหญ่หลายคู่จากวัดเพื่อเตรียม มาจัดดอกไม้ ในขณะที่ครูอีกหลายคนต่างก็แบ่งหน้าที่กันไปนิมนต์พระ ชื่อของเตรียมไว้ถวายพระ เตรียมอาหารเลี้ยงแขก และอีกหลายอย่างตามประเพณี

เกือบเที่ยง อุปกรณ์เครื่องมือทุกชนิดวางเรียงอยู่ที่บริเวณห้องพักครูโรงเรียนบ้านบ่อ และหลังจากทุกคนรับประทานอาหารกลางวันแล้ว การทำงานอย่างรีบเร่งก็เริ่มขึ้น

ครูชิตชมเก็บความดีใจไว้เงียบ ๆ เมื่อเห็นลูกศิษย์สามารถจัดแจกันดอกไม้แบบต่าง ๆ ได้ อย่างคล่องแคล่วไม่ว่าจะเป็นทรงเดี่ยวหรือทรงสูง การร้อยมาลัยก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการ ร้อยอุบะระหว่างเฟื้องและการทำตาข่ายหน้าข้างเพื่อนำไปตกแต่งโลงผู้ใหญ่ฉัน เด็กทุกคนก็ สามารถนำประสบการณ์จากในห้องเรียนมาใช้ในครั้งนี้ได้

งานทั้งหมดสำเร็จลงทันเวลา จากนั้นทุกคนก็ช่วยกันนำแจกันและมาลัยไปที่วัดเพื่อจัดตั้ง ที่แท่นบูชาพระและบริเวณหน้าโลง และก่อนที่ครูชิตชมจะอนุญาตให้ทุกคนกลับบ้าน ครูได้พูดว่า

“ความร่วมมือของพวกเราทุกคนทำให้งานสำเร็จ ครูขอขอบใจทุก ๆ คนที่ได้เสียสละ ความสนุกสนานตัวเพื่อมาช่วยกันทำงานครั้งนี้” ครูชิตชมพูดระหว่างทางกลับบ้าน เด็กนักเรียน เหล่านั้นต่างก็แปลกใจ เพราะเท่าที่เด็ก ๆ เคยพบเห็นมา ไม่เคยมีใครคนใดที่ตายแล้วจะมีคนไป ร่วมงานศพมากมายเท่างานนี้

“ไอ้ไฮพ่อ คนไปงานนี้เยอะจังเลย” จำเรียงกลับมาถึงบ้านก็พูดขึ้นด้วยเสียงอันดัง ขณะที่ พ่อแม่กำลังเตรียมตัวไปงานศพเช่นเดียวกัน

“ก็เพราะผู้ใหญ่มั่นเป็นคนดีที่ทุกคนต่างก็เคารพรักน่ะสิลูก แล้วลูกล่ะ วันนี้ลูกไปช่วยอะไรคุณครูบ้าง” พ่อถามต่อ

“หนูช่วยคุณครูซื้อของ แล้วก็ร้อยมาลัยอุบะค่ะ”

“ชาติล่ะ” แม่ถามชาติบ้าง

“ผมนะหรือครับ ไปยืมแจกัน ยืมเสร็จก็ต้องมาขัดมาล้าง อ้อ ช่วยกันหลายคนนะแม่ แล้วก็จัดแจกันแหล่ไม่อยากจะคุย แต่ขอคุยชะหน่อยนะแม่”

“พี่ชาติจะบอกว่าสวยที่สุดไปไหมล่ะ อย่าดีกว่า ครูยืมชมเย้ยปากชมทุกคนแหละนะ” จำเรียงพูดต่อให้ชาติเหมือนรู้ทัน

“ใครบอกว่าพี่จะพูดอย่างนั้น”

“ไม่เอาลูก อย่าทะเลาะกัน ลูกไม่ควรเถียงกันว่าของใครดี ของใครสวยงามกว่ากัน สิ่งที่สำคัญกว่าก็คือทุกคนที่ไปช่วยทำงาน ต่างก็มีความใจสวยงามทุกคนทั้งนั้น เอ้าพอแล้ว อย่าอาบนํ้าคำกว่านี้เดี๋ยวจะอาบนํ้าไม่ได้ ยิ่งหนาวอยู่ แล้วก็ข้าวปลา แม่หาหุงเอาไว้ให้แล้วอย่าไปกินหมดล่ะ แบ่งเอาไว้ให้พี่ยืมเขาบ้าง” พ่อพูดติดบท

“แม่กับพ่อไปก่อนนะ อยู่บ้านอย่าทะเลาะกัน ถ้าช่วงกินนอนก่อน ไม่ตีกนักแม่กับพ่อจะกลับมา”

สัญญาณก่อนจาก

ดวงอาทิตย์ลอยตัวขึ้นเหนือขอบฟ้านานแล้ว แต่ท้องฟ้าก็ยังคงสลัวมัวด้วยม่านหมอก
ทึบหนาจนแสงแดดอันอบอุ่นมีอาจผ่านลอดลงมาได้

ทิวไม้และหมู่บ้านริมสองฟากฝั่งซึ่งเคยมองเห็นกัน บัดนี้หมอกครันสีขาวได้ลบภาพ
ฝั่งตรงข้ามให้หายไปเหมือนไม่มี

แล้วเรือจ้างลำน้อยก็เคลื่อนตัวฝ่าสายหมอกใกล้เข้ามาๆ จากภาพที่เห็นเพียงเลื่อนรางก็
เริ่มเห็นชัดเจนขึ้น

“พี่ชิด เร็วๆ หน่อยซิ เดี่ยวฉันไปสอบไม่ทัน” จำเรียงร้องตะโกน

ยิวดาเคเรือเข้าเทียบท่าบ้านโค จำเรียงและชาติกระโดดลงเรืออย่างรวดเร็ว แล้วชาติก็
ผลักหัวเรือเบนออก โดยมีชิดจูงแจวพาเรือมุ่งไปสู่จุดหมาย

“พี่ชาติ พี่ไม่สบายหรือ” จำเรียงถามพี่ชายเมื่อเห็นชาติเจ็บขรมผิปกติ

“เปล่าหรอก” ชาติตอบในขณะที่สายตาของชาติเหม่อมองไปข้างหน้า พยายามคิดคำนึง

วันนี้เป็นวันสอบไล่วันสุดท้าย เป็นวันที่เขาจะต้องจากโรงเรียน จากครูและจากเพื่อนๆ
ที่เขารัก จากกันไปทั้งๆ ที่หัวใจของเขาไม่ต้องการแม้แต่น้อย

“ทำไมนะ คนเราจึงต้องจากกันด้วย ทำไมนะสิ่งที่เรารักจึงไม่อยู่กับเรานานๆ” ชาติตั้ง
คำถามนี้กับพ่อเมื่อคืนวาน

“การพบและการจากเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตนะลูก แล้วสิ่งที่ลูกรักทำไมถึงไม่อยู่กับลูก
นานๆ ทำไมโรงเรียนนี้จึงไม่อยู่กับลูกนานๆ ทำไมคุณครูจึงไม่อยู่กับลูกนานๆ ทำไมเพื่อนๆ
ถึงไม่อยู่กับลูกนานๆ มันอยู่ไม่ได้หรอก เพราะลูกต้องเติบโต ต้องไปเรียนโรงเรียนใหม่ ไปพบ
คุณครูคนใหม่ ไปเจอเพื่อนคนใหม่ แต่ที่สำคัญเมื่อลูกไม่ได้อยู่กับสิ่งที่ลูกรักแล้ว ก็ไม่ได้
หมายความว่าลูกจะหมดรักสิ่งนั้นไปด้วยมิใช่หรือ”

ชาติยอมรับว่าสิ่งที่พ่อพูดนั้นมีบางอย่างที่ชาติพอเข้าใจ แต่ก็ยังมีบางอย่างที่ชาติยังงงๆ อยู่

เรือจ้างเจ้าจอดเทียบท่าแล้ว ชาติช่วยดึงมือน้องขึ้นจากเรือ พร้อมกับกล่าวขอบคุณ
พี่ชายคนเดียวที่แสนดี และเพียงคล้อยหลังกันเล็กน้อยเท่านั้น ชิดก็พาเรือจ้างแจวกลืนหายไป
กับม่านหมอกสีขาวซึ่งยังปกคลุมหนาอยู่

วิชาสอบวิชาสุดท้ายมาถึงแล้ว

ห้องของจำเรียงสอบการผูกช่อดอกไม้เป็นของ
ขำรวย โดยเด็กแต่ละคนต่างก็มีดอกไม้สีสันสวย
แตกต่างกันไป บ้างก็ใช้ดอกกุหลาบ บ้างก็ใช้ดอก
บานชื่น บ้างก็ใช้ดอกกล้วยไม้ แต่สำหรับจำเรียงนั้น
เธอใช้ดอกดาวเรืองซึ่งเด็ดจากบ้านมาจัดเข้าช่อ มีใบ
ปริกแซมเสริมให้เด่น ใบปริกนั้นเพื่อนมีน้ำใจนำมาฝาก
จำเรียงผูกริบบิ้นสีเหลืองนวลด้วยความ
ประณีตบรรจงเป็นชิ้นตอนสุดท้าย แล้วเธอก็ยืมให้กับ
ช่อดอกไม้ซึ่งเป็นผลงานที่ทำอย่างตั้งใจอีกครั้ง
ก่อนที่จะนำไปส่งครูพร้อมกับเพื่อน ๆ

ส่วนบรรยากาศในห้องสอบของชาติ แม้
เด็ก ๆ จะยิ้มแย้มแจ่มใสกันดี แม้จะมีรอยยิ้มปรากฏ
อยู่บนดวงหน้าของเพื่อน ๆ แต่ชาติรู้สึกว่าร่ายยิ้มนั้น
บางครั้งก็เจ็บปนไปด้วยความเศร้า

ขณะที่ชาติและทุกคนกำลังสอบการประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยใบตองอยู่นั้น ชาติคิดว่าถ้า
เขามีอิทธิฤทธิ์ เขาจะยืดเวลาแห่งการอยู่ร่วมกันภายในห้องออกไปให้นานแสนนาน

เวลาใกล้หมดและงานใกล้จะเสร็จแล้ว ชาติฉีกใบตองและตัดเป็นรูปทรงกลมเตรียมบิดใน
กลีบที่เปียกบนถาด และอีกชิ้นหนึ่งบิดที่ด้านหลังของถาดทำด้วยใบตอง ชาติเย็บใบตองโดยการ
เนาอย่างประณีต จนขณะนี้ถาดใส่ดอกไม้ทั้งดอาก็สำเร็จอยู่เบื้องหน้า

"แหมของเพื่อนสวยจังเลยนะ" เดชฤทธิ์ชะโงกหน้าเข้ามาชม

"ของเพื่อนก็สวยหยอกเลยเมื่อไรละ" ชาติยิ้มให้เดชฤทธิ์ ซึ่งเดี๋ยวนี้เด็กทั้งสองได้กลายเป็น
เพื่อนรักกันไปแล้ว

เมื่อการสอบสิ้นสุดลง เด็ก ๆ ต่างก็เดินออกมาจับกลุ่มพูดคุยกันที่บริเวณใต้ต้นจามจุรีข้าง
โรงเรียน แทนที่จะรีบเดินทางกลับบ้านเหมือนเช่นทุกวันนี้

"แม่ฉันบอกว่าตอนแรกก็อยากให้ฉันเรียนต่อ แต่พอนาสัมป็นก็เลยต้องเป็นหนี้ ไม่มีเงิน
ส่งให้เรียน ฉันเสียตายจ้ะเลย" เด็กชายคนหนึ่งพูด

"คุณพ่อของฉันจะส่งฉันไปเรียนในกรุงเทพฯ ไปอยู่กับคุณปู่ คุณพ่อบอกว่าจะให้เรียนถึง
มหาวิทยาลัย แล้วก็ไปต่อต่างประเทศด้วยละ" เด็กผู้หญิงอีกคนหนึ่งพูดแซง

"ฉันก็อยากเรียน แต่ไม่รู้ว่าจะเรียนอะไร" เด็กชายรูปร่างอ้วนท้วมพูดเหมือนไม่มั่นใจ

“จบแล้วฉันไม่เรียนต่อหรอก แต่จะออกไปช่วยพ่อกับแม่ทำงานอยู่ที่บ้าน” เด็กอีกหลายคนพูดคล้ายกันเช่นนั้น เหล่านี้คือการพูดคุยกันในหมู่เด็ก ๆ เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งแต่ละคนก็มีเส้นทางเดินที่ไม่เหมือนกัน

“ชาติ แล้วเธอจะเรียนหนังสือต่อหรือเปล่า” อ้อยทิพย์ถามชาติขึ้นมาบ้าง

“ฉันอยากจะทำออกไปช่วยพ่อกับแม่ทำงาน แต่ถึงยังไง ถ้าไม่ได้เรียนต่อ” ชาติหยุดพูดนิดหนึ่ง “ฉันก็คิดว่าจะหาทางเรียนแบบการศึกษาผู้ใหญ่ล่ะ”

“มีด้วยหรือเธอ การศึกษาผู้ใหญ่” อ้อยทิพย์สงสัย

“มีสิ คุณครูอิตขมบอกว่าการศึกษาผู้ใหญ่มีทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ฉันอาจจะเลือกเรียนสายอาชีพก็ได้ล่ะ” ชาติถามอ้อยทิพย์เพราะอยากรู้

“คุณพ่อจะให้ฉันลองไปสอบเรียนต่อในเมือง เธอจะลองไปสอบไหม” แววดาของอ้อยทิพย์ฉายประกายแจ่มใส

โรงเรียนแห่งใหม่ ชาติคิดคำนึง บางทีเขาอาจจะลองดู

“ว่าไง จะไปหรือเปล่า” อ้อยทิพย์ถามซ้ำ

“เรื่องนี้ฉันตอบไม่ได้หรอก ฉันจะลองกลับไปปรึกษาที่บ้านดูก่อน” ชาติยังคงตอบอย่างลังเลเย็นแล้ว เด็กชั้น ป.๖ อันเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียนแห่งนี้ ต่างล่ำลือกันแยกทางไปสู่บ้านของตน จากกลุ่มใหญ่ที่เดินพูดคุยกันก็เริ่มกลายเป็นกลุ่มเล็ก และจากกลุ่มเล็กต่างคนก็แยกย้ายกันไป

ชาติกำลังยืนรอให้พี่ชายมารับอยู่ที่ริมฝั่งน้ำ ขณะที่ดวงตะวันกำลังลอยต่ำลง ๆ ที่ปลายคู่้งน้ำโน้น

ลาก่อนคุณครู...ลาก่อนศิษย์รัก

ชาติและเพื่อน ๆ ที่ผู้ที่เข้าเรียนต่อได้โนโรงเรียนแห่งใหม่และผู้ที่ไม่ได้เรียนต่อต่างเดินทางมาพบกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อมารับประกาศนียบัตรที่โรงเรียนเดิม กลางฤดูร้อนอันอบอุ่น

ชาติเหลียวมองไปรอบ ๆ ต้นจามจุรีที่เคยร่มรื่น บัดนี้ใบสีเขียวเริ่มเปลี่ยนเป็นสีเหลืองตามฤดูกาล และเพียงลมพัดโชยมาแผ่ว ๆ ใบก็หล่นร่วงพลิกตัวไปมาก่อนลงสู่พื้นดินอย่างอ่อนแรงในบริเวณโรงเรียน ได้ะเก๊าอี้ซึ่งเคยมีนักเรียนรุ่นน้องและเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันนั่งอยู่เดิมก็เหลือแต่ความว่างเปล่าและความเงียบวังเวง

ที่สนาม ยอดพญาถูกแดดเผาจนเกรียมไหม้เป็นสีน้ำตาล กลิ่นดินแห้งและหญ้าตายโชยมาพอรูสีก ชาติไม่ชอบกลิ่นนี้นัก แต่ชาติก็สุดมันเข้าไป เหมือนจะจดจำว่ากลิ่นนี้เป็นกลิ่นของสถานที่ที่ตนรัก ชาติเกือบจะเสียน้ำตาเมื่อหวนคิดถึงชีวิตในช่วงเวลาอันอบอุ่นที่ผ่านมา ครูผู้ใจดีเพื่อน ๆ ที่สนิทสนม

แม้ทุกคนจะรับประกาศนียบัตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ก็ยังเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณห้องชั้นล่างที่เคยเรียนด้วยอาการกระสับกระส่ายเหมือนกำลังรอคอย

"ชาติ คุณครูคิดถึงมาแล้ว" เสียงร้องบอกของเดชฤทธิ์ทำให้ชาติและทุกคนหันไปมอง "สวัสดิ์ครับคุณครู สวัสดิ์ค่ะคุณครู" เด็กนักเรียนเกือบสามสิบคนทำความเคารพครูโดยพร้อมเพรียงกัน

จากนั้นครูก็ได้ถามถึงชีวิตในอนาคตของลูกศิษย์แต่ละคนที่จะไม่เรียนต่อ

"บ้านผมไม่มีใครช่วยทำนา ผมตั้งใจว่าจะออกไปช่วยพ่อกับแม่ทำนาครับ" บุญเกิดพูดช้า ๆ ตามแบบของบุญเกิดซึ่งพูดเร็วไม่ถนัด

"พ่อบอกว่าเข่งบรรจุของสวนตอนนี้ขายดีจนทำไม่ทัน ได้กำไรดีด้วยครับ" สิหนักกระออมแจ่มใส

"ถ้าฉันเธอก็คงจะยึดอาชีพสวนเข่งขายละซี" ครูคิดถึงพูดอย่างไม่แน่ใจ

"ครับ ครูจะใช่เมื่อไหร่ ผมเอามาให้ฟรีเลยครับ" กระออมแสดงน้ำใจ

"ขอใบมาก แต่ของชื่อของชายครูไม่ขอรับฟรีหรอก เมื่อไรที่ครูจำเป็นต้องใช้ให้ ครูจะไปหาเธอดังบ้านเลขเขียวแหละ"

“ที่บ้านหนูขายของเบ็ดเตล็ด นื่องหนูคิดเลขผิดเรื่อยเลย หนูจะไปช่วยแม่ขายของที่ร้าน”
พิกุล เด็กหญิงซึ่งมีร้านขายของอยู่ที่ตลาดสดเสียงแจ้ว

“ดีแล้วนี่ คณิตศาสตร์เธอเรียนได้ดี ทีนี้เธอจะได้นำไปใช้ในชีวิตจริง ๆ ได้เต็มที่”
รอยยิ้มของครูบ่อมนัก

เด็กแต่ละคนยังพูดถึงอนาคตหลังจากออกจากโรงเรียนนี้ไปแล้วให้ครูฟัง ท่านาก็มี ทำสวนก็มี รับจ้างก็มี ขายของก็มี เลี้ยงสัตว์ เพราะพันธุ์ปลาที่มี จักสานประดิษฐ์ข้าวของเครื่องใช้ก็มี จะลองสอบถามทางเรียนต่อไปก็มี และอีกมากมาย ครูบทวนอยู่ในใจในความมากมายของอาชีพที่ลูกศิษย์แต่ละคนเล่าให้ฟัง

“สรุปแล้วชีวิตของพวกเธอแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ก้าวเดินไปในอาชีพที่ไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนก็จะออกไปประกอบอาชีพสุจริตซึ่งครูเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี มีประโยชน์ต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติ ซึ่งถ้าหากไม่มีพวกเธอสืบทอดอาชีพเหล่านี้แล้ว ประเทศของเราก็จะต้องเกิดปัญหา”

“เกิดขึ้นยังไคร้รับ” ขาดีทำหน้าฉงน

“เกิดซีจ๊ะ เธอลองคิดดู เธอก็เคยเรียนกันมาแล้วว่าประเทศของเราเป็นประเทศลัทธิกรรมคนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำนาทำไร่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องกิน ต้องใช้ ไม่ได้กินเหล่านี้อแล้ว เธอจะกินอะไร แม้จะมีเงินทอง ถ้าของไม่มีขาย ก็กินเงินแทนไม่ได้แน่นอน นอกจากนั้นอาชีพอื่นๆ ซึ่งผลิตข้าวของเครื่องใช้ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มก็มีความจำเป็นไม่แพ้กัน นี่แหละครูถึงพูดว่าอาชีพเหล่านี้มีความสำคัญ ขาดแคลนเมื่อไรก็เกิดปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร หรืออุตสาหกรรม”

ดูเหมือนว่าเด็ก ๆ ที่ต้องออกจากโรงเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพ เริ่มเห็นคุณค่าในอาชีพของตนชัดเจนขึ้น รอยยิ้มและดวงตาที่เป็นประกายเป็นคำตอบที่ครูสังเกตเห็นได้

“ส่วนคนที่ตั้งใจจะเรียนต่อ และประกาศผลว่าสอบได้แล้วนั้น โทนลองยกมือให้ครูดูหน่อยซี” ครูยิซชมถามพร้อมก็นับจำนวนได้เจ็ดคน ในจำนวนนั้นมีอ้อยทิพย์ เคยฤทธิ และชาติรวมอยู่ด้วย

“คนที่คิดจะเรียนต่อก็ต้องตั้งใจตั้งใจ มีความมานะพยายาม อย่าเกรง พูดถึงคำว่าเกรง สายตาของครูก็บ่งเอ็งมาจับที่หน้าของเคยฤทธิพอดี

“ครูครับ ผมเลิกเกรงเด็ดขาดแล้วครับ” เคยฤทธิรู้สึกร้อนตัว ครูหัวเราะ พลอยให้เพื่อน ๆ หัวเราะตามไปด้วย เนื่องจากทุกคนรู้ประวัติของเคยฤทธิดี

“ดีแล้ว และครูก็ได้ตั้งใจว่าเธอ เพราะถึงอย่างไรครูก็เห็นแล้วว่านับวันเธอจะเป็นคนดีมากขึ้น ที่นั่นนอกจากพวกเขาจะต้องมานะพยายาม ตั้งใจตั้งใจเรียน สุดท้ายไม่ว่าเธอจะเรียนวิชาอะไร ระดับไหน เธอทุกคนจะต้องนำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และช่วยเหลือประเทศชาติ”

“ช่วยเหลือประเทศชาติยังไคร้คุณครู” อ้อยทิพย์ถามด้วยลักษณะกระตือรือร้น

“ก็อย่างคุณพ่อของอ้อยทิพย์ยังไคร้จ๊ะ คุณพ่อเป็นหมอ คุณพ่อปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือรักษาทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างเสมอหน้า หรืออย่างคุณพ่อของเคยฤทธิก็เป็นตัวอย่างที่ดี เมื่อทำงานอยู่บนอำนาจ ก็ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้แก่ทุกคนอย่างสุภาพและสนใจ อ้อยทิพย์เคยฤทธิ เธออยากจะเป็นอย่างคุณพ่อของเธอไหม”

“อยากซิคะ” “อยากครับ”

“ดีมาก คนอื่นก็เหมือนกัน ไม่ว่าเธอเรียนแล้วจะมีอาชีพอะไร ต่างล้วนช่วยเหลือประเทศชาติได้ทั้งสิ้น จงอย่าลืมว่าทุกอาชีพพึ่งพิงกัน อาศัยกันและกัน เธอเป็นทหาร เธอก็ต้องเป็นหัวของชาติ ป้องกันมิให้ใครมารุกรานย่ำยี เธอเป็นตำรวจ เธอก็ต้องคุ้มครองผู้ประพฤติดีปราบปรามผู้ประพฤติชั่ว เธอเป็นผู้พิพากษาก็ต้องรักษาความยุติธรรม และไม่ว่าเธอจะเป็นอะไร

เธอจะต้องเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำงาน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
เอาละ ครูขอภาวนาให้ทุกคนมีชีวิตรุ่งโรจน์ ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการ
เรียนทุกคน เอ้า ก่อนจากกันวันนี้ ครูจะเสี่ยงข้าวมือหนึ่ง ใครจะไปบ้านครูบ้าง-

-ไชโย ผมไปครับ- "หนูไปค่ะ" เสี่ยงที่ตั้งขึ้นนั้นเต็มไปด้วยความดีอกดีใจ

เด็ก ๆ กำลังเดินจากโรงเรียนห่างออกไป ๆ พร้อมกับครูยิ้ม และอีกไม่ช้าไม่นานเด็ก ๆ
เหล่านั้นก็ต้องจากครูที่แสนรักไป

ขอให้เธอทุกคนสมหวังในชีวิตรุ่งโรจน์ คือคำกล่าวของครูทุกคนที่ฝากมายังพวกเขา

ผู้ปรับปรุงและบรรณาธิการ
นางอรรณี จันทรศิริ

ผู้ออกแบบปกและวาดภาพประกอบ
นางสาวเบญจมาศ คำบุญมี

คณะผู้จัดทำต้นฉบับเดิม
ที่ปรึกษา

๑. นายไกรทิ วรพิพัฒน์
๒. นางสาวลาวัลย์ ถนอมจันทร์
๓. นางสาวพัฒน์ ภาสบุตร
๔. นางสาวสำลี ทองธิว
๕. นางสาวราศี ทองสวัสดิ์
๖. นางสาวพรเพ็ญ ปทุมลิริ
๗. นางสาวจำเริญ ไทไทย

คณะปฏิบัติงาน

๑. นางสาวสมศรี สุกุมลนันท์
๒. นายดิพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ
๓. นายอำนาจ เข็นสบาย
๔. นายจำรัส เดชพรหม
๕. นางสาวเดือนใจ นาคะตะ
๖. นางสาวยุพิน ธชาศรี

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้ปรับปรุงหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง คนดีมีฝีมือ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

(นายสุวิทย์ วิสุทธิสิน)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

0312590062

ISBN 9740068294

9 789740 068297

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์และผู้นิพนธ์

๓๔๐๐๓๔๐